T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

Karamanlı Nizâmî Dîvânı'ndan Seçme Gazeller ve Bugünkü Türkçesi

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Danışman
Prof.Dr.Ömer OKUMUŞ

Hazırlayan
Ömer SAVRAN

ŞANLIURFA
1996

ÖNSÖZ

XV. yüzyıl Dîvân Edebiyatı şâirlerinden olan Nizâmî, devrinin önde gelen simaları arasındadır. Nizamî; Ahmedî, Şeyhî ve Ahmed Paşa gibi yaşadığı çağa damgasını vurmuş Dîvân Edebiyatı'nın temellerini yerine oturtan şâirlerle aynı dönemde yaşamıştır.

Bu dönemdeki şâirlerin genelde birbirlerine nazire yazdıklarını görüyoruz. Nizâmî de bu geleneğe çok rağbet eden şâirlerdendir.Fakat Nizâmî,bu sahada oldukça başarılıdır ve kendine has bir üslûp geliştirmiştir.

İstanbul'dan uzakta yetişen şâirlerden olan Nizâmî, zamanında çok tanınmış ve sevilmiştir.Ahmed Paşa'nın saraydan uzaklaştırılmasından sonra, Fatih Sultan Mehmed tarafından saraya davet edilen şâir, ömrü yetmediği için o günleri görememiştir.

Bu tez çalışmasının gayesi Nizâmî'nin şiirlerini bugünkü Türkçe'ye aktararak, eski kelimeleri anlamakta zorluk çekenlere yardımcı olmak, Nizâmî'nin şiirlerini tanıtmak ve böylece daha fazla kişinin bilgi sahibi olmasını sağlamaktır.

Bununla beraber halkımızın dokuz asra varan bir dönem içinde bedîi zevki olmuş Dîvân Edebiyatı kültürünün tanıtılmasına ve sevdirilmesine katkıda bulunmaktır.

Bu çalışmada Haluk İpekten tarafından "Karamanlı Nizâmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı"adı altında neşredilen eserinde bulunan 124 gazelden 80'i seçilerek günümüz nesrine çevrilmiştir.

Çalışmamıza Dîvân'da bulunan Türkçe gazellerin yanı sıra, içerisinde Arapça, Farsça mülemmalar yer alan gazel örnekleri de seçilmiştir.

Şâirin hayatı ve Dîvân'ı hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra, ele alınan gazellerdeki kelimeler göz önünde tutularak bir sözlük hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın sonuna Dîvân Edebiyatı'nda sık kullanılan mazmunlarla beraber deyimleri de içeren bir indeks eklenmiştir.

Tez çalışmamın bu merhaleye gelmesinde büyük katkıları bulunan ve yardımlarını esirgemeyen Danışman Hocam Prof. Dr. Ömer OKUMUŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ömer SAVRAN

İÇİNDEKİLER

KARAMANLI NİZÂMÎ

Hayatı

Karamanlı Nizâmî hakkında kaynaklarda birbirinden farklı olmayan çok kısa bilgiler verilmiştir.Kaynaklarda Nizâmî-i Karamanî diye de geçen şair Karaman Beyliği hudutları içindeki, Konya şehrinde doğmuştur.

Nizâmî'nin doğum tarihinin 1435-1440/839-844 yılları arasında olduğu sanılmaktadır[1]. Babası Konya'nın tanınmış müderrislerinden Molla Veliyyüddin'dir. Nizâmî; tahsil için İran'a gitmiş, burada şiir için gerekli bilgilerden başka Farsça da öğrenmiştir.

Osmanlılar Karaman'ı aldıktan sonra Fatih Sultan Mehmet burada yaşayan sanatkârların İstanbul'a gönderilmesini istemiştir. Bu çağrıya uyan Nizâmî yola çıkmış ve bu yolculukta ölmüştür. Nizâmî'nin ölümü, yapılan incelemeler ve şiirlerinden çıkarılan sonuçlara göre 1465-1473/874-878 tarihleri arasında bilinmeyen bir yerde olmuştur[2].

Nizamî'nin genç yaşta ölmesi kalplerde ona karşı sevgi ve acıma duygusu uyandırmıştır. Tezkireciler, bu sebepten onun ölümünü 14 yaşına kadar düşürmüşlerdir.Genç yaşta öldüğü kesin olmakla beraber şairin aşağı yukarı otuz,otuzbeş yaşlarına kadar yaşadığı sanılmaktadır.Buna delil olarak Dîvân'da bulunan:

Zülfünün zencirini bend it bana didüm didi
Sakalun agardı miskin dahi uslanmaz mısın

beyti de gösterilebilir[3].

Edebi Şahsiyeti

XV. yüzyılda Divan Edebiyatı artık kuruluşunu tamamlamış ve gelişme halinde olan bir edebiyattı. İstanbul'dan uzakta yetişen şairlerden olan ve devrin büyük şiir ustaları yanında ikinci derecede bir şair sayılan Nizâmî, zamanında çok tanınmış ve sevilmiştir. Nazire mecmualarına alınan şiirlerinin fazlalığı devrinde ve hatta daha sonraları sevilen ve okunan bir şair olduğunu göstermektedir. Nizâmî'den bahseden kaynaklar onun şiirlerini abartarak ve aşırı derecede överek değerlendirmişlerdir. Şairin genç yaşta ölmesi tezkirecileri etkilemiştir.

---

[1] Haluk İpekten,Karamanlı Nizâmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı,Ankara-1974,s.15
[2] a.g.e,s.21
[3] a.g.e.,s.22 (G48/5)

Nizâmî, Fatih Sultan Mehmed'in gözünden düşen Ahmed Paşa'nın yerini doldurabilir düşüncesiyle Padişah'ın himayesine alınmak istenmiştir.Bu, Nizâmî'nin Ahmed Paşa'dan daha üstün olduğu biçiminde yorumlansa da Nizâmî, Şeyhi ve Ahmet Paşa'ya göre ikinci derece bir şairdir.

Şairden bahseden kaynaklar onun Türkçe, Arapça ve Farsça'da şiir söylemeye kudreti olduğunu söylüyorlar. Elimizde Türkçe ve Farsça şiirleri bulunan Nizâmî'nin Arapça şiirleri bulunamamıştır. Nizâmînin Farsçayı çok iyi bildiği Dîvân'ında bulunan16 Farsça gazel, tahmis ve rübâîlerden de anlaşılmaktadır.

Nizâmî'nin şiirinde, yaşadığı devir şiirinin bütün özelliklerini bulmak mümkündür. Diğer şairlerde görülen devrin konuşma dilinin şiire sokulması, örf ve adetlerin kullanılması gibi özellikler Nizâmî'de de görülür.

Nizâmî'nin, devrinde çok beğenilmesine ve fazlaca okunmasına sebep olan âhenkli, canlı bir üslûbü vardır. Şiirinin selis ve yek-dest olduğu ve düzgün bir ifadesinin bulunduğu hususunda bütün kaynaklar fikir birliği etmişlerdir. Cinas ve tevriye gibi söz sanatlarına, hece tekrarlarına fazlaca yer vermiştir.

Şairin Türkçe kelimelere de fazlaca yer verdiğini görüyoruz. Şiirlerinde ayet ve hadislerden parçalar veya bunlara telmihler bulunduğu gibi beyitler arasında Arapça ve Farsça mülemmalar da görülür. Fakat mükemmel olan bu akıcılık ve ahenge rağmen Nizâmî'nin Dîvân'ında anlam ve fikir unsuru noksan, içi boş bırakılmış pek çok şiir vardır. Bu anlam eksikliği kelime oyunları cinas ve tevriye gibi sanatlarla giderilmeye çalışılmıştır.

Nizâmî şiirinde kafiyenin zengin olmasına dikkat etmiş, kafiyelerini ahenkli kelimelerden seçmeye çalışmıştır. Özellikle redif kullanmaya ve ahengi bu kelime tekrarlarından faydalanarak meydana getirmeye çalışmıştır. Bütün şiirlerinin 68 tanesinin kafiye düzeni rediflidir.

Arada bir rastlanan hatalara rağmen şairin vezne hakim olduğu, vezni hatasız kullandığı söylenebilir.

Eseri

Nizâmî'nin elimizde küçük sayılabilecek bir "Divan"ı vardır.İçinde Farsça gazel ve rubailer de bulunan bu divanın büyük çoğunluğunu Türkçe şiirler oluşturmaktadır.Nizâmî,gerçek kişiliğini gazellerinde göstermiştir.

Nizâmî'nin Dîvân'ı küçük fakat müretteptir.Dîvân yazmalarından çıkarılabilen kasideleri 11 tanedir. Nizâmî'nin en çok sevilen şiirleri gazelleridir. Elimizde bilinen 124 gazeli vardır. Şeyhi ve Ahmed Paşa ile Nizamî'yi karşılaştırıp onu üstün tutmaları gazelleriyle olmuştur.

Konularını sevgiliden ve aşktan alan gazeller şekil bakımından kusursuz, fakat fikir bakımından dar kalıplara sıkıştırılmıştır. Nizâmî'nin gazelleri genellikle yedişer beyitlidir.Daha uzun sekiz,dokuz beyitli olanları da vardır. Bu şiirler kasidelere göre daha sadedir.

Nizamî pek çok şaire nazire yazmıştır. Özellikle Ahmedî, Şeyhî, Ahmed Paşa ve Atâyî gibi şairleri tanzîr etmiştir.Bunların içinde ise en fazla Ahmed Paşa'ya yazmıştır. Hatta onun hakkında: *"Ahmed Paşa'nın Divanı'nı okuyan Nizâmî'nin de Divan'ını okumuş olur."*denmiştir[4]. Fakat Nizâmî'nin bu sahada gerçekten çok başarılı olduğu ve nazire yazdığı şairleri geçtiği kaynaklarda belirtilmektedir.

[4] Haluk İpekten, Karamanlı Nizâmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divânı, Ankara.1974,s.26

GAZELLERİN METNİ
VE
BUGÜNKÜ TÜRKÇESİ

1

1. Cān u dildür sen meh-i bedrüñ mekānı dā'imā
Ol sebebden dirler ey dilber saña Bedrü'd-dücā

2. Va'desine hecrüñüñ ġāyetde cān eyler hased
K'andan artuḳ kimseye 'ālemde itmezsin vefā

3. Dil ḫam-ı zülfüñde vaṣl ister niçün olmaz ḳabūl
Çün şeb-i Ḳadr içre dirler müstecāb olur du'ā

4. Şefḳat itdüginden acır sāġar-ı ṣahbā beni
İçi yanduġından aġlar şem'-i cem'-ārā baña

5. Aġzuñı öpsem didükçe sen ṣorarsın la'lüñi
Yoḳ yire ben ḫastenüñ cānına eylersin cefā

6. 'Āşıḳuñ boynına ḳol ṣalmaḳ günehdür dir iseñ
Sen günāhından ḳayurma ṭola benüm boynuma

7. Gerd-i rāhuñ ger ire Firdevse ḥūrīler diye
Merḥabā ey tūtyāy-ı çeşm-i devlet merḥabā

8.Leblerüñ üstinde düşmişdür gözüñ ġāyetde ḫūb
Ḫūb olur ḥeyvā-yı şīrīn üzre kim bādām ola

9. Yaşuñuñ bārān ḳomışlardur Niẓāmī adını
Ḥaḳ dimişler تنزل الاسما من صوب السما

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

1. Ayın ondördüne benzeyen sen güzelin yeri, daima can ve gönüldür. Ey sevgili! O sebepten sana karanlıkları aydınlatan ay, derler.

2. Âlemde kendisinden başka kimseye vefâlı olmadığın can, ayrılığın süresine haset eder.

3. Gönlün, senin saçının lülesinde kavuşma isteği niçin kabul olmaz? Halbuki, Kadir gecesinde yapılan dua kabul olur, derler.

4. Şarap kadehi, bana şefkat ettiğinden acır. Topluluğu aydınlatan ışık, bana içi yandığından ağlar.

5. Ağzını öpsem dedikçe sen dudağını sorarsın; boş yere benim gibi gönlü yaralı birinin canına eziyet verirsin .

6. Âşığın boynuna kol dolamak günahtır dersen; sen günahından korkma dola benim boynuma.

7. Eğer (senin bastığın) toprağın tozu firdevse ulaşırsa, huriler: " Merhaba, ey saadet gözünün sürmesi merhaba!" desinler.

8. Nasılki tatlı helvanın üzerinde badem güzel olur; senin dudaklarının üzerine de gözlerin son derece güzel düşmüştür.

9. Nizâmî, gözyaşlarının adını yağmur koymuşlar. Doğru söylemişler çünkü yağmur, yağmur yüklü bulutlardan yağar.

2

1. Miskin bülbül, derd ile niçin feryad etmesin. Çünkü kimse, kendini sevgilisine rakibinden yakın görmez.

2. Cennet bahçesi, senin cemalinin bahçesinden bir yapraktır. Cehennem ateşi, senin ayrılığındaki yakıcı ateşten küçük bir alevdir.

3. Yüzünü kim görse " Ey namaz ehli, namaza!" söyler. Senin saçına kim baksa "Ey ehli salip, haçınıza!" der.

4. Sünbülün (saçının) döküldüğü yerde yanağın, mor menekşe altında bir gül gibidir. Çenenin altındaki kıvrımlar üzerindeki oluşan çukurlar, turunç üzerinde elmaya benzer.

5. Çenenin altındaki kıvrımların lütfundan haberdar olmayan "ne ahmaktır.". Senin dudağının vasfından başı dönen "ne akıllıdır.".

6. Sürekli senin köyünde ah edip inlesem şaşma; çünkü gül bahçesinde bülbülün ağlayıp inlemesi, tuhaf değildir.

7. Ey kâfir soylu! Senin saçın, Hayber kalesinden bedel olarak alınmıştır. Ey büyü yapan güzel, senin gözlerin Bâbil kuyusundan daha beterdir.

8. Ey cefâ! Dün sevgili geçerken rakibi onun arkasından giderken gördüm ve geçti ömür geldi ecel, dedim.

9. Ey Nizâmî! Yudum her zaman toprağın nasibi olur. O kavuşma yudumundan nasip istersen ayağının tozu ol.

3

1. Ṣaçdı kāfir üzre ʿanber kākül-i müşkīn-i dōst
İtdi cān mülkin musaḫḫar kākül-i müşkīn-i dōst

2. Örtmez idi ẓulmet-i küfr ile īmān yüzini
Ger degülmeseydi kāfir kākül-i müşkīn-i dōst

3. İtdi eṭrāfı münevver çehre-i gülgūn-ı yār
Ḳıldı āfāḳı muʿaṭṭar kākül-i müşkīn-i dōst

4. İrişürdi ey göñül zīrā-rişte-i maḳṣūde el
Olsa el virmek müyesser kākül-i müşkīn-i dōst

5. Çıḳsa zülfi gibi başından ʿaceb olmaya kim
Boynına ṣalınmaġ ister kākül-i müşkīn-i dōst

6. Zülfi ile çıkduġı-çün başa ʿilm-i fitnede
Oldı mülki-i ḥüsne server kākül-i müşkīn-i dōst

7. Ayaġına düşiben yüz sürdügi-çün dem-be-dem
Oldı cān farḳına efser kākül-i müşkīn-i dōst

8. Müntehā ḳaddinüñ üstinde Niẓāmī toġrusı
Sidre ṭāvusına beñzer kākül-i müşkīn-i dōst

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

3

1. Sevgilinin misk kokulu kâkülü, kafur üzerine anber saçtı. Sevgilinin misk kokulu kâkülü, can mülkünü fethetti.

2. Eğer sevgilinin misk kokan siyah kâkülü, dökülmeseydi; İman yüzünü, küfrün karanlığı örtmezdi.

3. Yârin gül kokulu çehresi, etrafi aydınlattı. Sevgilinin misk kokulu kâkülü, bütün etrafi kokulara boğdu.

4. Ey gönül ! Sevgilinin misk kokulu kâkülüne dokunmak kolay olsaydı maksada erişmek mümkün olurdu.

5. Sevgilinin misk kokulu kâkülünün, saçı gibi başından dökülmesine şaşılmaz. Çünkü o da boynundan salınmak ister.

6. Sevgili, ilmi fitnede saçıyla öne çıktığı için sevgilinin misk kokan kâkülü güzellik ülkesine padişah oldu.

7. Sevgilinin ayağına düşerek ara sıra yüz sürdüğü için onun misk kokulu kâkülü, canın başına tac oldu.

8. Nizâmî! Sevgilinin belinin üzerine uzanan misk kokulu kâkülü, Sidre tavusuna benzer.

4

1. Ḫaṭṭ-ı reyḥān kim ṭolanmışdur gülistānı dürüst
   Hāledür kim devr idüpdür māh-ı tābānı dürüst

2. Dāne-i ḫāl-i siyāhı yār-ı gendüm-gūnumuñ
   Odlara yandurdı ġamdan ḫırmen-i cānı dürüst

3. Ḳorḳaram öldürmege ʿāhd itdüginden beni kim
   Bulmadım ʿālemde bir ʿāhdı vü peymânı dürüst

4. Mürşid olmaz muṣḥaf-ı ḥüsnüñ revān itmezse şeyḫ
   Kim imām eyler anı bilmez çü Kur'ānı dürüst

5. Meh ne lāf eyler senüñle ḫ'ān-ı hüsn açmaḳda kim
   Gezmedük ḳapu ḳomaz bulınca bir nānı dürüst

6. Beni gördükçe senüñle mihr idüp n'eyler raḳīb
   Cān virürken kāfirüñ ḫôd olmaz īmānı dürüst

7. Ḫānkāh içinde itseñ āstīn-efşān-ı semāʿ
   Ḳalmaya bir ḫırḳa ehlinüñ girībānı dürüst

8. Tīz ider şīrīn lebüñe şeyḫ dendān-ı tamaʿ
   Gerçi kim bir dāne yok aġzında dendānı dürüst

9. Göñlini yıḳma Niẓāmīnüñ ki yapılmaz daḫi
   Şīşe kim uşansa kimdür eyleyen anı dürüst

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

4

1. Hâlenin, parlak ayın etrafını güzelce kuşatması gibi yüzündeki ayva türleri de gül bahçesine benzeyen yüzünü güzelce dolanmıştır.

2. Buğday benizli yârin siyah ben danesi, can harmanını üzüntüden tam anlamıyla ateşe verdi.

3. Dünyada, doğru dürüst verdiği sözde duran görmediğim için, sevgilimin beni öldürme ahtinden de şüphe ederim.

4. Kur'an'ı doğru dürüst bilmeyenin imam yapılmaması gibi senin güzellik kitabını ezberlemeyen Şeyh de, mürşid olamaz.

5. Ay, güzellik sofrasını açmakta seninle yarışamaz. Zira tam bir ekmek buluncaya kadar gezmedik kapı koymaz.

Ekmeğin açılmış şekli ayın dolunay haline benzetilmiş. Ay bu hale gelmek için birçok aşamadan geçmektedir.

6. Rakibin, beni seninle gördüğünde tebessüm etmesi; kâfirin can verirken iman etmesi gibi dürüst değildir.

7. Dergah içinde eteklerini silkerek dönsen, hırka ehlinin yırtılmadık yakası kalmaz.

8. Ağzında doğru dürüst bir dişi olmayan Şeyh bile, senin tatlı dudağın için dişlerini biler.

9. Nizâmî'nin kalbini kırma ki bir daha yapılmaz. Şişe ufalansa onu eski haline kim getirebilir?

5

1. Didüñ itmeyem ayruḳ ẓulm ü bī-dād
Mubārek oldı andan itdüñ āzād

2. Çū kesdi başını murġ-ı esīrüñ
Gerekse çözsün ayaġını ṣayyād

3. Ne aṣṣı Husrevüñ acıduġından
Çū şīrīn cāndan ayru düşdi Ferhād

4. Raḳībüñ ben ṭuturken dökme ḳanın
Beni öldürüp itme düşmeni şād

5. Perīler yiri dirler çeşme olur
Gözümden gitme bir dem ey perī-zād

6. Ne yoldur ʻışḳuñun yolı ki anda
Ġam u derd ü belā vü ġuṣṣadur zād

7. Cihānuñ şādīsi girmez gözine
Olaldan göñlümüz ʻışḳuñla muʻtād

8. Niẓāmī aduñı ṣanuñı terk it
Cihān içinde ḳo sen daḫi bir ad

Mefāʻīlün mefāʻīlün faʻūlün

5

1. Bundan sonra zulüm ve haksızlık etmeyeyim,dedin. Beni serbest bıraktığın için mübarek oldu.

2. Avcı, esir kuşun başını kestikten sonra isterse ayağını çözsün.

3. Ferhad, tatlı candan ayrıldıktan sonra Hüsrev'in acımasının ne faydası var.

4. Ben, dururken rakibin kanını dökme. Beni öldürüp düşmanı mutlu etme.

5. Perilerin yerleri; çeşme başı olur, derler. Ey peri yavrusu! Bir an bile gözümden ayrılma.

6. Senin aşkının yolu öyle bir yoldur ki; onun azığı üzüntü, dert, bela ve tasadır.

7. Gönlümüz, senin aşkına tutulduğundan beri dünyanın mutluluğu gözüne girmez.

8. Nizâmî! Adını, sanını terk et. Dünyada sen de bir iz bırak.

6

1. Gün yüzüñ görmeyeliden ki günüm dün gibidür
Baña biñ yılca gelür gerçi saña dün gibidür

2. Rūz u şeb zülf ü ruhuñ fikri enīsüm olalı
Ne gicem giceye beñzer ne günüm gün gibidür

3. Şād u mātem ki firāḳuñ baña maḫṣūṣ degül
Ki dimişler ḳara gün il ile dügün gibidür

4. Sen zīrā ü sīm ile sayd olduguñı işideli
Gözlerüm gümüşe döndi yüzüm altun gibidür

5. Yandurup yaşumı dökse ne ʻaceb zülf ü ruḫuñ
Ki biri āteşe beñzer biri dütün gibidür

6. Gitse gözümden olur gözüme ʻālem ḳarañu
Ol ki alnı aya beñzer yañağı gün gibidür

7. Ey Niẓāmī lebi üstindeki ḫāl ol ṣanemüñ
Ġuṣṣadan ʻāşıḳı cānındağı dügün gibidür

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

6

1. Senin aydınlık yüzünü görmeyeli gündüzüm gece gibidir. Bu ayrılık bana bin yıl gibi ama sana dün gibi gelir.

2. Gece ve gündüz saçının ve yanağının düşüncesi fikir arkadaşım olalı; ne gecem geceye ne de gündüzüm gündüze benzer.

3. Senin ayrılığında üzülen veya mutlu olan sadece ben değilim. Zaten kötü gün başkasıyla paylaşıldığında düğün gibidir, demişler.

Divan şiirinde, aşığın rakipleri vardır. Sevilen tek, seven yüzlercedir.

Burada halk arasında kullanılan "el ile gelen kötü gün bile düğün gibidir" sözü kullanılmıştır.

4. Senin altın ve gümüşün esiri olduğunu duyalı; gözlerim gümüşe döndü, yüzün altın gibi oldu.

5. Saçın ve yanağın, beni yandırıp gözyaşımı dökse şaşılır mı? Çünkü biri ateşe benzer biri duman gibidir.

6. O alnı aya, yanağı güneşe benzeyen sevgilimi göremesem dünya gözüme karanlık olur.

7. Ey Nizâmî! O sevgilinin dudağı üzerindeki ben, aşığın canındaki gamdan oluşmuş düğüm gibidir.

7

1.Tebessümiyle nigārum ki ḳatl-i merdüm ider
Bu ḫasteyi daḫi öldür disem tebessüm ider

2. Raḳīb ḥālüme niçün teraḥḥum eylemeye
Ki görse ḥālümi kāfir daḫi teraḥḥum ider

3. Belā vü miḥnet ü derd ü ġam ile ʿayş iderem
Kimüñ ki bu ḳadar esbābı var tenaʿum ider

4. Yüzüñde zülfüñi gördi vü didi ḫaste göñül
Ne sayedür bu ki mihr üstine teḳaddüm ider

5. Ḳapuñı ḳoyup eger Kaʿbe ḳapusuna varam
Ḥarem ḥamāmeleri oturunca ḳum ḳum ider

6. Naẓarda ʿārıżuñı görmeyüp ṣuya baḳaram
Kimüñ ki eline ṣu girmeye teyemmüm ider

7. Niẓāmīye yüzüñ açsañ ḫarāb ü bī-ḫōd olur
Güneş tulūʿ idicek ẕerre kendüzin güm ider

Me'fāilün fe'ilātün me'fāilün fe'ilün

1. Tebessümü ile insanı öldüren sevgilim; bu hastanı da öldür desem, tebessüm eder.

2. Rakip, benim halime bakıp niçin merhamet etmesin. Çünkü halimi görse, kâfir bile merhamet eder.

3. Bela, sıkıntı, dert ve tasa içinde yaşarım; kimin bu kadar nimeti olsa ondan istifade eder.

4. Yüzünde zülfünü görünce hasta gönül: " Bu nasıl gölge ki güneşin parlaklığından daha üstündür." dedi.

5. Eğer senin kapını koyup Kâbe kapısına varsam; Harem kumruları, ben oturunca "kalk kalk" derler.

6. Su bulamayan kimsenin, teyemmüm ettiği gibi ben de baktığımda yanağını göremeyince suya bakarım.

7. Nizâmî'ye yüzünü göstersen, harab olur ve kendinden geçer. Güneş doğduğunda zerre kendisini kaybeder.

8

1. Nigārā sensüz olan dem ne demdür
   Dem-i derd ü ġam u vakt-ı nedemdür

2. Boyuñ Ṭûbā lebüñdür Āb-ı Kevs̱er
   Özün ḥūrī yüzüñ Bağ-ı İremdür

3. Göñül zülf ü dehānuñ dal u mīmin
   Ḳaçan kim görse aydur dem bu demdür

4. Ḳaşuñ miḥrābına ger secde ḳılmaz
   Hilālün ḳaddi niçün böyle ẖamdur

5. Müseccel ṣaçı Dāvūdī zırıhdur
   Mu'anber zülfi 'Ābbāsī 'alemdür

6. 'Aceb mi yār benden 'ār iderse
   Ki ben ġāyet ḥaḳīr ol muḥteremdür

7. Ayaḳ baṣmış ki ḳanum döke dilber
   Bi-ḥamdi'l-lah yine demdür ḳademdür

8. Niẓāmī nāẓmuñı aġz ile ḫatm it
   Ki ḳamu nesnenüñ ṣoñı 'ademdür

Mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün

8

1.Ey sevgili! Sensiz geçen zaman öyle bir zamandır ki dert, gam ve pişmanlık zamanıdır.

2. Boyun, Tûba ağacına; dudağın, Kevser suyuna benzer. Aslın huridir, yüzün ise İrem Bağı'na benzer.

3. Gönül, saçın ve ağzın "dal" ve "mim"e benzer. Her ne zaman kim görse an bu andır, der.

4. Hilâl, eğer kaşının mihrabına secde etmemişse, hilâlın boyu niçin böyle bükülmüştür.

5. Şüphesiz ki sevgilinin saçı Dâvûdî zırh gibidir. Güzel kokulu saçı da, Abbâs nişânıdır.

6. Sevgili, benden utanırsa şaşılır mı? Çünkü ben son derece değersizim o ise saygı değerdir.

7. Sevgilinin, kanımı dökmek için geldiği bu zaman hamdolsun yine uğurlu bir zamandır.

8. Nizâmî, şiirini ağzınla mühürle. Çünkü, bütün herşeyin sonu yokluktur.

9

1. Yüzüñe ehl-i naẓar cennet-i a'lā didiler
   Ḥüsnüñe pertev-i envār-ı tecellā didiler

2. Zāhidüñ yüzüñe baḳmaduġını işidicek
   Pertev-i şemsi n'ider dīde-i a'mā didiler

3. Gördiler beni maḥalleñde melāmet ehli
   Vāy ne bulmış yirin ehluhu maḥallā didiler

4. Dāyeler mehd-i melāḥatde yüzüñe baḳıcaḳ
   Ḫalḳ-ı 'ālem ḳamu bu ṭıfla ṭufeylā didiler

5. Ehl-i ma'nā göricek ṣûretüñ āyīnesini
   Ḥaḳ bilür kim n'ola bu ṣûrete ma'nā didiler

6. Ḫālḳ artuḳ yana cennetde cehennemden eger
   Saña fi'l-cümle müşābih ola ḥūrī didiler

7. Ey Niẓāmī göricek nāẓmuñı erbāb-ı naẓar
   Yaraşur saña mürīd olmaġa Şeyḫī didiler

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

9

1. Ehl-i nazar, yüzünü görünce en güzel Cennet, dediler.Güzelliğine ise parlak ışıkların tecellisi dediler.

2. Zahidin, senin yüzüne bakmadığını duyunca: "Kör göz, güneş ışığını ne yapsın!" dediler.

3. Melamet ehli, beni senin mahallende gördüler ve yerini ne güzel bulmuş "ehluhu mahallâ", dediler.

4. Dadılar, güzellik beşiğinde senin yüzüne bakınca bütün halk bu çocuğa "tufeylâ" dediler.

5. Mana sahipleri, yüzünün şeklini görünce bu yüzün manasının ne olduğunu ancak Allah bilir, dediler.

6. Sevgili, eğer bütün huriler sana benzese; insanlar artık Cehennem yerine Cennette yanarlar.

7. Ey Nizâmî! Şiirden anlayanlar, şiirini görünce; Şeyhi sana talebe olmaya uygundur, dediler.

10

1. Dâġ-ı ġamuñ ki mihr ü maḥabbet nişānıdur
Sīnemde ṣaḳlaram ki sa'ādet nişānıdur

2. Ḳaddüñ ḳıyāma gelse firāḳun düşer dile
Zīrā ḳıyām-ı fitne ḳıyāmet nişānıdur

3. 'Işḳuñ nişānesin baña her kim ṣorar direm
Başda belā vü dilde nedāmet nişānıdur

4. Ḳaddüm muḳavves olalı hecrüñle cān u dil
Āmāc-ı ġamda tīr-i melāmet nişānıdur

5. Şād ol Niẓāmī saña itüm didügine yār
Çün ḥürmet ehl-i ẕillete devlet nişānıdur

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

10

1. Gam yarası ki sevgiliye muhabbetin alâmetidir. O yarayı, kalbimde muhafaza ederim; çünkü mutluluk alâmetidir.

2. Sen boyunu göstersen, ayrılığın dile düşer; çünkü fitnenin artması kıyâmet alâmetidir.

3. Aşkın alâmetini, bana her kim sorarsa başta bela ve gönülde pişmanlık alâmetidir derim.

4. Senin ayrılığından kaddüm büküleli can ve gönül, gamın hedef tahtasında kınama oklarının hedefidir.

5. Nizâmî, yârin sana itim dediğine sevin; çünkü hakir kimselere verilen, değer devlet nişanı gibidir.

11

1. Müjde ey ḫāṭır-ı pejmürde ki dilber geliser
   Cān serīrine emīr olmaġa server geliser

2. Yine dil bülbüli başladı fiġān eylemege
   Meger ol serv-i gül-endām u semen-ber geliser

3. Nefes-i bād-ı ṣabā ġāliye-sā oldı meger
   K'ol ṣaçı nāfe-i ter zülfi mu‘anber geliser

4. Gidiser miḥnet ü derd ü ġam u endūh u belā
   Yirine rāḥat u şādī vü ṣafālar geliser

5. Şeb-i firḳat geçiser miḥnet-i hicrān gidiser
   Ṣubḥ-ı vaṣl irişiser mihr-i münevver geliser

6. Nice bir sa‘y ideyin vaṣluña irişmek içün
   Dem-i fiṭratda ne kim oldı muḳadder geliser

7. Sen nigār ile Niẓāmī gibi ‘ālemde daḫi
   Ṣanemā ṣanma ki bir bī-dil ü dilber geliser

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

11

1 Ey perişan gönül! Sana müjdeler olsun ki sevgili gelecek. Can tahtına emir olmaya sultan gelecek.

2. Yine gönül bülbülü, ağlayıp inlemeye başladı. Meğer o gül endamlı, yasemin tenli servi gelecekmiş.

3. Saba rüzgârının nefesi, sanki attar dükkanı gibi oldu. Çünkü o saçı taze misk kokulu zülfü anberli (yâr) gelecek.

4. Sıkıntı, dert, gam, tasa ve bela gidip yerine rahatlık, sevinç ve mutluluklar gelecek.

5. Ayrılık gecesi bitecek, ayrılık sıkıntısısı gidecek. Kavuşma sabahı erişip güneş gibi parlak yüzlü (sevgili) gelecek.

6. Sana kavuşabilmek için nasıl bir çaba göstereceğimi bilmiyorum. Çünkü yâratılışta (ezelde) ne takdir olunmuşsa o olacak.

7. Ey güzel! Senin gibi bir sevgili ve Nizâmî gibi bir aşığın bir daha bu dünyaya geleceğini sanma.

12

1. Ayaġuñ altına her kiyüzini h̲āk eyler
Gün gibi kendüyi tāc-ı ser-i eflāk eyler

2. Z̲errece bulmadugından dehenüñ sırrına rāh
Gonce dil-teng oluben yaḳasını çāk eyler

3. Leb ü dendānuña baḳduḳça gider ġuṣṣa vü ġam
Dürr ü yāḳūta naẓar cānı ferah̩-nāk eyler

4. Zülfüñüñ tābını men' itdügi āb-ı dehenüñ
Bu ki bī-ṭāḳat u zōr ef'iyi tiryāk eyler

5. Ṭutuben elde gözüm merdümi cārūb-ı müje
Ġayrıdan gözlerümüñ gūşesini pāk eyler

6. Dile endūh u ġam ol ṭurre-i bī-dīnden irür
Cāna cevr ü sitem ol ġamze-i bī-bāk eyler

7. Zāhid ol ṭurre vü ruḫsārı Niẓāmī ne bilür
Giceden gündüzi a'mā ḳaçan idrāk eyler

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

12

1. Her kim, senin ayağının altına toprak gibi yüz sürse; kendini güneş gibi göklerin baş tacı yapar.

2. Gonca, senin ağzının sırrına hiçbir yol bulamadığından dolayı; sıkıntı içinde kıvranıp yakasını yırtar.

3. Senin (yakut gibi kırmızı) dudağına ve (inci gibi beyaz) dişlerine baktıkça keder ve gam kaybolur. Çünkü inci ve yâkuta bakmak canı rahatlatır.

4. Saçın tarafından gücü engellenen tükrüğün, dayanılmaz ve ağrı veren engerek yılanının zehrini ilaç (panzehir) yapar.

5.Gözbebeğim, kirpik süpürgesini elde tutarak gözlerimin köşelerini yabancılardan temizler.

6. Gönle sıkıntı ve tasa, sevgilinin alnındaki o siyah saç kıvrımından gelir. Cana eziyet ve sitemi o korkusuz (can alıcı) gamze yapar.

7. Nizâmî, zahid sevgilinin kâkülünü ve yanağını ne bilsin. Gözleri görmeyen gece ile gündüzü nasıl ayırır.

13

1. Gözlerüñe fitne vü āşūbı ol ḳaş añdurur
Şūḫ u fettān merdüm-i ser-meste savaş añdurur

2. Göñlüme cān ḳatı göñlüñden şikāyetler ḳılur
Gör nice bī-ʿaḳldur dīvāneye ṭaş añdurur

3. Dil şeb-i hicrānda kūyuñ itlerini yād ider
Yalıñızlıḳ ḫasteye ġurbetde yoldaş añdurur

4. Gözlerüm ḥālini ʿarż it ey ṣabā ol şāha kim
Ḥālini saḳḳālaruñ sulṭāna ferrāş añdurur

5. Ḥüsn-i Leylīdür viren Mecnūna Mevlādan ḫaber
Naḳş-ı dil-keş maʿrifet ehline naḳḳāş añdurur

6. Çarḫa cevr ol ġamze-i ġammāz u ḫūn-rīz ögredür
Dehre ḳāhr ol çeşm-i kāfir-kīş ü ḳallāş añdurur

7. Āferin eyler Niẓāmī gördügince ḥüsnüñi
Ṣūret-i mevzūn naẓar ehline sābāş añdurur

Fāʾilātün fāʾilātün fāʾilātün fāʾilün

13

1. Senin gözlerine, onun fitnesi ve kargaşacılığı; o kaşı hatırlatır. Onun şuh davranışları ve fitneciliği, sarhoş adama kavgayı hatırlatır.

2. Gönlüme can, senin merhametsizliğinden şikayetler eder. Gör nasıl akılsızdır ki deliye taşı hatırlatır.

3. Gönül, ayrılık gecesinde senin köyünün itlerini anar. Yalnızlık, hastaya gurbette yol arkadaşını hatırlatır.

4. Ey saba rüzgârı! Gözlerimin halini, o sevgiliye söyle ki sakilerin halini sultana hizmetçiler anlatır.

5. Mevlâ'dan Mecnun'a haber veren, Leyla'nın güzelliğidir. Senin gönül çeken nakşın, marifet sahiplerine nakkâşı hatırlatır.

6. Feleğe eziyeti kan döken ve fitne çıkaran yan bakış, öğretir. Zamana zorluğu o kalleş ve kâfir meşreb (merhametsiz) göz, hatırlatır.

7. Nizâmî, senin güzelliğini gördükçe alkış tutar. Senin ahenkli görünüşün, bakmasını bilenlere nakkaşı hatırlatır.

14

1. Her seḥer kim şāh-ı encüm maşrıḳı mesken ṭutar
La'l-i nābuñ yādına cām-ı meyi rūşen ṭutar

2. Āteş-i ruḫsāre ṣalmış 'ūd-ı ḫālinden buḫūr
Zengī-i zülf-i siyāhı üstine dāmen ṭutar

3. Yüzüñe gözükmek içün ṣaḳlar ey cān cümlesin
Merdüm-i çeşmüm elinde bunca kim sûzen ṭutar

4. Yaşum aḳduġına niçün luṭf u yā ḳahr eylemez
Çūn müneccim ḫayr u şerri cümle encümden ṭutar

5. Uştur-ı sermest eger götürse hicrānuñ yükin
Zülf ü ḫālüñ gibi kāfir cenneti mesken ṭutar

6. Ḫaddi devrinde Niẓāmī ṭutduġı kūyın vaṭan
Bu ki gül vaḳtinde bülbül gülşeni mesken ṭutar

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

14

1. Her sabah, yıldızların şahı doğuyu kendine mesken edinir. Senin kırmızı dudağın, âşığa parlak içki kadehini hatırlatır.

2. Al yanağının ateşi, beninden güzel kokular tüttürmüş. Saçının siyahlığı üzerine, etek tutar.

3. Ey can! Göz bebeğim elinde tuttuğu bunca iğneyi (kirpiği) senin yüzüne gözükmek için saklar.

4. Sevgili, gözyaşımın aktığına niçin lütf veya kahretmez? Çünkü falcı, hayrı yada şerri yıldızların halinden bilir.

5. Eğer senin ayrılığının yükünü, sarhoş deve götürse senin saçın ve benin gibi kâfir, Cennet'e(yüzüne) yerleşir.

6. Sevgilinin ayvacık tüylerinin çıkması zamanında Nizâmî'nin, onun köyüne yerleşmesinin sebebi gül vaktinde bülbülün, gül bahçesini mesken tutmasındandır.

15

1. Ṭolaşıp dil zülfüñe çāh-ı zenaḫdāndan ḳaçar
Rīsmān bulan kişi elbette zindāndan ḳaçar

2. Görse yüzüñ muṣḥafın zāhid ḳarār itmez gider
Ġālibā şeyṭāndur ol kāfir ki Ḳur'āndan ḳaçar

3. 'Aḳl kūy-ı 'ışḳdan niçün ḳaçar didüm didi
Rūstāya şehr içi zindān gelür andan ḳaçar

4. Kūy-ı yāre ṭa'n-ı düşmenden ḳaçan varur ḳaçan
Ka'beye varmaz şu kim ḫār-ı muġaylāndan ḳaçar

5. Tīġ alup gelür güneş senüñile ceng-i ḫüsne līk
Ḳorḳusından ditrer endāmı vü meydāndan ḳaçar

6. Ol leb ü ḫad ile ḳaçsa eşk ü āhumdan ne ṭañ
Kimde kim var şem' ü şekker bād u bārāndan ḳaçar

7. Ey Niẓāmī ol ṣanemden ḳaçsa zāhid ṭañ degül
Neylesün ḫuffāşdur ḫūrşīd-i tābāndan ḳaçar

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

15

1. Gönül, saçının kıvrımları arasına dolaşarak çukurdan kaçar. İp bulan kişi, elbette zindandan çıkıp kaçar.

2. Zahid yüzünün güzelliğini görse durmaz gider. Galiba şeytandır o kâfir ki Kur'an'dan kaçar.

3. Akıl, aşk köyünden niçin kaçar, dedim. 'Köylüye şehir içi zindan gibi gelir, onun için kaçar' dedi.

4. Yârin köyüne düşmanın ayıplamalarından çekinen, nasıl varır? Deve dikeninden korkan kişi, Kâbe'ye varamaz.

5. Güneş, kılıcını alıp seninle güzellik savaşına gelir ama korkusundan boyu titrer ve meydandan kaçar.

6. O dudağı ve yanağı ile gözyaşımdan ve ahımdan kaçsa şaşılır mı? Kimde ki mum ve şeker olsa rüzgâr ve yağmurdan kaçar.

7. Ey Nizâmî! Zahid, o puttan kaçsa ayıp değildir. Neylesin yarasa kuşu, parlak güneşten kaçar.

16

1. Her seḥer-geh ki ṣabā ṭarf-ı gülistāndan eser
Cān dimāġına irer nükhet-i cānāndan eṡer

2. Rūz-ı Nevrūz u şeb-i Ḳadri bir arada görür
Her kim ol ṭurre vü ruḫsār-ı dilārāya irer

3. Nice bir perdede pinhān idesin ṭal'atunı
Yüzüñ ayına naẓar ḳılsa ne żarr ehl-i naẓar

4. Merhem-i luṭf ile ol la'l müdāvālar ider
Nitekim ġam-zedeler sīnesin ol ġamze deler

5. Dilüñi leẕẕet ile şekkere nisbet idenüñ
Olsun ey mıṣr-ı melāḥat dili aġzında şeker

6. Zülfi yüzine baş urduġını dil gördi didi
Görüñ ol hindûy-ı bed-meẕhebi kim oda ṭapar

7. Ġamzeñ oḳları ḳaçan irişe cānuma diyü
Bu Niẓāmī gözedür anca ki cānına geçer

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

16

1. Her seher vakti saba rüzgârı, gül bahçesinden doğru eser. Can dimağına kavuşup, sevgilinin kokusunu getirir.

2. Kim sevgilinin o gönlü dinlendiren yanağına ve saçına erişirse, Rûz-ı Nevrûzu ve Kadir gecesini bir arada görmüş gibi olur.

3. (Sevgili) Yüzünün güzelliğini, niçin bir perde ile gizlersin? Ehli nazar, senin yüzünün parlaklığına baksa ne zarar gelir.

4. Yanağın, lütuf merhemiyle derdime deva olur. Nitekim gama tasaya uğramışların sinesini o yan bakışların deler.

5. Ey güzellik ülkesinin sultanı! Senin dilini, lezzet yönüyle şekere benzetenin de dili ağzında şeker olsun.

6. (Sevgilinin) Saçının uçlarının yüzüne değdiğini gören gönül:" Görün o kötü mezhepli Hinduyu ki ateşe tapar."dedi.

7. (Nizâmî) Gamzenin okları, canıma ne zaman erişecek diye bekler ancak o oklar Nizâmî'nin canına geçer.

17

1. Baña yār itdi derd ü miḥneti yār
   Baña yār itdügini itmez aġyār

2. Neden bī-mihrsin dirsem ider ḫışm
   Baña bilsem neden ḫışm eyler ol yār

3. İnanmaz miḥnet-i hecre raḳībüñ
   'Aẕāb-ı ḥaşre kāfir eyler inkār

4. Ṣaçuñuñ 'anber-i sārā ġulāmı
   Gözüñe nergis-i şehlā perestār

5. Yüzüñe geldi kes zülfüñ ucını
   Gerekdür dīne girse ḳaṭ'-ı zünnār

6. Didüm ayaġuña düşmek olur mı
   Te'emmül itdi bir dem didi duşvār

7. Niẓāmī çeşm ü zülfüñ yād idicek
   Olur kendü perīşān göñlü bīmār

Mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün

17

1. Sevgili, dert ve sıkıntıyı bana dost etti. Bana yârin ettiğini başkası etmez.

2. Bana neden sevgi göstermiyorsun desem, kızar. O yârin bana neden kızdığını bir bilsem!

3. Haşir azâbına kâfirin inanmayıp inkar ettiği gibi senin rakibin, ayrılıkta çektiğim acıya inanmaz.

4. Hâlis anber, senin saçının kölesidir. Şehla göz, senin gözüne kuldur.

5. Sevgili, yüzüne gelen saçının ucundan kes; zira Hıristiyan birisi Müslüman olsa "zünnar"ı kesmesi gerekir.

6. (Sevgiliye) Ayağına kapansan olur mu, dedim; iyice düşündü ve bir anda zor, dedi.

7. Nizâmî, senin gözünü ve saçını hatırladığında kendi perişan, gönlü hasta olur.

18

1. Zülfüñi bād-ı ṣabā depredicek cān dökülür
   Söze geldükçe lebüñ çeşme-i ḥayvān dökülür

2. İşiden āhumı aġlar yañaġuñ devrinde
   Mevsīm-i gülde çû yel deprene bārān dökülür

3. Gelicek ġonce-lebüñ ġonce-i şādān açılur
   Gülicek gül yañaġuñdan gül-i ḫandān dökülür

4. Dökülürse ne ʿaceb hevl-i ḳıyāmetde nücūm
   Çû gözüm yaşı firāḳuñda firāvān dökülür

5. Kesicek zülfüñ ucın yaş yerine ḳan dökerem
   ʿIşḳ olan yirde nice baş kesilür ḳan dökülür

6. Ṭaġıdur zülfüñi ruḫsāruña bād-ı seḥerī
   Ṣanki gül ḫırmenine sünbül ü reyḥān dökülür

7. Leb ü zülfüñ ṣıfatın yazsa Niẓāmī ṣanemā
   Nāfe-i Çīn saçılur laʿl-i Bedaḫşān dökülür

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

18

1. Saçını saba rüzgârı kımıldatınca can, dökülür. Senin dudağın konuştukça ab-ı hayat (ölümsüzlük suyu) dökülür.

2. Senin yanağının tazeliği vaktinde çektiğim ahları işiten, ağlar. Çünkü gül mevsiminde rüzgâr estiğinde yağmur, dökülür.

3. Goncaya benzeyen dudağın geldiğinde gülen gonca, açılır. Sen güldüğünde gül yanağından gülen güller, dökülür.

4. Kıyâmetin o korkulu anında yıldızların birden dökülmesine nasıl şaşılmazsa, senin ayrılığında göz yaşlarımın çok akmasına da şaşılmaz.

5. (Sen) Saçının ucunu kesince gözümden yaş yerine kan, dökerim. Aşkın olduğu yerde pek çok baş kesilir, kan dökülür.

6. Seher vaktinde esen rüzgâr, saçını yanağına dağıttığında; sanki gül harmanına sünbül ve reyhan dökülür.

7. Ey puta benzeyen sevgili! Nizâmî dudağının ve saçının vasfını yazsa Nafe-i Çin saçılır, Bedehşan taşı dökülür.

19

1. Dilā bu yolda cihānda saña güẕer görinür
Ki ʻāşıḳ olaña ya ṣābr u ya sefer görinür

2. Yüzüñ ḫayāli gözümde ʻaceb mi aġlar isem
Ki burc-ı ābiye gelse ḳamer maṭar görinür

3. Yire geçer utanup her gice cemālüñden
Güneş ki ḥüsn ile ʻālemde muʻteber görinür

4. Şu deñlü atdı gözüñ cāna tīr-i ġamzelerüñ
Siper yirine hemān nāvek-i se-per görinür

5. Yüzüñde naḳş-ı dehānuñ ḫayāl ü vehm gelür
Güneş ḳatında beli ẕerre ol ḳadar görinür

6. Hemīşe ʻārıż u ḳaddi ṣıfātıdur ẕikrüñ
Niẓāmī nāẓmuñ anuñ-çün revān u ter görinür

7. ʻAceb mi şiʻr ile ʻālemde faḫr eyler iseñ
Ki ʻaybı her kişinüñ kendüye kemter görinür

Mefāʻilün feʻilātün mefāʻilün feʻilün

19

1. Ey gönül! Dünyada bu yolda (âşıklıkta) sana yol görünür. Ki âşık olana ya sabretmek ya da sefer görünür.

2. Yüzünün hayali gözüme geldiğinde ağlasam şaşılır mı? Çünkü Ay balık burcuna gelince yağmur yağar.

3. (Güneş) Senin güzelliğinden utanarak her gece yere geçer. Ki güneş âlemde güzelliğiyle itibar görmektedir.

4. Sevgili, gözün cana yan bakış oklarını o kadar çok attı ki üç kanatlı oklar siper gibi görünür.

5. Güneş katında zerre nasıl zor görünürse, senin yüzünde de ağzının nakşı sanki hayal ve vehm gelir.

Burada Div. Şiiri geleneğindeki, ağzın küçüklüğü hatta yokluğu hatırlanmalıdır.

6. Nizâmî, sevgili her zaman yanakları ve boyunun vasfıyla hatırlanır. Senin şiirin de onun için akıcı ve taptaze görünür.

7. Nizâmî, dünyada şiirlerin ile övünsen şaşılır mı? Zira, her kişinin ayıbı kendisine az görünür.

20

1. Şevḳı yüzüñüñ ẕerreye düşse ḳamer eyler
Ẕevḳı sözüñüñ zehre irişse şeker eyler

2. Ġamzeñ çû raḳīb ile olam ḳaṣd-ı dil itmez
Aġzı ne ḳadar cust ise itden ḥaẕer eyler

3. ʿAḳl u dil alup ḳomadı ġamzeñ ki ḥarāmī
Hem rāḫt u metâʿı alur hem ḳaṣd-ı ser eyler

4. Dil k'ister idi cevrini tā kendünüñ oldı
Şimdi baña her cevri ki göñlüm diler eyler

5. Çeşmüñ gibi bir gūşe-nişīn rind-i siyeh-pûş
Görmez nice kim ehl-i baṣīret naẓar eyler

6. Her kişi ki ḳoçmaḳ diler ol mūy-miyānı
Bir ḳılca ḳılup cānını ḳaddin kemer eyler

7. Sen ṣanma Niẓāmī sañadur cevri raḳībüñ
Görseñ ki ḥābībe daḫi ol it neler eyler

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. (Sevgili) senin yüzünün parlaklığı zerreye düşse ay gibi parlak yapar. Senin sözünün zevki, zehre erişse şeker gibi tatlı yapar.

2. Senin gamzen,rakib ile olayım dese de bunu gönülden söylemez. Her ne kadar ağzı söylese de itten (rakipten) sakınır.

3. Harâmîlerin hem erzağı ve malı alıp hem de cana kasdettiği gibi senin gamzen de aklımı ve gönlümü alıp bir şey bırakmadı.

4. Gönül, senin eziyetini isterdi; isteğine kavuştu . Şimdi bana gönlüm her istediği cevri yapar.

5. Siyah giysisiyle bir köşeye çekilip oturmuş zahide benzeyen gözün, kalpleri görenlerin baktığı gibi bakmaz.

6. O ince belliye herkes sarılmak ister. Bir kıl gibi canını incecik yapıp senin beline kemer yapmak ister.

7. Nizâmî, rakibin eziyetinin yalnız sana olduğunu sanma. Görsen ki o it (rakib) sevgiliye dahi neler yapar.

21

1. Yine dil murġı ḳadīmī vaṭanuñ yād eyler
İrmege irmez eli nāle vü feryād eyler

2. Yār kūyına çû irdüñ beni terk eyle göñül
Ḫayr içün ḥacce varan bendeler āzād eyler

3. Şām-ı zülfinde dil añmaz yüzi rūmını ki üns
Her kişinüñ vaṭanı kendüye Baġdād eyler

4. Buḳʻa-ı cevre göñülden ḳodugı yār esās
Muḥkem olsun diyü ben ṭaş ile bünyād eyler

5. Beñlerüñden beni āhumdur iden derd ile dūr
Dānelerden nitekim kāhı cudā bād eyler

6. N'ola luṭf ile göñül mülkini yapsañ dir isem
Başıma hışt ile seng urmagı bünyād eyler

7. Ger baḳup ḥāline ḫandān ola ol ġonce-dehen
Rūḥını ʻāşıḳ-ı sevdā-zedenüñ şād eyler

8. Daḫi yanımda Niẓāmī adını añmañ dir imiş
Gör ne luṭf ile bu bī-çāresini yād eyler

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

21

1. Gönül kuşu,yine eski vatanını anar. Kavuşmaya gücü yetmediği için feryad eder.

2. Gönül,sevgilinin köyüne ulaştığın için beni terk et. Çünkü haccını tamamlayan kişi, hayır için köleler azat eder.

3. Gönül, senin saçının siyahlığında yüzünün rûmunu anmaz. Çünkü alışmış olduğu yer, herkese Bağdad gibi gelir.

4. Yârin, sağlam olsun diye eziyet binasına gönülden koyduğu temel taşı, benim.

5. Senin benlerinden beni dert ile uzaklaştıran âhımdır. Nitekim tanelerden saman çöpünü rüzgar ayırır.

6. Gönül mülkünü ne olur güzellikle yap desem; başıma kerpiç ve taş vurarak o bina yapar.

7. O gonca ağızlı, haline bakıp gülse sevdaya düşmüş aşığın rûhunu mutlu eder.

8. (Sevgili) Nizâmî adını yanımda daha anmayın dermiş. Biçare âşığını ne lütüfla yad ettiğini görün.

22

1. Her seḥer-geh aġlayup bülbül taẓallum gösterür
   Gül anuñ aġladuġın görüp tebessüm gösterür

2. Luṭfina inanma bu dehrüñ ki dihḳān-ı felek
   Cev ṣatar ma'nīde vü ṣūretde gendüm gösterür

3. Ol raḳīb-i rū-siyeh niçün baña rāḥm eylemez
   Kim görürse ḥālümi kāfir teraḥḥum gösterür

4. Cān u dil şûrīde vü ḥayrān olur ṭāvus-vār
   Vech bûstānında çün zülf ü ruḫı dum gösterür

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

22

1. Bülbül, her seher vakti ağlayarak halinden sızlanır. Gül, onun ağladığını görerek tebessüm eder.

2. Bu dünyanın (zamanın) iyiliğine inanma.Çünkü zamane çiftçisi sattığı arpayı buğday gibi gösterir.

3. O siyah yüzlü kâfir niçin bana merhamet etmez?Çünkü halimi görse kâfir bile acır.

4. Sevgili!Can ve gönül, saçının ve yanağının güzellik bahçesinde tavus kuşunun kuyruğu gibi boy göstermesine âşık ve hayran olur.

23

1. İşigüñ tozın ʻaceb mi ṭutsa çeşm-i ter ʻazīz
   Cevheri olan ḳatında çūn olur gevher ʻazīz

2. Zülf ü ebrūnı ʻaceb mi dutsa baş üzre gözüñ
   Çūn çelîpâ ile zünnārı dutar kāfir ʻazīz

3. Götürüp başda atun naʻlin ne faḫr eyler raḳīb
   Çünki efsār ehlini itdügi yoḳ efser ʻazīz

4. Zāhidā ʻizzet gerekse gel sebūy-ı mey götür
   Yük götürmekden olur ʻālemde çünkim ḫar ʻazīz

5. Nice Yûsuf-ḥüsni ḥabs itdi zenaḫdānuñ çehi
   Mıṣr-ı ḥüsne çünkim olduñ ey lebi şekker ʻazīz

6. Her kişi k'işigüñe çıḳar iner zenbīl ile
   Gökden inmiş gibi zenbīl ile ṭutarlar ʻazīz

7 ʻİzzet isterseñ Niẓāmī nefsüñi ḫōr eyle kim
   Nefsini ḫōr eylemekten buldı ʻizzet her ʻazīz

Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün

23

1. Islak göz, senin eşiğinin tozuna kıymet verse şaşılır mı?Çünkü cevhher, cevherden anlayanın yanında kıymetlidir.

2. Gözün, saçını ve kaşını başı üzerinde tutsa şaşılır mı?Çünkü kâfir, haç işaretine ve bele bağlanan kuşağa kıymet verir.

3. Rakib, atının nalını başında götürmekle ne diye övünür ?Çünkü yular ehlini tac aziz yapmaz.

4. Ey zahid, ikram gerekirse gel içki testisi götür. Çünkü eşek, dünyada yük yaşıdığı için değer görür.

5. Ey şeker dudaklı! Sen güzellik ülkesine aziz olalı; çenenin kuyusu Yûsuf'a benzeyen pekçok güzeli hapsetti.

6. Kim senin katına zenbil ile iner çıkarsa, bunu gökten zenbil inmiş gibi mübarek tutarlar.

7. Ey Nizâmî! Eğer saygınlık istiyorsan, nefsini hakîr gör; çünkü her aziz nefsini hakir gördüğü için aziz oldu.

24

1. Şol deñlü içdi nergis-i mestüñ şarāb-ı nāz
K'oldı şarāb-ı nāz ile mest ü ḫarāb-ı nāz

2. Gördüm yüzüñi perde-i zülfüñde ey ṣanem
Didüm seḥāb-ı fitnededür āfitāb-ı nāz

3. Rūz-i ḥisāb u rūz-ı ʿiḳāb ol gün ola kim
Nāzın hisāb ile ide dilber ʿitābın az

4. Şol deñlü nāz u şīve bilür ol nigār kim
Gören ṣanur anı k'oḳumışdur kitāb-ı nāz

5. Ey muṣḥaf-ı cemāl cemālüñ kitābınuñ
Her faṣlı faṣl-ı şīve vü her bābı bāb-ı nāz

6. Yāġmurda fetḥ-ı bāba var ümmīd ben daḫi
Aġladuġum budur k'idesin fetḥ-i bāb-ı nāz

7. Bir nāzenīne baġladı göñlin Niẓāmī kim
Derdi devā vü cevri vefādur ʿaẕābı nāz

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

24

1. Senin sarhoş nergisin, naz şarabını öyle içti ki naz şarabıyla sarhoş ve nazdan harab oldu.

2. Ey sanem! Senin yüzünü saçının perdesinden gördüm ve naz güneşi fitne bulutundadır, dedim.

3. Sevgilinin nazını ölçülü, eziyetini de az yaptığı gün benim için hesap ve ceza günüdür.

4. O sevgili, o denli naz ve şive bilir ki onu gören naz kitabını okumuş sanır.

5. Ey güzellik kitabı! Senin güzelliğinin kıtabının her faslı şive ve her bölümü de nazdır.

6. Yağmurda kalana kapının açılacağına ümidim var. Ağlıyorum ki sen de naz kapısını bana açasın.

7. Nizâmî, gönlünü öyle bir nazenine bağladı ki onun derdi deva, cevri vefa, azabı da nazdır.

25

1. Sen yüzi gülsüz göñül bāġ istemez
Kimse bāġı kendüye baġ istemez

2. Göñlüm uçup kūyuña varmaḳ diler
Dünyede kimdür ki uçmaġ istemez

3. Ḫaste ister gözlerüñ ʿāşıḳları
Ṣayru olan kimseyi ṣaġ istemez

4. Zāhidüñ meyl itmedügi laʿlüne
Bu ki ṭūṭī ṭuʿmesin zāġ istemez

5. Mestdür dil k'ayaġuñ öpmek diler
Kimse mest olmadan ayaġ istemez

6. Dil dile cevr ü cefāsın dōstun
Göñli kimün bal ile yaġ istemez

7. Derdi var k'ister Niẓāmī ḫālüñi
Derdi olmayan kişi dāġ istemez

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

25

1. Gönül, senin gül yüzünün olmadığı bahçeyi istemez. Kimse bahçeyi kendisine bağ (engel) olarak istemez.

2. Gönlüm, uçarak senin köyüne varmak ister. Dünyada kim uçmak istemez ki?

3. Senin gözlerin, âşıkların hasta olmasını ister. Hasta olan kişi kimsenin sağ olmasını istemez.

4. Zahidin, senin yanağına meyl etmemesine şaşılmaz. Çünkü papağanın yediğini karga yemez.

5. Gönül, sarhoştur senin ayağını öpmek ister. Kimse sarhoş olmadan kadeh istemez.

Bu beyitte "ayag" kelimesi tevriyeli bir şekilde kullanılmıştır.

6. Gönül, sevgilinin cevrini ve cefasını iste. Çünkü kimin gönlü bal ve yağ istemez.

7. (Sevgili) Nizâmî, senin benini derdi olduğu için istemektedir. Çünkü derdi olmayan kişi dağlanmak istemez.

26

1. Çūn oldı ṣabā ṭarf-ı çemenden yine gül-rīz

   Sāḳī berü ṣun cām-ı şarāb-ı ṭarab-ı engīz

2. Ben nicesi perhīz idem ol yüzde lebüñden

   Cennetde çū olmaz ṣanemā Kevs̱ere perhīz

3. Bir ḳılda aṣam cānuñı zülfümde dir aṣmaz

   Bir ḳılda aṣar cānumı ol şūḫ-ı dil āvīz

4. Kesüldügi cürminden utanup ḳılıcuñdan

   Maḳtûl-i hevā başın öñine bıraġur tīz

5. Cān virdi meger serv-i çemen ḳaddi yolında

   K'ider başı üstinde fiġān murġ-ı seḥer-ḫīz

6. 'Āşıḳlaruña va'de-i hecrüñ dehenüñden

   Bir zehrdür ey dōst ki ola şeker-āmīz

7. Çūn teşne ṣudan ḳaçdugı yoḳ vehm ide ṣanup

   Gösterme Niẓāmī ḳuluña deşne-i ser-tīz

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

26

1. Saki, sabah rüzgârı çimenlikten gül dökmeye başladığında neşe veren şarap kadehini bize sun.

2. Ey sevgili! Senin yüzündeki dudağına perhiz edemem. Çünkü Cennet'te Kevser'e perhiz olmaz.

3. Canını zülfümdeki bir telde asayım deyip de asmayan çekici güzel, bir kıldan dolayı canımı asar.

4. Nefsi yüzünden öldürülen, kendisini kılıcın önüne getiren suçundan utanıp hemencecik başını önüne bırakır.

5. Sevgilinin boyu uğruna can veren çimendeki servinin başında da sabah kuşu (bülbül), figan eder.

6. Ey dost, ayrılığının süresi senin âşıklarına ağzından şekerle karışık bir zehirdir.

7. Susadığı için sudan kaçmadığını düşünerek Nizâmî kuluna ağzı keskin hançeri gösterme

27

1. Gül 'ārıżuña olsa mu'āriż 'aceb olmaz
Kim yüzi açılmışda ḥayā vü edeb olmaz

2. Ṭūbā iremez luṭf ile sen serv-i bülende
Bī-aṣl olanuñ hem-seri 'āli-neseb olmaz

3. Göñlümde gözüñ fikri ile ẕevḳ u ṣafā yok
Bir evde ki bīmār ola 'ayş u ṭarāb olmaz

4. Añılsa lebüñ cān u göñül cenge düşerler
Mey meclisi bī-fitne vü şūr u şaġab olmaz

5. Ol ḳadd u zenaḫdān u leb eyler beni ḥayrān
Kim serv-i sehī meyvesi sīb ü ruṭāb olmaz

6. Yüz sürmege irmez eli sen serv ayaġına
Her kim ṣu gibi dīde-ter ü teşne-leb olmaz

7. 'Āşıḳlaruña ḫışm ile ḫancer ne çekersin
Ceng etmege çün mihr ü maḥabbet sebeb olmaz

8. Aydun ki yüzi nārına yanmaya raḳībe
Kim bu lehebüñ yanıcısı Būleheb olmaz

9. Gelmez yüzi şevḳiyle Niẓāmī göze zülfi
Her güşede kim pertev-i şems olsa şeb olmaz

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

27

1. Gülün, senin yanağını kıskanmasına şaşılmaz. Çünkü yüzü açılmış kişide, utanma ve edep olmaz.

Gülün yanağı kıskanması yapraklarının dökülmesindendir.

2. Tuba ağacı, lütf ile sen yüksek boylu selvinin makamına erişemez. Soysuz olan kişinin arkadaşı, yüce soylu olmaz.

3. Gönlümde, gözünün fikri ile zevk ve safa yok. Bir evde ki hasta olsa yeme-içme, eğlence olmaz.

4. Dudağından bahsedilse can ve gönül kavga, ederler. Gerçi içki meclisi, fitnesiz gürültüsüz ve cemaatsiz olmaz.

5. O boy, çene, dudak beni hayran eder. Halbuki servi ağacında elma ve hurma yetişmez.

6. Sen selvi boylunun ayağına yüz sürmeye aşığın eli erişmez. Herkes senin için su gibi gözyaşı dökmez ve sana o denli arzu duymaz.

7. (Sevgili) Âşıklarına öfkeyle niçin hançer çekersin? Çünkü sevgi ve muhabbet, kavga etmeye sebebiyet vermez.

8. Rakibe söyleyin ki sevgilinin yüzünün ateşine yanmasın. Çünkü Ebu Leheb bu ateşte yanmaz.

9. Nizâmî, sevgilinin yüzünün parlaklığıyla göze uyku girmez. Her köşede ki güneş ışığı olsa gece olmaz.

28

1.Öldürür laḥẓada yüz nāz ile biñ ehl-i niyāz
Beni öldür disem eyler beni öldürmege nāz

2. İrüben la'lüne zülfüñi getürsem elüme
İrişem Çeşme-i Ḥayvāna bulam 'ömr-i dırāz

3. Aġzuñı açubeni söyleme her cāhile kim
'Ārif olan kişi açmaz ṣanemā kimseye rāz

4. Ḳaşı miḥrābına farż oldı sücud ol güneşüñ
Ḥācib-i şemsde mekrūh olur gerçi namāz

5. Zülfini alup ele kesmege ḳaṣd itdi ḥabīb
Didüm itme bu Niẓāmī ḳuluñuñ 'ömrini az

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

28

1. Göz ucu ile baktığında yüz naz ile bin dua sahibini öldürür. Beni öldür desem öldürmeye nazlanır.

2. Senin dudağına kavuşup, saçlarını elime alsam; ab-ı hayata erişip ölümsüzlüğü bulurum.

3. Ey güzel! Ağzını açtığında her cahile sırrını söyleme ki arif olan kişi, kimseye sırrını söylemez.

4. Her ne kadar güneş batarken namaz kılmak mekruh ise degüneşe benzeyen sevgilinin kaşlarının mihrabına secde etmek de farz oldu.

5. Sevgili, saçını eline alıp kesmeye davrandığında bu Nizâmî kulunun ömrünü az etme, dedim.

29

1. Ḥarāmī gözlerüñ yaġmaya düşmiş
Zihī cādū ne ḫoş sevdāya düşmiş

2. Neden düşmiş mu'anber zülfüñe tāb
Meger şol vech ile kim aya düşmiş

3. Gözüñ şol sünbül-i hindū-sıfat kim
Nice ḫūrşīd ile hem-sāye düşmiş

4. Yañaġuñdan ṣaçuñ başın götürmez
Ṣabāyı gör ne 'ālī bāba düşmiş

5. Mey ü şāhid bu gün şekker ḥarāmdur
Aña kim ḳıṣṣa-i ferdāya düşmiş

6. Ene'l- ḥaḳ çaġırur çeng ü def ü ney
Ne ḥālet lā ile illāya düşmiş

7. Niẓāmī ḳurbānuñ oldı ḳaşuñ-çün
Ne ḳurbān kim anuñ tek pāya düşmiş

Mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün

29

1. Sevgili, gözlerin haramiler gibi yol kesmeye başlamış. Büyü yapan gözlerin ne güzel, ne hoş sevdaya düşmüş.

2. Senin anber kokulu saçının parlaklığının sebebi, meğer ayın üzerine dökülmesindenmiş.

3. Gözün, şu siyah ve dağınık saçların gibi nice güneşlerle komşu olmuş.

4. Yanağından, saçının ucunu götürmeyen rüzgâra bak. Ne yüksek bir kapıya düşmüş.

5. Yarının derdine düşmüş olana, içki şahit ki bugün şeker haramdır.

6. Çalgı, tef ve ney "Ene'l-hak" diye bağırır. Bu ne hal ki "la ile illaya" düşmüş.

7. Nizâmî, yere düşmüş kurban gibi senin kaşının kurbanı oldu.

30

1. Âşık, senin ağzın için bazen var bazen de yok dese onun bu sözüne kimse ne doğru ne de yalan diyebilir.

Bu beyitte yine ağzın küçüklüğü hatta yokluğu hatırlanmalıdır.

2. Sevgili, gözlerine söyle kan içmeye perhiz etsin. Zira hastaya perhiz yapmak, uygun olur.

3. Dudağını düşünmekten sarhoş olup, aklım başımdan gitse şaşılır mı? Şarap içen sarhoşu kim ayık gördü.

4. Gamzen, rakibin sözüne uyup çok kan döker. Fitneci göze münafığın fikri, uygun gelir.

5. Hey dost! Eğer kavuşmanın sonunda ayrılık acısı varsa benden bu ayrılık hali nitekim hiç ayrı olmadı.

6. Gönül, senin ağzın ve dudağındaki ince manayı anlayamaz. Deli, ince ve anlaşılması güç ince meseleleri nasıl idrak etsin.

7. Nizâmî, yüzünü yüzüme sürse yaraşır, der. Ki her kişinin sözü kendi fıtratına uygun olur.

31

1. Yüzüñi görmese çeşmüm n'ola giryān olıcaḳ
   Âfitābı göremez kimsene bārān olıcaḳ

2. N'ola bir būse 'aṭā ḳılsa lebinden baña dōst
   Birine biñ vireyin ṣonra peşīmān olıcaḳ

3. Yā ilāhī nice bī-mihr imiş ol meh-ruḫsār
   Farḳ ider 'āşıḳ-ı bī-dil ü bī-cān olıcaḳ

4. Diler imiş ki beni dilbere öldürde raḳīb
   Olur ise n'ola ḳan arada şeyṭān olıcaḳ

5. Agladuğuna Niẓāmī n'ola yār olsa feraḥ
   Gül güler bülbül-i şūrīdesi nālān olıcaḳ

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

31

1. Gözüm ağladığında senin yüzünü görmese ne olur? Yağmur yağdığında, kimse güneşi göremez.

2. Sevgili, dudağından bana bir öpücük verse ne olur? Birine bin veririm sonra(ihsan etmediğine) pişman olacak.

3. Ya ilahi, o ay yanaklı nasıl (vefasız) bir sevgili imiş ki, aşığı gönülsüz ve cansız olunca fark eder.

4. Rakib, beni sevgiliye öldürtmek istermiş. Şeytan arada olduğunda kan akarsa şaşılır mı?

5. Nizâmî, sevgili senin ağladığına sevinse ne olur? Gül, aşığı olan bülbül ağladığında güler.

32

1. Ey nesīm-i seḥerī müşk-feşāndur nefesüñ
   Vardur ol zülf-i semen-sāye meger dōst-resüñ

2. Ben ki cān bülbülinüñ nāzına ḳatlanmaz idüm
   Çekerem sen gül içün cevrini her ḫār u ḫasuñ

3. Firḳatuñda gözüm üstinde gören ḳaşumı dir
   Köpri kim yapdı ʿaceb üstine Nil ü Arasuñ

4. ʿAnberīn beñlerüñe beñzedügi niʿmetine
   Şükr idüp el yüze sürmekdür işi her megesüñ

5. Yüz ḳarası ile ger ḫuld maḳām ister iseñ
   Zülfinüñ izine yüz sürmege olsun hevesüñ

6. Ne bilür ḥālümi ʿışḳuñda raḳīb ile benüm
   Bilmeyen ḳıṣṣasını bülbül ü zāġ u ḳafesüñ

7. Rāh-ı kūyuñda virür nāle dil ehline ṣafā
   Nitekim Kaʿbe ṭarīḳında fiġānı ceresüñ

8. Micmer-i tende Niẓāmī dil ü cān ʿūdını yaḳ
   Ger dilerseñ ḳıla eṭrāfı muʿaṭṭar nefesüñ

Fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

32

1. Ey latif sabah rüzgârı! Senin nefesin misk kokusu saçar. Senin o yasemin saçlı sevgiliye yetişen elin vardır.

2. Ben ki can bülbülünün nazına katlanmaz idim. Senin gibi gül için her çalı-çırpının eziyetini çekerim.

3. Senden ayrı düştüğümde kaşımı gözüm üstünde gören: "Acaba Nil ve Aras nehirlerinin üzerine kim köprü yaptı?" der.

4. Her sinek, anber kokusunun senin benlerine benzemesi nimetine şükrederek ellerini yüzüne sürmeyi kendisine iş edinir.

5. Eğer yüz karası ile (bu halinle) Cennet makamını ister isen senin hevesin, saçının izine yüz sürmeye olsun.

6. Kafesteki bülbül ile karganın hikayesini bilmeyen, senin aşkında rakib ile benim halimi ne bilir.

7. Kâbe yollarında hayvanın boynuna takılan çıngırağın çıkardığı sesin mutluluk vermesi gibi gönül ehline de yârin köyünün yolunda çekilen inlemeler, mutluluk verir.

8. Ey Nizâmî! Eğer nefesinin etrafı güzel kokulularla doldurmasını istiyorsan ten kabında gönül ve can ağacını yak.

33

1. Bāġ-ı cennetdür cemāl-i cān-fezāsı Yūsufuñ

   Ṣubḥ-ı devletdür viṣāl-i dil-güşāsı Yūsufuñ

2. Gülşen-i cennet hevāsına naẓar itmez göñül

   İreliden kim meşāmına hevāsı Yūsufuñ

3. Mıṣr-ı ġamda ḥüzn-i Ya'ḳūb ile olsun mübtelā

   Her ki bu ḥüsn ile olmaz mübtelāsı Yūsufuñ

4. 'Işḳı yolında Zelīḫa gibi ṣādıḳ olana

   Yeg gelür mihr ü vefāsından cefāsı Yūsufuñ

5. Görmez idi bāḫt u tāḫt u tāc u devlet yüzini

   Gerd-i rāhı olmasa ger kuḥl cilâsı Yūsufuñ

6. Ey Niẓāmī cān u dilden yād olup yād eyleme

   Olmaḳ isterseñ hevāsı āşināsı Yūsufuñ

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

33

1. Yûsuf'un ömrü uzatan güzelliği, Cennet bahçesidir. Yûsuf'un gönlü ferahlatan visali, mutluluk sabahıdır.

2. Gönül, Yûsuf'un güzel kokusunu hissedeli ona kavuşma arzusuyla Cennet bahçesine heves etmez oldu.

3. Her kim Yûsuf'un bu güzelliği ile onun tutkunu olmazsa gam ülkesinde Yâkûb'un üzüntüsüne mübtela olsun.

4. Aşkı yolunda Zelîhâ gibi doğru olana; Yûsuf'un eziyeti, sevgisinden ve vefasından üstün gelir.

5. Eğer (Zeliha'nın) ayağının tozu Yûsuf'un gözünün sürmesi olmasa Yûsuf bahtı, tahtı, tacı ve sultanlığı görmezdi.

6. Ey Nizâmî! Eğer Yûsuf'un arzusu ve tanıdığı olmak istersen can ve gönül işlerini bilmeyen biri gibi davranma.

34

1. Dilden ḳarār u ṣābrı alup ḳara perçemüñ
Âşüfte itdi cānı siyeh-kāre perçemüñ

2. Devr-i ḳamerde derd ile dīvāne göñlümi
Zülfüñ mis̱āli eyledi âvâre perçemüñ

3. Cānâ revā mıdur ki gözüñ cāne ḳaṣd idüp
Her dem ḳanumı ḳara yire kara perçemüñ

4. Gülzār içinde sünbül ü reyḥān ḫacīl olur
Ṣalsañ bu ḥüsn ü luṭf ile ruḫsāre perçemüñ

5. Bī-ḳıymet itdi ʻanber-i sārāyı sünbülüñ
Raġbet ḳomadı nāfe-i Tātāre perçemüñ

6. Şol resme aldı ṣabrı göñülden ki ḳorḳaram
Sırrımı fāş eyleye aġyāre perçemüñ

7. Cevr ü cefā vü ḳahr ile göñlin Niẓāmīnün
Bī-çāre itdi eylemedi çāre perçemüñ

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Siyah kâkülün, gönülden kararı ve sabrı alıp kendine canı meftun etti.

2. Kâkülün, ahir zamanda dert ile deli gönlümü saçın gibi başıboş gezer yaptı.

3. Ey sevgili! Gözünün canıma kasdederek her zaman siyah perçiminin kanımı toprağa akıtması bana reva mıdır?

4. Sen bu güzellik ve yumuşaklıkla kâkülünü yanağının üzerine bıraksan gül bahçesinde sünbülün ve reyhanın utancından yüzü kızarır.

5. Senin sünbülün (saçın), katıksız anber kokusunu kıymetsiz yaptı. Kâkülün, Tatar miskine istek bırakmadı.

6. Kâkülün, sabrı gönülden şu denlü aldı ki sırrımı başkalarına söylemesinden korkarım.

7. Kâkülün, Nizâmî'nin gönlünü eziyet, sıkıntı ve kahr ile çaresiz edip yine çaresiz bıraktı.

35

1. Ey gözüm ben ölmeden ağlamağa mı başladuñ
   Cūş idüp ṭaşduñ yine çaglamaga mı başladuñ

2. Başladuñ ferdāya ṣalmağa beni sen ey ṣanem
   Ḳamusın ḳılduñ tamām aldamağa mı başladuñ

3. Sen ki vuṣlat yağlığıyla silmedüñ ḳanlu yaşum
   Hecr odıyla cigerüm dağlamağa mı başladuñ

4. Her gice itüñ gibi yār işigüñ yaṣdanuram
   Elüñe ṭaş aluben ṭaşlamağa mı başladuñ

5. Ey Niẓāmī ḥüsnini yāruñ temāşā ḳılmaga
   Şehre girdüñ girmedüñ ağlamağa mı başladuñ

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

35

1. Ey gözüm! Ben ölmeden ağlamaya mı başladın? Coşarak taşıp yine çağlamaya mı başladın?

2. Ey sanem! Beni yarına atmaya başladın. Hepsini tamam edip aldatmaya mı başladın?

3. Sen ki kavuşma havlusuyla kanlı yaşımı silmedin. Ayrılık ateşiyle ciğerimi dağlamaya mı başladın?

4. Sevgili, her gece köpeğin gibi eşiğinde beklerim eline taş alıp beni taşlamaya mı başladın?

5. Ey Nizâmî! Yârin güzelliğini seyretmeye şehre girdiğinde girer girmez ağlamaya mı başladın?

36

1. Mihrini mühr itmişem cānumda ol cānānenüñ
Şol ṣaçı sünbül yüzi gül gözleri mestānenüñ

2. Ṣūreti şem'ine yandıysa dil-i şeydā n'ola
Şem'a yanmaḳdur işi her ḳande'se pervānenüñ

3. Ṭolaşalı zülfüñün bendine bu miskīn göñül
Bildi kim bagrı nedendür pāre pāre şānenün

4. Ferruḫ u ferḫunde vü 'ālemde aġ olsun yüzi
Göz ḳara ḳılup senüñ 'ışḳuñ odına yanenüñ

5. Yanmadın 'ışḳ odına bilmez Niẓāmī anı kim
İḫtiyār ile degüldür cünbişi pervānenüñ

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

36

1. O saçı sünbül, yüzü gül, gözleri sarhoş olan sevgilinin sevgisini canımda mühür yaptım.

2. Aklı başından gitmiş gönül, mumun görünüşüne yandıysa ne olur? Pervanenin (kelebeğin) işi nerede olursa olsun muma yanmaktır.

3. Bu miskin gönül, saçının bağları arasına dolaşalı tarağın bağrının neden parça parça olduğunu anladı.

4. Gözü karalık edip, senin aşkının ateşine yananın bahtı açık, uğurlu ve dünyada yüzü ak olsun.

5. Nizâmî, aşk ateşine yanmayan onu bilmez ki kelebeğin (mum etrafındaki) hareketi kendi elinde değildir.

37

1. Gül ṣafḥasında çünki'belürdi nişān-ı müşk
İtme nihān ki sa'y ile olmaz nihān-ı müşk

2. Zülfinden ey ṣabā bize bir būy-ı mū getür
Çīnden gelenlerüñ çūn olur armaġanı müşk

3. Ḫālüñ gibi emīr-i Ḥābeş kim görüp durur
Kim taḫt-gāhı 'āc ola vü sāyebānı müşk

4. Ḫaṭṭuñ ki yüzüñe ṭaraf-ı zülfden gelür
Ṣan Rūm iline Çīnden irer kārbān-ı müşk

5. Boynuñda beñlerüñle ṣaçuñ riştesi midür
Yā ṭavḳ-ı 'anberīn ki ola rismānı müşk

6. Ġamdan benüm gibi cigeri toldı ḳan ile
Tā kim işitdi ol ḫāṭ-ı 'anber-feşānı müşk

7. Şey'u'l-lah eyleyem irişem zülfüñe diyü
Bir pōst-pūş olup ṭolanur bu cihānı müşk

8. Şi'rüñ Niẓāmī ḳadrle şu'arâya ire kim
Ol āstāne 'arż ola bu dāstān-ı müşk

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. İlkbaharda misk kokusunun alâmeti, belirdi. Onu gizleme ki misk kokusunun izi gizlemeye çalışmakla saklanamaz.

2. Ey sabah rüzgârı! Sevgilinin saçından bize bir kıl kokusu getir. Çünkü Çin'den gelenlerin armağını misk olur.

3. Habeş emiri senin benin gibidir ki tahtı fil dişinden çadırı da misk kokulu olsun diye bakar.

4. Yüzündeki çizgi (ayva tüyleri) ki yüzüne saçından aşağı doğru gelir. Sanki Çin'den, Rum iline misk kervanı gelir.

5. (Sevgili) Senin boynundaki benlerinin ve saçının ipliği mi, yoksa ipi misk kokulu anberden gerdanlık mıdır?

6. (Yüzündeki) Anber ve misk kokusu, saçan ayva tüylerini kim işittiyse benim gibi üzüntüden ciğeri kan ile doldu.

7. Misk kokusu, senin saçına erişebilmek için bir derviş olup "şeyen lillah" diyerek bu cihanı dolanır.

8. Nizâmî, şiirin şairlere kadriyle erişsin ki o payitahta bu misk destanı arz olsun.

38

1. Her ne cān kim gözlerüñ siḥriyle ser-gerdān degül
Ehl-i diller meẕhebinde cāndur ammā cān degül

2. Nūr-ı Yezdāndur didüm ḥüsnüñ delīl ister ḥasūd
Burḳa'ı ref' it yüzüñden ḥācet-i burhān degül

3. Çeşme-i Ḥayvān lebüñdür dir raḳībüñ ben didüm
Çeşme-i Ḥayvāndur amma çeşme-i ḥayvān degül

4. Ṣūretüñ cennetdür ey ḥūrī vü rıḍvañdur ṭapuñ
Yüzüñe kimdür diyen kim cennet ü rıḍvān degül

5. Dem mi vardur baña bu derd ü ġam u hecr ile kim
Sīne sūzān u ciger büryân u dil giryān degül

6. Zahmuma kim baḳsa aydur buña merhem neylesün
Derdümi kim görse dir kim ḳābil-i dermān degül

7. Her kemālī ki cihān içinde vardur ḥaḳ bu kim
Cümlesin dirmiş velī mihr ü vefā çendān degül

8. Ey Niẓāmī çünki yok ḫūblarda āyīn-i vefā
Ḥamdüli'l-lah kim bunlaruñ ḥüsni bī-pāyān degül

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

38

1. Hangi can ki senin gözlerinin büyüsüyle başı dönmüş değildir. Gönül sahipleri, mezhebinde can dense de hakikatte ruh değildir.

2. Güzelliğin, Yezdan'ın (Allah'ın) nurudur, dedim. Hasetçi, delil ister yüzünden örtüyü kaldır; (başka) delile ihtiyaç yok.

3. (Sevgili), Rakibin senin dudaklarının "ab-ı hayat" olduğunu söylediğinde, ben: "Ab-ı hayattır, ama ab-ı hayvan değil." dedim.

4. Ey huri! Senin yüzün Cennet, eşiğin ise rıdvândır. Senin yüzüne "Cennet ve Rıdvân" değildir diye kim söyleyebilir?

5. Benim bu dert, üzüntü ve ayrılık acısından dolayı sinemin yanmadığı ciğerimin kebap olmadığı gönlümün de ağlamadığı an mı var.

6. Yarama kim baksa buna ilaç ne yapsın, der. Derdimi kim görse çaresi olan bir dert değil, der.

7. Sevgilinin, dünyada bulunan bütün güzel huylara sahip olduğunu herkes söylermiş ama sevgi ve vefâ bunun dışındadır.

8. Ey Nizâmî! Sevgililerde vefâ hali yok. Allah'a hamdolsun ki bunların güzelliği sonsuz değil

39

1. Yüzüñ ey reşk-i ḳamer nūr-ı tecellā mı degül
Boyuñ ey nūr-ı baṣar ġayret-i Ṭūbā mı degül

2. Ḳāmetüñ Sidre ṭapuñ ḥūr u ṭudaguñ Kevs̱er
Kūyuñuñ her ṭarafı cennet-i a'lā mı degül

3. Didi 'ömr-i ebedī var saña 'ışḳumda didüm
Zülfüñün zilsilesi nā-mütenāhī mi degül

4. Şākirem ḫaylī ḫayāli baña yār itdügine
Bu ḳadar yārlıġ itdi baña ḫaylī mi degül

5. N'ola ger sīm-i ḥaḳīḳī ola ḳapuñda gözüm
İşigüñ ṭopraġı iksîr-i ledünnī mi degül

6. N'ola ta'ẓām idüp ol yār Niẓāmī ḳulına
Ger māḥāllem iti dir ise maḥallī mi degül

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

39

1. Ey parklaklığıyla Ay'ı kıskandıran! Senin yüzün, nurların tecelli ettiği yer değil mi? Ey göz nuru! Senin boyun Tuba ağacını kıskandıran değil mi?

2. Senin boyun Sidre, makamın huriler katı ve dudağın Kevserdir; köyünün her tarafi Cennet-i ala değil mi?

3. Sana benim aşkımda ebedi bir hayat var, dedi. Senin saçının silsilesi sonsuz değil mi, dedim.

4. (Sevgiliye) Bana hayalini dost kıldığı için çok müteşekkirim. Bana bu kadar tenezzül etmesi çok değil mi?

5. Gözüm, senin kapında eğer hakiki bir gümüş olsa şaşılır mı? Senin eşiğinin toprağı, ilahi bir iksir değil mi?

6. O sevgili, Nizâmî kuluna eğer mahallemin itidir deyip yüceltse uygun değil mi?

40

1.Ey ṣaçı sünbül yüzi gül reyḥānum benüm
Yoluña olsun fedā ʻaḳl u dil ü cānum benüm

2.Ḳanmadın bu teşne-ḫâṭır leblerüñüñ ḳandine
Ḥasret ile ölür isem boynuña ḳanum benüm

3.Zār u giryān geçdi ʻömrüm raḥm idüp bir gün baña
Dimedüñ kim nicesin ey zār u giryānum benüm

4.Zāhida īmān eğer terk-i mey ü maḥbūb ise
Kâfirem ger var ise sevdāy-ı īmānum benüm

5.Ṭolmadın peymāne ben peymāneyi terk etmezem
Böyledür peymāne ile ʻāhd u peymānum benüm

6.Ben faḳīrüñ māḥażar cān u dil eyleyem nis̱ār
Ger ḫayālüñ bir gice olursa mihmânum benüm

7. Ḳullaruñı bī-güneh öldürmek ise ʻādetüñ
Bu Niẓāmī ḳuluñuñ suçı ne sulṭānum benüm

8. Saʻdī-i devrān benem devrümde naẓm u nes̱r ile
Bāġ-ı hüsnüñdür Gülistān ile Bustānum benüm

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

40

1. Ey benim saçı sümbül, yüzü gül, zülfü reyhan sevgilim! Benim aklım, gönlüm ve canım senin yoluna feda olsun.

2. Ey (sevgili)! Bu susamış gönül, senin dudağığının şekerine doymadan hasretinle ölürse benim kanım senin boynuna olsun.

3. Ömrüm, ağlama ve inleme ile geçti. Bir gün bile bana acıyıp: "Ey benim ağlayanım ve inleyenim nasılsın?" demedin.

4. Ey zahid! Eğer iman, içkiyi ve sevgiliyi terk ise bu imana bir sevgim varsa ben kâfirim.

5. Şarap kadehi, dolmadan ben şarabı terk etmem. Şarap kadehiyle benim yeminim anlaşmam böyledir.

6. Eğer senin hayalin bir gece benim misafirim olursa; senin fakirin olan ben hazır bulunan canı, gönlü senin için saçayım.

7. Adetin günahsız kullarını öldürmekse bu Nizâmî kulunun günahı ne, ey benim sultanım?

8. Yaşadığım devirde şiirde ve nesirde devrin Sâdî'si benim. Benim "Bostân ve Gülistân"ım senin güzellğinin bağıdır.

41

1. Hemdemī hemdemi olmayana hemdem dimeyem
Demi kim hemdem ile geçmeye hemdem dimeyem

2. Baş ḳoyup yoluña andan adum atam dime kim
Ben daḫi ʻālem içinde adum ādem dimeyem

3. Elif ü mīmdür aġzuñ ile ḳaddüñ çū senüñ
Derdüme ol ikisin ben ne içün em dimeyem

4. Dir imişsin dir ise sırrūmı cevrümden ölür
Didügüñ būs u kenār ise ölürsem dimeyem

5. Çūnki ṣāyd itmedi sen gözleri āhūyı baña
Ben raḳībüñe daḫi kelb-i muʻallem dimeyem

6. Çūn yüzüñ Kaʻbe vü ḫālüñ Ḥacerü'l-esved imiş
Leb-ü zülfüñe niçün Ḥalḳa vü Zemzem dimeyem

7. Urunup tāc-ı belā geçmez ise taḫt-ı ġama
Mülk-i ʻışḳ oldı Niẓāmīye müsellem dimeyem

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

41

1. Dostluğu, dostluk olmayana dost demeyeyim. Zamanı dost ile geçmeyene dost demeyeyim.

2. Sevgilinin yoluna baş koyup vazgeçene dünyada ben de adam demem.

3. Elife benzeyen boyuna ve mime benzeyen ağzına ben niçin derdimin dermanı demeyeyim?

4. Eğer sırrımı söylerse eziyetimden ölür, dermişsin. Senin dediğin kenardan bir öpücükse ölsem de söylemem.

5. Ben senin rakibine artık eğitilmiş köpek, demeyeyim. Çünkü ahu gözleri olan seni, benim için avlamadı.

6. Mademki senin yüzün Kâbe ve benin Hacerü'l-Esved imiş; senin dudağına ve saçına niçin Halka ve Zemzem demeyeyim.

7. Aşk ülkesine bela tacını giyip gam tahtına oturmaz ise Nizâmî'ye aşk mülki teslim edilmiş demem.

42

1. Faṣl-ı güldür ṭaleb-i bāde-i gül-reng idelüm
Naġme-i çeng ile ʿayş itmege āheng idelüm

2. İçelüm cām-ı maṣaffā virelüm cāne ṣafā
Nice bir cehl ile ʿaḳl āyinesin jeng idelüm

3. Muṭrıbâ ṭut ney ü ḳānûn ile ʿişret sürelüm
Ḥāsidün yüzüni deff ḳāmetini çeng idelüm

4. Ḫāṭıruñ bülbül ü gül ṣohbetin eylerse heves
Ṣubḥ-dem gülşene gel bir sen ü bir ben gidelüm

5. Aġzuña nisbet iderse özini teng-i şeker
ʿĀlemi başına teng-i şekerüñ teng idelüm

6. Çün ḫadengine anuñ mâniʿ olan cevşen imiş
Bārī çün ceng iderüz cevşen ile ceng idelüm

7. Ḳadem-i ḫüsrev-i âfâḳda cām-ı Cem ile
Taḫt-ı Kāvusa geçüp ʿişret-i Hūşeng idelüm

8. Naḳş-ı ḫāl u ḫaṭ ile maṭlaʿ-ı dīvānımızı
Reşk-i dībāçe-i mecmūʿa-ı Erjeng idelüm

9. Bezm-ı ʿışkuñda Niẓāmī ger ura lāf-ı ḫıred
Alalum ʿaḳlını bir curʿa ile deng idelüm

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

42

1. Gül mevsimidir, gül renkli şarap isteyelim. Sazlı ve sözlü eğlenceye biz de uyalım.

2. Süzülmüş saf şaraptan içip cana mutluluk verelim. Öyle bir cehalet ilşleyelim ki akıl aynasını paslatalım.

3. Ey sazcı, gel ney ve kanun ile içki meclisinde bulunalım. Hasetçinin yüzünü tef, boyunu saz yapalım.

4. Eğer canın, bülbül ve gül sohbeti yapmak isterse; sabah vakti gel sadece sen ve ben gül bahçesine gidelim.

5. Dudak, kendini senin ağzınla bir tutarsa alemi dudağın başına dar edelim.

6. Mademki onun okuna engel olan zırh (cevşen) imiş, bari savaşırken zırhla savaşalım.

7. Ufuklardaki padişahın ayağından, Cem'in sihirli kadehi ile Kavus'un tahtına geçip Huşeng'in içki meclisini kuralım.

8. Divanımızın başlangıcını, ben ve ayva tüyünün süsü ile Erjeng'in mecmuasının gıpta ettiren başı gibi yapalım.

9. Aşk meclisinde; eğer Nizâmî akıllı laf ederse; aklını bir yudum ile alıp aptal edelim.

43

1. Buldı çūn defter-i ḥüsnüñ yazmaġa fermān ḳalem
   Ḳaşlaruñ ṭuġrāsı vaṣfın eyledi ‘unvān ḳalem

2. Yazmadı ḥüsnüñ gibi bir nüsḫa-i dil-keş daḫi
   Gerçi çoḳ taḥrīr idüpdür defter ü dīvān ḳalem

3. Ḥüsnüñün vaṣfını yazmaġa irişmez ḫüsrevā
   Bāḥr ḥibr olup olursa müddet-i devrān ḳalem

4. Naḳşuñün sevdāsı ile ṭutmış idi ins ü cān
   Yazmadan levḥ-i vücūde naḳş-ı ins ü cān ḳalem

5. Ḫaṭṭuñuñ vaṣfın göñül levḥine taḥrīr itmege
   Muḳle-i çeşmüm devât idinmişem müjgān ḳalem

6. Ḫaṭṭ ne vech ile getürdüñ beni öldürmege kim
   Bulmadı dīvāneye ḥükm itmege fermān ḳalem

7. Ḥüsnüñün vaṣfın Niẓāmī yazmaġa ḳılsa şürū‘
   Cān u dilden dil diler kim defter ola cān ḳalem

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

43

1. Kalem, senin güzellik defterini yazmaya ferman bulduğundan; kalem kaşlarının tuğrasının vasfıyla işe başladı.

2. Gerçi kalem, pek çok defter ve divan yazmıştır ama senin güzelliğin gibi gönül çekici bir nüsha yazmadı.

3. Ey sultan! Kalem, denizler mürekkep olsa bile senin güzelliğinin vasfını dünyanın sonuna kadar yazamaz.

4. Kalem, insanların ve cinlerin resmini vücut levhasına yazmadan önce insanlar ve cinler, senin resminin sevdasına tutulmuştu.

5. Senin ayva tüylerinin özelliklerini gönül sayfasına yazmak için gözbebeğimi divid, kirpiklerimi kalem yaptım.

6. Ey ayva tüyü! Kalem divaneler hakkında hüküm vermeye ferman bulamazken ne yüzle beni öldürmeye getirdin.

7. Nizâmî, senin güzelliğinin vasfını yazmaya başlasa; gönül, canı gönülden canın kaleme defter olmasını ister.

44

1. Dir isem ḥüsn-i dil-efrûzuña ʻāşıḳ degülem

Sözüm işitme ki bu daʻvīde ṣādıḳ degülem

2. Ḳo işigüñde beni ḫıdmete yüz süriyeyin

Meclis-i ḫâṣda çün ṣoḥbete lāyıḳ degülem

3. Zāhidā fāsıḳam u rind-i naẓar-baz velî

Bu ḳadar var ki senüñ gibi munāfıḳ degülem

4. İtme zülfüñ gibi ayaġuña düşdügümi ʻayb

N'itdügüm n'eyledügüm bilmezem ayıḳ degülem

5. Tutaġuñ şerbetidür derd-i Niẓāmīye devā

Ṭıbbı yaḫşi bilürem ṣanma ki ḥāẕıḳ degülem

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

44

1. Gönül aydınlatan güzelliğine âşık değilim desem, sözüme inanma; ben bu konuda sadık değilim.

2. Beni, eşiğine bırak, sana hizmet edeyim. Çünkü senin özel meclisinde sohbete layık değilim

3. Ey zahid! Gerçi ben günahkar ve neşeli bir rindim ama şu bir gerçek ki senin gibi münafık değilim.

4. (Sevgili) Saçın gibi senin ayağına eğildiğimi ayıplama. Ne ettiğimi ne eylediğimi bilmiyorum, kendimde değilim.

5. Nizâmî'nin derdinin çaresi, senin dudağının şerbetidir. Sanma ki işimim ehli değilim, hekimliği iyi bilirim.

45

1. Ḫurrem bu dem ki ölmiş iken cāne irmişem
   Kim hecr içinde vuṣlat-ı cānāne irmişem

2. Eflāke irse ḳadr ile başum ʿaceb mi kim
   Burc-ı şerefde sen meh-i tābāne irmişem

3. Dirler ki vuṣlatuña iren cāne irişür
   Ben vuṣlatuñdan ayrılalı cāne irmişem

4. Bir ẕerreyem ki cehd ile ḫūrşīde yetmişem
   Bir ḳaṭreyem ki saʿy ile ʿummāne irmişem

5. Ben ol Niẓāmīyem ki kemâlinde vaṣfuñuñ
   Ḥüsn-i niẓām-ı naẓm ile Selmāne irmişem

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

45

1. Ne güzel bir an ki ölmüşken dirildiğim için, şu an mutluyum. Çünkü ayrılıkta sevgiliye kavuşmuşum.

2. Başım, şereften göklere değse şaşılır mı? Şeref burcunda parlak aya benzeyen sana kavuştum.

3. Derler ki sana kavuşan, hayat bulur. Halbuki ben senin vuslatından ayrılalı hayat bulmuşum.

4. Ben gayretle güneşe ulaşan bir zerre, çaba ile okyanuslara ulaşan bir damlayım.

5. Ben o Nizâmîyim ki senin vasfının mükemmelliğini anlatırken şiirdeki tertip güzelliğiyle Selman'a ulaşmışım.

46

1. Zülfüñe müşk-i Ḫaṭā dimek ḫaṭādur dōstum
   Sidreden ḳaddüñ nihâli müntehâdur dōstum

2. Ṣaçlaruñ والليل إذا يغشى dişleruñ والنجم dür
   Ṭalʻatuñ والشمس alnuñ والضحى dur dōstum

3. Ġamzeñüñ her nāvegi tīr-i Ḳazādur ʻāşıḳa
   Zülfüñün her tāresi dām-ı belādur dōstum

4. Zaḫm kim ġamzeñ urur ʻayn-ı devādur ʻāşıḳa
   Cevr kim laʻlün ḳılur maḥż-ı vefādur dōstum

5. Leblerüñ ḳūt-ı revān mı yoḫsa yāḳūt-ı revān
   Bilmedügin her şeyi ṣormaḳ revādur dōstum

6. Ṭañ mıdur ger meyl iderse cān leb-i cān-baḫşuña
   Çünki bu bīmāre ol dâru'ş-şifādur dōstum

7. Cān u dilden yād olupdur şöyle kim yād eylemez
   Tâ Niẓāmī ʻışkuñ ile āşinādur dōstum

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

46

1. Sevgilım, senin saçına Çin miski demek yanlıştır. Sevgilim, senin fidan boyun Sidre'den daha sonsuzdur

2. Sevgilım, saçların "zifiri karanlık", dişlerin "yıldız"; yüzün "güneş", alnın "güneş parlaklığı" gibidir.

3. Sevgilim, yan bakışının her oku aşığa kaza oku gibidir. Zülfünün her teli bir bela tuzağıdır

4. Sevgilim, yan bakışından gelen yara aşığa devanın ta kendisi; dudaklarının ettiği eziyet ise tam bir vefadır.

5. Dudakların, ruhun gıdası mı yoksa kırmızı şarap mı? Sevgilim, bilmediğin her şeyi sormak uygundur.

6. Eğer can, sevgilinin cana can katan dudağını isterse şaşılır mı? Çünkü bu hastaya o dudak hastane gibidir dostum.

7. Nizâmî can ve gönülden hatırlanmıştır. Lâkin, sevgilim o aşkın ile aşina olduğu için bunu bilmez.

47

1. Göñlümi sevdā-yı zülfüñle perīşān isterem
Cānumı ebrūlaruñ yāsına ḳurbān isterem

2. Nergis-i şehlālaruñdan raḥm umaram ey ṣanem
Gör nice dīvāneyem kāfirden īmān isterem

3. Göñlümüñ derdine bildüm kim ʻilāc itmez ṭābîb
Leblerüñden dōstum geldüm ki dermān isterem

4. Gözlerüm yaşın işigüñe revān itmek içün
Ḳaddüñe mânend bir serv-i ḫırāmān isterem

5. Luṭfi çoḳdur ʻālem içre bilürem sulṭānumuñ
Ey Niẓāmī ben daḫi luṭf ile iḥsān isterem

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

47

1. Gönlümü saçının sevdasıyla perişan olsun, isterim. Canımı, senin kaşlarının kıvrımına feda etmek isterim.

2. Ey sevgili! Güzel ve baygın bakışlı gözlerinden acıma umarım. Gör nasıl divaneyim ki kâfirden iman isterim.

3. Sevgilim, gönlümün derdine doktorun neden çare bulamadığını bilip; dudağından derman istemeye geldim.

4. Göz yaşlarımı eşiğine akıtmak için, boyuna benzer bir nazlı selvi isterim.

5. Bu dünyada sultanımın lütfunun çok olduğunu bildiğimden; ey Nizâmî, ben de lütuf ve iyilik isterim.

48

1. Āḫır ey dilber cefā ḳılmaḳdan usanmaz mısın

Müddet-i ḥüsnüñ nihāyet bula sen ṣanmaz mısın

2. Ṭutalum öldüresin bugün ḳamu 'āşıḳları

Ey cefā-ḫû yār yarın n'idesin ṣanmaz mısın

3. Ṣubḥ-dem yaturken ol meh üstüme geldi didi

Üstüñe gelmiş güneş sen daḫi uyanmaz mısın

4. La'l-i nābuñdan murâdum istedüm sögdüñ baña

Aldadum aldum murādum ya'ni aldanmaz mısın

5. Zülfüñün zencīrini bend it baña didüm didi

Ṣaḳaluñ ağardı miskīn daḫi uṣlanmaz mısın

6. Ey güneş da'vā-yı istiğnā urursın ḥüsn ile

Ṭâs alup kūyın gedâlar gibi ṭolanmaz mısın

7. İdemez dirsin raḳīb ile Niẓāmī beni ṣayd

Çünki āhûsın ya sen it ile avlanmaz mısın

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

48

1. Ey sevgili! hâlâ eziyet etmekten usanmaz mısın? Güzelliğinin sona ereceğini sanmaz mısın?

2. Kabül edelim ki bugün bütün âşıklarını öldürdün. Ey cefa çektiren yâr! Yarın ne yapacağını düşünmez misin?

3. O sevgili, sabah vakti yatarken üzerime geldi ve: "Üstüne güneş doğmuş sen hala uyanmaz mısın?" dedi.

4. Saf dudağından istekte bulundum bana sövdün. İstediğimi seni aldatarak aldım yani sen aldanmaz mısın?

5. Saçlarının zincirini bana bağla dedim. "Miskin sevgili, sakalın ağardı hala akıllanmaz mısın?" dedi.

6. Ey güneş! Güzelliğin ile naz edersin. Eline tas alıp, sevgilinin köyünü dilenciler gibi dolaşmaz mısın?

7. Nizâmî, rakip ile beni avlayamaz dersin. Çünkü sen ceylansın ya it ile avlanmaz mısın?

49

1.Yüzi tā gündür anuñ ṣaçları dün
Yüzi vü ṣaçıdur derdüm dün ü gün

2. Ṣaçuñda göñlümün āvāzı çıḳmaz
Egerçi gicede ḳatı çıkar ün

3. Yüzinden yaña varsa zülfi ṭañ mı
Güzellerden yaña varur çū tütün

4. Nigārā gün varur öglen zevāle
'Adūnuñ 'ömri güni öyle olsun

5. Ciger ḳanıyla yüzin yuya 'āşıḳ
Ki bī-ḳıymet olur aġ olsa altun

6. Yārum düşmen yeter 'ışḳumda baña
Raḳībi di ki ġamzeñ iki biçsün

7. Be-ġāyet olduġı-çün himmeti dūn
Döner her dūnuñ üstine bu gerdūn

8. Nizāmī gözleri-çün öl ki dirler
Öl anuñ-çün k'ola ṣayru senüñ-çün

Mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün

49

1. Onun yüzü güneş, saçları gecedir. Gece ve gündüz benim derdim onun yüzü ve saçıdır.

2.Gerçi gece vakti ses, çok çıkar ama senin saçında gönlümün sesi, hiç çıkmaz

3. Onun saçı, yüzüne gelse şaşılır mı? Çünkü duman, güzellerin bulunduğu yöne gelir.

4. Ey sevgili! Güneş öğle vakti zeval durumuna gelir. Düşmanın ömür günü hep öyle olsun.

5. Âşık, yüzünü ciğer kanıyla yıkasa gerek yoksa altın ak renkte olsa kıymetsiz olur.

6. Bana aşkımda yarım düşman yeter. Senin gamzene söyle, rakibi iki biçsin.

7. Alçak kimselerin himmeti az olduğu için bu felek onların üzerine döner.

8. Nizâmî, sevgilinin gözleri için " Öl ki o da senin için hasta olsun."derler.

50

1. Gözlerüm yaşını gözler ol büt-i sīmīn-beden

Nitekim gökde s̱üreyyā gözler āhūy-ı H̬uten

2. H̬ār-ı hecrüñ bag̊rumı deldi baña rahm itmedüñ

Sen 'aceb h̬urmā mısın sengīn dil ü şīrīn-beden

3.Şimdiden ey dil diler ḥālin müşevveş 'āşıḳuñ

Ḥāżır ol vaḳtine didüm saña ḥāli şimdiden

4. H̬ātim-i ḥüsn oldug̊ına her kim isterse delīl

Burḳaʿ-ı açup yüzüñden gösterir vech-i ḥasen

5. Dirsem ey cān gözlerüñ altında n'eyler beñlerüñ

Dir olur müşk-i H̬aṭāya nāfe-i āhū vaṭan

6. Ḳaddüñe kim baḳsa cāna serv ü yā 'ar'ar sanūr

H̬addüñi kim görse eydür yāsemīndür yā semen

7. Ol yüzü cennet naẓar itse Niẓāmī h̬ākine

Açılır ḳabrine revzen cennet-i Firdevsden

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

50

1. Gökteki Süreyyanın Huten ahusunu beklediği gibi o gümüş bedenli put da (sevgili), gözlerimin yaşını bekler.

2. Ayrılık dikenin bağrımı deldi fakat sen bana acımadın. Acaba sen taş kalpli, şirin bedenli bir hurma mısın?

3. Ey gönül! Senin aşığın, halini perişan ister. Sana o hale şimdiden hazır ol, dedim.

4. Güzellik mührü olduğuna kim delil isterse; yüzünden peçeyi açıp, güzel yüzünü gösterir.

5. Ey can, gözlerin altında benlerin ne yapar dersem;Hata miskine âhu kokusu vatan olur,derler.

6. Sevgili, senin boyuna kim baksa selvi veya ardıç sanır. Yanağını kim görse bu ya yasemindir ya da semendir, der.

7. Nizâmî, o yüzü Cennete benzeyen senin toprağına baksa firdevs Cennetinden kabrine bir pencere açılır.

51

1. Ġuṣṣaññı ʻālemde şādī bilmeyen şād olmasun
Olmayan ʻışḳuñ esīri ġamdan āzād olmasun

2. Bu ṣıfatda gördügi yoḳ kimse nesl-i ādemi
Key görüñ ol māh-ı ḥūrī-veş perī-zād olmasun

3. Göñlümüñ vīrānesin dirsin ki maʻmūr eyleyem
Vaʻde-i vaṣluñ gibi bī-aṣl bünyād olmasun

4. Serv ḳaddüñ ʻāşıḳa naḫl-i cihān-ārā yeter
Hīç ʻarʻar bitmesün ʻālemde şimşād olmasun

5. Aġzuñı yād itdügümce baña cevr eyler raḳīb
Yoḳ yire āhdüñde şāhā kimse bī-dād olmasun

6. Zülfüñe ġamzeñ çeker çāh-ı zenaḫdāndan beni
Ḥabs içinden çıḳaran kimseyi cellād olmasun

7. Ey Niẓāmī çünki yāruñ gencdür vīrān diler
Ḳo vücūduñ mülki vīrān olsun ābād olmasun

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

51

1. Senin üzüntünü dünyada sevinç bilmeyen, mutlu olmasın. Aşkının esiri olmayan,üzüntüden kurtulmasın.

2. Adem soyundan bu sıfatta kimse görülmemiştir. O huriye benzeyen ay yüzlü sevgili, bir peri çocuğu olmasın.

3. Yıkılmış gönlümü yapacağını söylersin. (bu sözün de) Kavuşma sözün gibi asılsız olmasın.

4. Senin servi boyun, aşığa dünyayı süsleyen hurma ağaçları gibidir ve ona yeter.Dünyada hiç ardıç ağacı yetişmesin , şimşir ağacı olmasın .

5. Rakip, senin ağzını andıkça bana zulmet eder. Ey şah! Senin devrinde kimse yok yere zulme uğramasın.

6. Gamzen, beni çene çukurundan saçlarının arasına çeker. Kimseyi hapisten çıkaran, cellat olmasın.

7. Ey Nizâmî! Senin yârin hazinedir, dolayısıyla viran yer ister. Onun için bırak senin vücudunun mülkü harab olsun, mamur olmasın.

52

1. Ey gönül feryād idüp dād umma ol bī-dāddan
Ḥükmi kim sulṭān ider aṣṣı nedür feryāddan

2. Ol ki yıllar geçdi vü bir dem beni yād itmedi
Kendü yıllardur ki birdem gitmemişdür yāddan

3. Dil ider çāh-ı zenaḫdānuñda gamzeñden ḥaẕer
Ḥabs içinde nitekim ṭutsaġ olan cellāddan

4. Her ḫam-ı zülfüñ benüm-çün ḳızdırur āteşde na'l
Çün gül üzre sünbülüñ olur müşevveş bāddan

5. Ḫuṭbe-i ḥüsni bülend āvāze ile rāstda
Ḳaddüñ adına oḳur murġ-ı çemen şimşāddan

6. Dil ser-i kūyuñ ḳoyup itmez heves dāru's-selām
Her kişiye kendü şehri yeg gelür Baġdāddan

7. Ey Niẓāmī itleri ṭalar raḳībi ḫōd n'olur
Āşinādan ḫayr gelmez ne umarsın yāddan

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

52

1. Ey gönül! Feryad ederek o zalimden adalet bekleme. Hükmü ki sultan verir, feryad etmekten ne çıkar.

2. Yıllardır hatırımdan biran bile gitmeyen o sevgili; yıllar geçtiği halde biran bile beni hatırlamadı.

3. Gönül, çene çukurunda gözlerinin yan bakışından sakınır. Nitekim hapiste tutsak olan da cellattan sakınır.

4. Saçının her kıvrımı, ateşte benim için bir nal kızdırır. Çünkü gülün üzerinde rüzgârdan sünbülün (senin saçların) dağılmış biçimde durur.

5. Bülbül, senin boyunun adına şimşir ağacından rast makamında yüksek sesle güzellik hutbesi okur.

6. Gönül, senin köyünü bırakıp Bağdat'a gitmek istemez. Çünkü her kişiye kendi şehri Bağdat'tan bile daha güzel gelir.

7. Ey Nizâmî! Sevgilinin rakibi, itleri salıp kendi ne yapar? Dosttan fayda gelmeyen yerde başkasından ne umarsın?

53

1. Dil ü cān itdi ki cā çeşm ü ebrū

   Anuñ-çün didiler anlara cādū

2. Delürmişdür gözüñ sevdālarından

   Anuñ-çün ṭaġlara düşmişdür āhū

3. Uyutmaz beñlerüñ fikri beni kim

   Meges çoġ olsa gelmez göze uyḫu

4. Didüm ḥüsn iline kimdür Süleymān

   Çaġırdı hüdhüd-i cān didi bu bu

5. Yā ben ṭuram ḳapuñda yā raḳībüñ

   Ki bir yerde ṣıġışmaz iki ulu

6. Yüzüñ nūrın ezelde vezn iderken

   Meh ü ḫūrşīd imiş keff-i terâzû

7. Ḫayāli bilinüñ göñlümde n'eyler

   Çū yanmaz oda yanmış yirde ḫōd mū

8. Niçün deryā döken gözden anuñ-çün

   Ki ṭamzırmaz ölürsem aġzuma su

9. Raḳīb ile çıḳar seyrāne dā'im

   Ki cān anuñla çıḳar kim ṭutar hū

10. Şu deñlü yaş döker sensüz Niẓāmī

    Ki gören dir bu gözden var elüñ yu

Mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün

1. Gönül ve can, senin o gözünü ve kaşını kendilerine mekan yaptı. Onlara onun için cadu (büyüleyici göz) dediler.

2. Ceylan, senin gözlerinin sevdasından delirdiği için dağlara düşmüştür.

3. Benlerinin düşüncesi, beni uyutmaz. Çünkü bir yerde sinek çok olsa orda uyunmaz.

4. Güzellik ülkesine kimdir Süleyman (Padişah) dedim. Çağırdı can hüdhüdünü "bu bu" dedi.

5. Senin kapında ya ben durayım ya rakibin dursun . Çünkü bir yerde iki ulu kişi bir arada bulunmaz.

6. Senin yüzünün nurunu, ezelde tartarken; terazinin bir kefesinde ay ile güneş varmış.

7. Senin belinin hayali, gönlümde ne gezer. Çünkü ateşte yanmış yerde kıl, olmaz.

8. Gözümden onun için niye deryalar kadar göz yaşı dökeyim? Çünkü ölsem ağzıma su bile damlatmaz.

9. (Sevgili) gezmeye daima rakip ile çıkar canın onunla birlikte çıkmasına kim engel olabilir.

10. Nizâmî , sensizlikten öyle gözyaşı döker ki, görenler var elini bu gözden yıka, der.

54

1. Nigārā aldı ḫaṭṭuñdan benefşe reng ü sünbül bū
Ki bāġı ḫurrem eyler o dimāġı ḫurrem eyler bū

2. Hilāl ebrūna beñzerdi eger olsa güneş yüzli
Güneş yüzüñe beñzerdi eger olsa hilāl-ebrū

3. ʿAceb bu ḳāmet-i raʿnā nihāl-i bāġ-ı cennet mi
Veyā bu ṭalʿat-ı zibā gül-i ḫōd-rū mı yāhūd rū

4. Ol ince bilüñün vaṣfın nice taḥrīr idem çün ḫaṭṭ
Muḥaḳḳaḳdur ki nesḫ olur ḳalem diline gelse mū

5. Ḫayālüñ uyḫuda görmek müyesser olmadı ammā
Ġam-ı hecrüñle uyḫuda görinür gözüme uyḫu

6. Degül ben ḫaddüñi her kim görür bu ḫadd ü ḳadd ile
Olup bencileyin ḥayrān tutupdur ḳaddüñe ḳarşu

7. Lebü dendānūnuñ vaṣfın Niẓāmī naẓm itdükce
Nice ḫōş neşr ider görseñ cihāna laʿl ile lū'lū

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1.Ey sevgili, menekşe rengini sünbül de kokusunu senin ayyva tüylerinden aldı. Çünkü o bağı bu dadimağı şenlendirir.

2. Hilal güneş yüzlü olsaydı senin kaşına benzerdi. Güneş hilal kaşlı olsaydı senin yüzüne benzerdi.

3. Acaba bu güzel boylu sevgili Cennet bahçesinin bir fidanı mı? Veya bu güzel çehreli kendiliğinden yetişen bir gül mü, yoksa yüzmü?

4. O ince belinin vasfını hat gibi nasıl yazayım?Muhakkakdır ki kıl kalem diline gelse nesh olur.

5. Senin hayalini rüyada görmek nasip olmadı ama ayrılık acısıyla uyku artık benim için rüya oldu.

6. Yanağını sadece ben değil kim seni bu boy ve yanakkla görse benim gibi boyuna hayran kalır.

7. Nizâmî, senin dudağının ve dişinin vasfını nazma döktükçe görsen lal ve inci cihana ne hoş saçılır.

55

1. Ey māh-ı dil-efrūze melek-ḫūy u perī-rū
Vey ḫüsrev-i şīrīn-leb ü nesrīn-ruḫ u gül-bū

2. Her dem göreli eşkümi ḳapuñda ḫūn-ālūd
Ḫūn-ı cigere ġarḳa varur lāle-i ḫōd-rū

3. Āşūb-ı fiten ṭoldı cihān ġamzeñ idelden
'Uşşāḳuñ ile 'arbede ey gözleri āhū

4. Bir ẕerre şebih bulalı dendānuña Pervīn
Oldur ki ḥasedden delinür sīne-i lū'lū

5. Āḥsente zihî ḳad ki ḳıyām itdügi demde
Taḥḳīḳ-i ḳıyāmet ḳılur ol ḳāmet-i dil-cū

6. Ruḫsāruña ḥāfıẓ ḳodı zülfüñi ḫālüñ
Tâ mālik-i gencīne-i ḥüsn ola bu hindū

7. Yatursa n'ola ravża-i ḥüsnüñde gözüñ mest
Kim bāġ-ı Ḫuten gūşesidür mesken-i āhū

8. Dürr gibi Niẓāmī sözüñüñ görse niẓāmın
Tevsīmine taḥsīn ide Selmān ile Ḫ^v ācū

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

55

1. Ey gönlü aydınlatan ay, melek huylu, periye yüzlü sevgili!Ey şirin dudaklı hüsrev, nesrin yanaklı, gül kokulu!

2. Kırda yetişmiş lâle, her an gözyaşlarımı senin kapında kana bulanmış gördükçe ciğer kanıyla boyanır.

3. Ey ceylan gözlü! Gamzen âşıkların ile kavga edeli dünya fitnecilerin kargaşasıyla doldu.

4. Pervin (Ülker yıldızı) senin dişlerine birazcık benzediğinden incinin sinesi hasetten delinir.

5. O gönül çeken boyun, senin ne güzeldir. Boyun, ayağa kalktığı zaman sanki kıyameti koparır.

6. Bu Hindu'ya benzeyen benlerin, senin güzellik hazinenin sahibi olmak için saçlarını yanağına koruyucu olarak koydu.

7. Gözün, sarhoş bir halde güzellik bahçende yatarsa şaşılır mı?Çünkü ceylanın yeri Huten bağının köşesidir.

8. Nizâmî, senin sözünün inci gibi dizilişini Selmân ile Hâcû görselerdi; beğenip takdir ederlerdi.

56

1. Görinür ġurre-i ġarrāsı niḳāb üstinde
Şemse-i şems-i felek gibi seḥāb üstinde

2. Kendü luṭfıdur eger yüzüme başsa ḳademin
Kendü luṭfı yürüdür ābı türāb üstinde

3. Lebüñ üzre n'ola ḳan iste gözüñ aġzuñ içün
Yoḳ yire şimdi mi ḳan oldu şarāb üstinde

4. Ḫaṭṭuñ üstinde gören zülfüñi ey bülbül-i cān
Dum-ı ṭāvus ṣanūr perr-i ġurāb üstinde

5. Göñlüme çeşm-i siyeh-kāruñı ḥākim itme
Ẓulm ider şaḥne ḳoma şehr-i ḫarāb üstinde

6. Lebüñ üstinde nedür beñlerüñ ey mıṣr-ı cemāl
Noḳṭalar kim ḳodılar şekker-i nāb üstinde

7. Yār 'ışḳında Niẓāmī oda ṣal ḫırḳañı kim
Ṣōfī seccādeyi ṣaldı ise āb üstinde

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

56

1. Feleğin güneşinin aksinin bulut üstünde görünüşü gibi (sevgilinin) parlak ve güzel yüzü de peçe üzerinden görünür.

2. Eğer ayağın, yüzüme bassa kendi lütfudur. Suyu toprak üzerinde yürüten kendi lütfudur.

3. Dudağının üstüne gözün ve ağzın için kan iste şarap üstünde kanın olması şimdi boşuna mıdır?

4. Ey can bülbülü! Senin saçını ayva tüylerinin üzerinde gören, tavus kuşunun kuyruğunu karga tüyleri üzerinde sanır.

5. Benim gönlüme siyah saçlarını hakim etme. Harab olmuş bir şehre polis koyma, zulm eder.

6. Ey güzellik ülkesinin sahibi! Dudağının üstündeki benlerinin hali, halis şeker üzerindeki noktalar gibidir.

7. Nizâmî, eğer sofi seccadeyi su üstüne serdi ise; sen de yârin aşkı için hırkanı ateşe koy.

57

1. Çün itdi nihān gül yüzine sünbüli perde

   Ṣan ebr-i siyeh oldı güneş yüzine perde

2. Dögmedi ise gögsini ṭaş ile ġamuñdan

   Pes bu gögerenler ne ola cirm-i ḳamerde

3. Eksük degül ey dōst raḳībüñ işigüñden

   Dil nice taḥammül ide bu derde bu derde

4. Ḳaşuñ yayınuñ tīri göz üstindedür ey dōst

   Ġamzeñ oḳınuñ niteki cān ile cigerde

5. Aʿrāżı içün ġam yime anuñ bu Niẓāmī

   Aġyār ile yār olduġına līk kemerde

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

57

1.Gül yüzüne sünbülü perde etti. Sanki güneş yüzüne siyah bulut, perde oldu.

2. Senin gamından göğsünü taş ile dövmediyse peki Ay kütlesindeki lekeler nedir?

3. Ey sevgili! Rakibin eşiğinden hiç ayrılmıyor. Gönül bu derde nasıl tahammül eder.

4. Ey sevgili! Senin gamzenin oku can ile ciğerde olduğu gibi kaşının yayının oku da göz üstündedir.

5. Nizâmî, sevgilinin felaketi için gam çekme. Lakin (gam çekilecek şey)ağyar olan kemerin sevgilinin beline dolanmak suretiyle yâr olmasıdır.

58

1. Ḫaṭṭ-ı müşkīn kim yazılmış levḥ-ı sīmīn üstine

Sünbül-i terdür dökülmüş berg-i nesrīn üstine

2. 'Ārıżuñda ḫaṭṭuñu gören ṣanur kim mūrçe

Pāy-ı müşk-ālūde başmış berg-i nesrīn üstine

3. Da'v'ī-i islâm idersün zülfüñi yüzden götür

Mü'min olan küfri tercīḥ eylemez dīn üstine

4. Ne ḳadar ölmiş isem ṭuram ayaġuñ öpmege

Seyr iderken dilberā başsañ ḳadem sin üstine

5. Çeşm-i pür-eşkümde ey dilber ḫayāli ḫaddüñüñ

Ṣanki ḫūrşīd-i felekdür geldi Pervīn üstine

6. Her yañadan ol leb-i şīrīne diller cem' olur

Nitekim üşer meges ḥelvāy-ı rengīn üstine

7. Reşk ider ṭāvūs-i ḳudsīler megesler ḥāline

Kim tekellüfsüz ḳonarlar la'l-i şīrīn üstine

8. Yıllar oldı kim firāḳuñda Niẓāmī ḫastedür

Şem' uyarup gelmedüñ bir gice bālīn üstine

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

58

1. (Sevgili) Misk kokan ayva tüylerin, gümüş levha üzerine yazılmıştır. Taze sünbül (saçların) yaban gülü yaprağının üstüne dökülmüştür.

2. Senin yanağında ayva tüylerini görenler, ayağı miske bulaşmış küçük karınca yaban gülü yaprağının üstüne basmış sanır.

3. (Ey sevgili) Müslümanlık iddia ediyorsan, saçını yüzünden kaldır. Mümin olan, dinini bırakıp küfrü tercih etmez.

4. Ey sevgili! Dolaşırken mezarımın üstüne bassan her ne kadar ölmüş olsam da ayağını öpmeye kalkarım.

5. Ey dilber! Senin yanağının hayali, göz yaşı dolu gözümde Pervin(Ülker yıldızı) üstünde güneşin aksi gibidir.

6. Sineklerin tatlı helvanın üzerin üşüştükleri gibi o tatlı dudaklıya da her taraftan gönülller, meyleder.

7. Tavus-ı Kudsiler, sineklerin halini kıskanırlar. Çünkü sevgilinin tatlı dudağı üzerine teklifsiz konarkar.

8. Yıllar var ki Nizâmî, senin ayrılığında hastadır. Fakat sen bir gece bile mum yakıp minder üstüne gelmedin.

59

1. Kim görürse seni ṣanur ki güneş indi yire
   Yire geçsün seni bu ḥüsn ile her kim ki yire

2. ‘Āriżundan ṣanemā öyle ḥayā eyledi ṣu
   Ki eger yir delik olsaydı geçerdi yire

3. Neye girdüñ varup ey dōst raḳībüñ evine
   Çūn bilürsin ki melek girmez it olduġı yire

4. Ḳanı ṭali‘ ki gelesin dizümi yaṣdanasın
   Ben öpem seni vü sen kendüñ urasın o yire

5. Beni senden ṣanemā kimse cudā eyleyemez
   Meger ölüm gele kim cānı bedenden ayıra

6. Gözlerüm incine ṣanmañ yolı ḳumından anuñ
   Ṭopraġ ol göze ki bunuñ gibi ḳumdan ḳayıra

7. Ol sarāyında vü şehr içi ṭolu āh u figān
   Vāy eger çıḳa sarāyından u bāzāra gire

8. Sevinürse n’ola sen māha iren kim sevinür
   Gökde istedügi kimüñ k’eline yirde gire

9. Sevinür cān ser-i kūyına Niẓāmī iricek
   Şol müsâfir gibi kim mesken-i me’lūfa ire

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Seni kim görürse güneş yere indi sanır. Seni bu güzelliğinle kim yererse (kötülerse) yere geçsin.

2. Ey güzel! Su, senin yanağınından(tazeliği ve parlaklığından) öyle haya etti ki eğer yer delik olsaydı yere geçerdi.

3. Ey sevgili, rakibin evine varıp niye girdin? Çünkü bilirsin ki köpek olan yere melek girmez.

Şair,bu beyitte halk arasında görülen "köpek olan yere melek girmez" inancını yansıtmıştır.

4. Hani o talih ki gelip dizime yaslanasın ben seni öpeyim ve sen kendini o yere vurasın.

5. Ey sevgili! Beni senden kimse, ayıramaz. Meğer ölüm gelip canı bedenden ayıra.

6. Onun yolunun kumundan gözlerim incinir sanmayın. Böyle kumdan rahatsız olan göze yazıklar olsun. (toprak olsun)

7. O sarayındayken şehrin içi ağlama ve inlemelerle dolu; eğer sarayından çıkar da pazara girerse yazık olur.

8. Senin gibi ay yüzlü güzele erişen, sevinse şaşılır mı? Çünkü gökte aradığını yerde bulan sevinir. *(Şair,bu beyitte yine halk arasında geçen "gökte aradığını yerde bulmak" tabirini kullanmış)*

9. Nizâmî, misafirin alışmış olduğu yere varınca sevinmesi gibi can da senin köyünün başına ulaşınca sevinir.

60

1. Tā ki hüsnüñden ḫaber virdi sabā gülzārda
   Kaldı derd ü ġüṣṣadan bülbül gibi gül zārda

2. ʿĀlemi tā tār-ı zülfüñden muʿaṭṭar eyledüñ
   Ḳalmadı bir ḳılca ḳıymet nāfe-i Tatarda

3. ʿĀşıḳ-ı ḥayrān gibi bir yirde ḳalur deng olur
   Görse ḳaddüñ şīvesin serv-i seh reftārda

4. ʿUḳdesinde zülfüñüñ ol ḫāle ḳılsunlar nazar
   Görmeyenler mühre-i mârı dehān-ı mārda

5. ʿĀrıżuñdan cān su'âl itdi ḫaṭuñdan dil didi
   Sünbül-i terdür semende yāsemīndür nārda

6. Ol dehānuñ vaṣlı sevdāsında cān terk eyle kim
   Hīçe almazlar cihān mülkini bu bāzārda

7. Mār-ı zülfüñsüz ḥaẕer ḳılmaz gözüñden cān senüñ
   Ḳudret olmaz çûn bilür ḳan dökmege bīmārda

8. Ey Niẓāmī umma rahm ol ġamze-i ġammāzdan
   Çün vefā olmaz bilürsin merdüm-i mekkārda

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

60

1. Saba rüzgârı, gül bahçesinde senin güzelliğinden bahsettiğinde; gül, bülbül gibi üzüntü ve dertten ağlamaya başladı.

2. (Sevgili) Alemi saçının bir teliyle güzel kokulu eyledin. Tatar miskinde küçük bir kıl kadar kıymet bırakmadın.

3. Güzel boylu selvi, senin salınarak yürüyen boyunun edasını görse hayran olmuş âşık gibi bir yerde şaşırıp kalır.

4. Yılanın ağzındaki kıymetli taşı görmeyenler senin saçının düğümündeki o bene baksınlar.

5. Can, yanağından sordu gönül ayva tüylerin için dedi. Çimende, taze sünbül;ateşte yasemindir.

6. Sevgilinin o ağzına kavuşma sevdasına düştüğünde canı terk et. Çünkü bu pazarda cihan mülkü karşılıksız alınmaz.

7. Can, yılan gibi saçın olmasa senin gözünden sakınmaz. Çünkü hastada kan dökmeye kudret olmadığını bilir.

8. Ey Nizâmî, o fitneci yan bakıştan merhamet umma. Çünkü bilirsin hileci adamda vefa, olmaz.

61

1. Yüzidür nükte ʻatān hüsn ile şems ü ḳamere
   Sözidür ṭaʻne iden ṭaʻm ile şehd ü şekere

2. Ola kim başdı ola itlerüñ ayaġı diyü
   Sürerem yüzümi yüz ẕevḳ ile her reh-güẕere

3. Baḳma ḫâr-ı müjeye gözlerüme baş kademüñ
   Ki ziyān itmeye ḫâr-ı müje nūr-ı başara

4. Āhenīn ḥabse esīr eyledi ṭūṭīyi felek
   Ḳoyuben laʻlüni meyl itdügi içün şekere

5. Ṭopraḳ anuñ başına ki zer ü sīmi ḳazanup
   Ḳoya ṭopraḳda vü ḫarc itmeye sen sīm-bere

6. Bunca yüz biñ göz ile nice ki seyr itdi felek
   Getüremedi bu ḥüsn ile naẓīrüñ nāẓara

7. Yıllar oldı ki esīr olduġ u esirgemedüñ
   Raḥm idersen n'ola bu bende düşen bendelere

8. Ey Niẓāmī naẓar it ol şeh-i ferruḫ-ruḫa kim
   Gelmedi gelmeyiser mis̱l ü naẓīri naẓara

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

61

1. Güneş ve Ay'a güzelliğiyle nükte atan, onun yüzüdür. Bal ve şekere lezzet veren, onun kinayeli sözüdür.

2. Senin köpeklerinin ayağı basmıştır diye her geçit yerine yüz zevk ile yüzümü sürerim.

3. Kirpiklerin dikenine bakma, ayağını gözlerime bas. Ki kirpiğin dikeni göz nuruna zarar vermesin.

4. Felek senin yanağını bırakıp, şekere meyl ettiği için; papağanı demirden kafese esir etti.

5. Altını ve gümüşü kazanıp, toprakta bırakarak sen göğsü gümüşten olan güzele harcamayanın başına toprak atılsın.

6. Felek, yüz bin göz ile ne kadar baktıysa da senin gibi güzel birisini göremedi.

7. Yıllarca esir olduk, sen bağışlamadın. Zincire vurulmuş bu kölelere acısan ne olur.

8. Ey Nizâmî, o güzel yüzlü şaha iyi bak. Çünkü onun bir benzeri gelmedi, gelmeyecek.

1. Sünbül-i terden gül üzre ʻanber efşān eyleme
   Göñlümüñ zülfüñ gibi ḥālin perīşān eyleme

2. Yüzine yüz dürlü gül gibi gülüp her bir ḫasuñ
   Bizi bülbül gibi ey gül zār u giryān eyleme

3. İt bize dermān ki derdüñ bilmişüz dermānını
   Her devādan bī- ḫaber bī-derde dermān eyleme

4. Ḥasret-i zülf ü zenaḫdānuñda ey sīmīn-beden
   ʻĀlemüñ ʻayşın baña bend ile zindān eyleme

5. Mühr-i mihrüñ ḫâtemini ṣaḳla her nā-ehlden
   Dīv-i bed-rūyuñ yirin taḫt-ı Süleymān eyleme

6. Dilberā mülküñ Niẓāmī olmasa olur ḫarāb
   Ḥüsnüñüñ mülkin yüri berk eyle vīrān eyleme

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

62

1. Taze sünbülden(saçından) gül üzerine anber kokusu saçma. Gönlümün halini saçın gibi perişan etme.

2. Ey gül! Her bir hasun (çöpün)yüzüne yüz türlü gül gibi gülüp bizi bülbül gibi ağlatıp inletme.

3. Bize derman et ki senin derdinin dermanını bilmişiz. Her devadan habersiz dertsize derman eyleme.

4. Ey gümüş bedenli! Saçının hasreti ve çenenin hapsiyle dünya hayatını bana engel ve zindan etme.

5. Senin sevginin bulunduğu üstü mühürlü yüzüğü, her yabancıdan sakla. Kötü yüzlü devin yerini Süleyman'ın tahtı eyleme.

6. Ey sevgili! Mülkün Nizâmî olmasa harab olur. Güzellik mülkünün yerini sağlam eyle, yıkık eyleme.

63

1. Ka'be-i ḥüsn ü melāḥat dimeyen sen saneme
Maḥrem olmadı ḥarīm-i ḥaremi muḥtereme

2. Ḳanı ki derd ile dil hem-nefes oldı ṭapuña
Ey ḫaṭāyī nice çoḳ şükr o demden bu deme

3. Ser-i zülfüñi dehānuñda görüp ḫaste göñül
Didi ḥayfā ki irer āḫırı 'ömrüñ 'ademe

4. Göreli ḳāmet ü zülf ü dehenüñ ḥarflerüñ
Uġradum fāriġ ü âzāde yürürken eleme

5. Meger ol dem irişe ayaġuñ öpmege elüm
Ki ecel beni berāber ide ḫāk-i ḳademe

6. Sevinür cān göricek itlerüñ izin nitekim
Yolda bir aç u gedā uġraya birḳaç direme

7. Leẕẕetinden iki yarıldı zebānı ḳalemüñ
Leb-i la'lün ṣıfatın tā ki getürdüm ḳaleme

8. İrem-i vaṣla Niẓāmī didüm āsān ire mi
Didi cān virmeden irmez kişi bāġ-ı İreme

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

63

1. Senin gibi bir güzele güzelliğin Kabe'si demeyen o muhteşem ve mukaddes beldeye giremediğindendir.

2. Gönlün dert ile katında tek nefes olduğu hal nerede?Ey hatası çok olan, o zamana nisbeten bu zamana çok şükürler olsun.

3. Hasta gönül, saçının ucunu ağzında görüp ne yazık ki senin ömrünün sonu gelmiştir, dedi.

4. Hür ve tasasız bir halde yürürken senin boyunun saçının ve ağzının harflerini görünce üzüntüye düştüm.

5. Ecel, beni ayağının toprağıyla bir ettiği zaman elim ayağını öpmeye erişir.

6. Aç olan dilencinin yolda birkaç dirhem bulunca sevindiği gibi can da senin itlerinin izini görünce sevinir.

7. Kırmızı dudağının vasfını kaleme dökünce lezzetinden kalemin dili, ikiye ayrılır.

8. Vuslat bahçesine Nizâmî kolay varır mı, dedim; can vermeden kişi İrem Bahçesi'ne varamaz, dedi.

64

1. İtme nihān cemālüñi ey meh niḳāb ile
   Dā'im revā degül k'ola ebr āfitāb ile

2. Sen serv-ḳad yolında süründü şu deñlü kim
   Ṭutdı ḥabābdan tenini ābuñ āb ile

3. Ey dil ṣaçında ḫadd u lebüñ gör ne ḫūb olur
   Sohbet ḳarañu gicede şem' ü şarāb ile

4. Sūsen çemende medḥini söylerdi ġoncenüñ
   Ṭoldurdı şebnem aġzunı dürr-i ḫoşāb ile

5. Zülf ü 'iẕārı ẕikrine lāyıḳ degül henüz
   Yüz yıl yur isem aġzumı müşk ü gülāb ile

6. Cānā 'aceb mi göñlüme meyl itse gözlerüñ
   Mestüñ hemîşe başı boş ḫōş olur kebāb ile

7. Geldi Niẓāmī derdine la'lüñden em ṣorar
   Ṣāfī cevāb vir ḳoma anı şarāb ile

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

64

1. Ey ay yüzlü! Yüzünü örtü ile gizleme; daima güneşin örtülü olması reva değil.

2. Sen selvi boylunun yolunda şöyle süründü ki nilüfer çiçeğinin tenini su kabarcıkları kapladı.

3. Ey gönül! saçının altındaki yanağın ve dudağın karanlık gecede mum ve şarap eşliğindek sohbet gibi güzeldir.

4. Susam çiçeği, çimenlikte goncayı medhetti. Şebnem de ağzını taze inciyle doldurdu.

5. Ağzımı misk ve gül suyu ile yüz yıl yıkasam da saçını ve yanağını anmaya henüz layık değil.

6. Ey sevgili! senin gözlerin gönlüme meyl etse şaşılır mı? Sarhoşun her zaman kebab ile başı hoş olur.

7. Nizâmî, gelip derdine yanağından ilaç ister; ona safi cevap ver, onu şarapla başbaşa bırakma.

65

1. Ol serv-i gül-'iẕār çağındadur daḫi
Cān cilve-gāhı ṭal'atı bāğındadur daḫi

2. Gerçi ki ḫāl dānelerin dirdi mūr-ı ḫaṭṭ
Dil murğı ḳara zülfüñün ağındadur daḫi

3. Ol çoḳ yaşayası beni gördükçe ḫışm ider
Pend-i peder meger ki ḳulağındadur daḫi

4. Zülfüñ çemende beñlerüñe beñzemez degül
Ṭıfl-ı Ḥabeş ki dāye ḳucağındadur daḫi

5. Ḫaṭṭuñ ġamile ḳaddi büküldi benefşenüñ
Görmez misin ki başı ayağındadur daḫi

6. Zülfüñ ucunda la'lüñi gördükçe ṣanuram
Bir taze ġoncedür ki budağındadur daḫi

7. Ẓulm ile ḳanum içdügine ol perī-ṣıfat
Şāhid yeter ki rengi ṭudağındadur daḫi

8. Ḥüsnüñ ṭapanca urdı meh-i bedre kim yine
Ol pençenüñ nişānı yañağındadur daḫi

9. Ġamdan hilāle döndi vücūdı Niẓāmīnün
Lû'lû dişün hevāsı dimâğındadur daḫi

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

65

1. O gül yanaklı servi ki henüz gençlik çağındadır. Can cilve-gahı da hâlâ güzellik bağındadır.

2. Hattının karıncası, beninin tanelerini toplasa da gönül kuşu henüz siyah zülfünün ağındadır.

3. O çok yaşayası, beni gördükçe öfkelenir. Demek ki babasının öğüdü hâlâ kulağındadır.

4. Süt anne kucağındaki Habeş çocuğu gibi zülfün çimende benlerine benzemiyor değil.

5. Menekşenin senin ayva tüylerinin gamından boyu (beli) büküldü. Daha başının ayağında olduğunu görmüyor musun?

6. Zülfünün ucunda kırmızı dudağını gördükçe, daha dalında duran taze gonca sanırım.

7. O peri sıfatlının kanımı zulm ile içtiğine şahid olarak dudağındaki kırmızı renk yeter.

8. Senin güzelliğin, yeni aya yine tabanca ile ateş etti ki o pençenin izi daha yanağındadır.

9. Nizâmî'nin vücudu, gamdan hilale döndü. İnci dişinin arzusu hala (onun) hatırındadır.

66

1. Dilber ki dil yoluna revāndur revān daḫi
   Yolına terk olalı cihāndur cihān daḫi

2. Çūn zülfi cîm ü ḳaddi elif ḳaşı nūn imiş
   Dirsem n’ola o serv-i gül-endāma cān daḫi

3. Mihr-i ruḫuñ füdādesi ancaḳ zemīn degül
   Ser-gerde ol hevāda yeler âsümân daḫi

4. Mihrüñde dil melāmet oḳına nişānedür
   ‘Işḳa nişān dilerler ise uş nişān daḫi

5. Ger dūzaḫ içre vaṣluñ ele girse ‘ayş idem
   K’ol ‘ayşa ḥasret olalar ehl-i cinān daḫi

6. La‘lin şarābın içmege zülfüñ ne men‘ ider
   Kim ṣu içerken ādemi urmaz yılan daḫi

7. Cānā cefā bu ise ki ġamzeñ baña ḳılur
   Çoḳ geçmeye ki aydalar ölmüş filān daḫi

8. İtme Niẓāmī yüzi güneşdür diyü beyān
   Ol ḫod ‘ıyândur aña ne ḥācet beyân daḫi

Mef’ūlü fā’ilātü mefā’īlü fā’ilün

66

1. Sevgili, can dahi gönül yoluna revandır. Senin uğruna terk edilelilı cihan dahi cihandır.

2. O gül boyluya can desem, şaşılır mı? Çünkü saçı cim, boyu elif, kaşı nuna benzermiş.

3. Yanağının parlaklığının düşkünü, sadece yer değil. Gök de bu arzuyla başı dönmüş bir şekilde gezer.

4. Senin sevginde gönül, kınama oklarına nişandır. Aşka alamet isterlerse bu değersiz bedenim dahi nişandır.

5. Eğer sana kavuşmak, Cehennem içinde olsa bile yaşarım. Çünkü öyle bir yaşayışa Cennettekiler bile hasrettirler.

6. Dudağının şarabını içmekten, saçın beni niçin engeller? Halbuki su içen kişiye yılan bile değmez.

Nizami, bu beyitte ise halk arasında kullanılan "su içene yılan bile değmez"sözünü kullanmış.

7. Sevgili, senin yan bakışının bana ettiği eziyet bu ise çok geçmeden filan da ölmüş, diye söylerler.

8. Nizâmî! Onun yüzü güneştir, diye beyan etme. O kendisi açıktır, onu beyan etmeye daha ne gerek var.

67

1. ʻIşḳuñı cānumda cānâ ṣaklaram cānum gibi
Mihrüñi mühr itmişem sīnemde īmānum gibi

2. Firḳatüñ derdinden ey ḫūrşīd-eyvān-ı cemāl
Göklere irdi duḫānum āh u efġānum gibi

3. Düşeli ʻışḳuñ odı cānā hevā-yı göñlüme
Yüz ṣuyın ṭopraġa ṣaldum adum ṣanum gibi

4. Ruḫlaruñ şevḳiyle ey dilber çemende her seḥer
Ġonce çâk eyler ḳabāsını girībānum gibi

5. Zülf ü ruḫsāruñ ġamından dilberā her ṣubḥ u şām
Ḳan döker ʻayn-ı şafaḳ bu çeşm-i giryānum gibi

6. Bādeye ʻāhd itmiş idüm gözlerüñ ʻāhdinde līk
Nice peymanlar ṣıdı peymāne peymānum gibi

7. Bozalı ʻaḳlı niẓâmını Niẓāmīnüñ ġamuñ
Key perīşān ḥāldür ḥāl-i perīşānum gibi

Fâʼilātün fâʼilātün fâʼilātün fāʼilün

67

1. Ey sevgili! Senin aşkını içimde canım gibi saklarım. Senin sevgini yüreğimde imanım gibi mühürlemişim.

2. Ey güzellik sarayının güneşi! Senin ayrılığının derdinden dumanım, ağlama ve inlemelerim gibi göklere ulaştı.

3. Ey sevgili! Senin aşkının ateşi, gönlümün hevesine düşeli utanmayı adım sanım gibi toprağa saldım.

4. Ey sevgili! Gonca, her seher senin yanaklarının isteği ile kaftanını elbisemin yakası gibi yırtar.

5. Ey sevgili! Senin saçın ve yanağının gamından her sabah ve akşam şafağın gözü bu ağlayan gözlerim gibi kan döker.

6. Senin gözlerinin devrinde içkiye yemin etmiştim ama şarap kadehi, yeminim gibi nice yeminler bozdurdu.

7. Senin verdiğin üzüntü, Nizâmî'nin aklının düzenini bozalı perişan, halim gibi hali gayet perişandır.

68

1. ‘Işkuñ olalı cānuma hemdem didükleri
   Derd oldı dil ḥarîmine maḥrem didükleri

2. Bezm-i ‘ınāḳ-ı ‘ışḳda cān mey-perest iken
   Ögrenmiş idi cām adını Cem didükleri

3. Bu naḳş-ḳadd u zülf ü dehān ile ey perī
   Sensin cihānda var ise âdem didükleri

4. Görmez olalı çeşm ü ḳad ü zülf ü aġzuñı
   Görünmez oldı gözüme ‘ālem didükleri

5. Ḳârûn gibi yire geçe luṭfuñdan uṭanup
   Gökden inerse ‘Īsī-i Meryem didükleri

6. Hecrüñde şöyle üns ṭutupdur benümle kim
   Bir laḥẓa bensüz olamaz ol ġam didükleri

7. Demler gelür Niẓāmī başa ‘ışḳ içinde kim
   Biñ yılca görinür göze bir dem didükleri

Mef’ūlü fā’ilātü mefā’īlü fā’ilün

68

1. Aşkın, gönlümle hemdem olalı; gönül hareminin mahremi dert oldu.

2. Can, aşk meclisinde sarhoş iken; Cem dedikleri, kadehin adını yeni öğrenmişti.

3. Ey peri! Boyunun süsü, saçın ve ağzın ile dünyada adem diye biri varsa o sensin.

4. Senin gözünü, boyunu, saçını ve ağzını görmeyeli; dünya dedikleri gözüme görünmez oldu.

5. Meryem oğlu İsa, dedikleri gökten inerse senin lütfundan utanıp Kârûn gibi yere geçer.

6. Senin ayrılığında o gam dedikleri bana öyle alışmıştır ki bir an bile bensiz olamaz.

7. Nizâmî, aşk içinde öyle zamanlar gelir ki bir an dedikleri göze bin yıl gibi görünür.

69

1. Ey dil görürseñ ol boyı serv-i revānuñı
Ṣu gibi ayağına revān it revānuñı

2. Bu ṭurfadur ki noḳṭa-i mevhūm dir iken
Ḳısmet ola diyü ben umaram dehānuñı

3. Pīr-i ḫıred ki bir ḳılı diḳḳatde biñ yārar
Ḥayrān olur işitse ṣıfāt-ı miyanuñı

4. Ey sāġar aġzın öpdigine şöyle oldı ḫalḳ
Kim her kişi diler ki senüñ içe ḳanuñı

5. Ey şem' lāf-ı ḥüsn idüp ol meh-lıḳa ile
Ortaya gelme yoḳsa keserler zebānuñı

6. Kimüñ ki sīmi var yāraşur sā'idün gibi
Yanuñca ṣalınup vaṭan eylerse yanuñı

7. Cān bülbüline gülşen-i cennet ḳafes gelür
Tā āşiyān idindi senüñ āsitānuñı

8. Gördükçe serv-kāmetüñi Sidre sanuram
Tāvūs-ı Sidre turre-i 'anber-feşānuñı

9. İtmez Nizāmī ol yüzi gül-gūne çün es̱er
Tut kim 'ınān-ı çarha irirdüñ figānūñı

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

69

1. Ey gönül! Salınarak yürüyen selvi boyluyu görürsen ruhunu su gibi ayağına akıt.

2. Küçük bir nokta gibi turfanda (taze)ağzının bana kısmet olacağını umarım.

3. Dikkatte kılı bin yaran akıl pîri; senin belinin sıfatını işitse hayran olur.

4. Ey kadeh! Sevgilinin ağzını öptüğün için bütün halk senin kanını içmek ister.

5. Ey mum! O ay yüzlü sevgili ile güzel laflar edip ortaya çıkma, yoksa senin dilini keserler.

6. Gümüşü olana kolun gibi, etrafında salınarak yanında yer tutmak yakışır.

7. Can bülbülüne senin eşiğini kendine yuva yaptığından; Cennet bahçesi, kafes gibi gelir.

8. Senin selvi boyunu gördükçe Sidre, anber saçan saç lüleni gördükçe de Tavus-ı Sidre (Cebrail) sanırım.

9. Nizâmî, ağlamalarını göğe eriştirsen de o gül yanaklıya tesir etmez.

70

1. Gitdi nūr-ı baṣar ey mûnis-i cān sen gideli
Terk idüp cismi revān oldı revān sen gideli

2. Sen idüñ şemse-i şems-i felek-ārāy baña
Gözlerüme ḳarañu oldı cihān sen gideli

3. Lāle vü serv-i ḫırāmāne naẓar eylemezem
Ey yüzi lāle boyı serv-i revān sen gideli

4. Niçün irmez saña ey māh-ı cihān -tāb-ı felek
K'irişür göklere feryād u fiġān sen gideli

5. Zülf ruḫsāruñı yād eyleyüp ey ḫüsrev-i ḥüsn
Oḳuram sūre-i Nūr ile Duḫān sen gideli

6. İderem derd ile feryād u fiġān bülbül-vār
Ey yüzi gül ṣanem-i ġonce-dehān sen gideli

7. Dil gümān eyler idi k'ola Niẓāmī sensüz
Gel gel ey cān ki yaḳīn oldı gümān sen gideli

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

70

1. Ey canımın yoldaşı! Sen gideli gözümün nuru gitti. Sen gideli ruhum bedeni terk ederek çıkıp gitti.

2. Sen bana dünyayı süsleyen güneş gibiydin. Sen gideli dünya bana karanlık oldu.

3. Ey lâle yüzlü, servi boylu! sen gideli laleye ve nazlı serviye bakmaz oldum.

4. Ey cihanı ve feleği aydınlatan ay! Sen gideli ağlama ve inlemelerim göklere erişir de niçin sana ulaşmaz.

5. Ey güzellik padişahı! Sen gideli saçını ve yanağını düşünerek "Nûr ve Duhân" su okurum.

6. Ey gül yüzlü, gonca ağızlı sevgili! Sen gideli dert ile bülbül gibi ağlayıp inlerim.

7. Nizâmî, sensizliğe alışabileceğini zannederdi. Gel ey can, sen gideli bu zan gerçek oldu. (sensiz yapamayacağını anladı.)

71

1. Tā ṣafḥa-i ruḫsāre ḫaṭıñ yazdı raḳamnı
   Ser-nâme-i ḥüsniġa mehiñ çekdi ḳalemni

2. Ol naḥs sitārem bile ceng eylemek ister
   Āhum ki tiker kûşe-i eflāke ʻalemni

3. Köp cevr ü cefā itgüci yār ola seniñ dik
   Çıngıs daġı itmes idi bu ẓulm ü sitemni

4. گفتم که بمن رحم کن ای یار جفا کیش
   Türk oġlanı men añlamaññam didi ʻacemni

5. Cānsız büte tapġınca saña ṭapsa ne rāhib
   Māʻbūd idinip bāri siniñ kibi ṣanemni

6. Çūn ḳaddiñ elifdir dehening mīmdir ey dōst
   Ol ḳadd ü dehendin umaram derdime emni

7. İtleriñ izin yolda görüben sevinirmin
   Müflis kişi ṭapmış kibi bir niçe diremni

8. Ḳapıñda raḳībiñe ṭalatma bizi ḫānım
   Zīrā ki ḥarām itdi Ḫudā ṣayd-ı Ḥaremni

9. Ṭūfān kibi berkidi cihān ḫalḳını ġarḳa
   Ṭurġuzmasa sindeki ot közdeki nemni

10. Naḳḳāş disem közlerüme n'ola ki sinsiz
    Altun varaḳ üstige yazar reng-i baḳamnı

11. Baş üzre yürüpdür ser-i kūyıġa Niẓāmī
    ʻIşḳıñ yolıġa sıdḳ ile basṭıñ çü ḳademni

Mefʻūlü mefāʻīlü mefāʻīlü faʻūlün

1. (Sevgili) Yanağının sayfasına rakamı ayva tüylerin yazdı. Güzellik mektubunun başlığını, senin ay gibi parlak yüzün yazdı.

2. Âlemin bir köşesine bayrağını diken ahım ; o benim uğursuz talihim ile kavga etmek ister.

3. Ey cefa çektiren sevgili! Senin çektirdiğin bu zulmü ve sitemi Cengiz dahi yapmazdı.

4. Ey cefayı kendisine huy edinen sevgili! Bana merhamet et dedim. Türk oğlanı: "Ben Acem dilini anlamam." dedi.

5. Rahip, cansız puta tapacağına bari senin gibi bir sanemi mabut edinip tapsın.

6. Ey dost! O boyundan ve ağzından derdine çare umarım. Çünkü senin boyun elif, ağzın mim gibidir.

7. (Ey sevgili) Senin itlerinin izini yolda görünce müflis bir kişinin bir dirhemi yolda bulunca sevindiği gibi sevinirim.

8. Ey Hanım! Bizi kapında rakibine ısırtma. Çünkü Hüdâ harem sınırları içinde avlanmayı yasak etti.

9. Eğer sendeki ateş gözdeki yaşları durdurmasaydı; tufan gibi cihan halkını suya batıracaktı.

10. Gözlerime nakkaş desem ne olur ki senden ayrı olduğunda altın yaprak üstüne kırmızı rengi çeker.

11. Aşkın yoluna sen ayağını doğrulukla bastığın için; Nizâmî, senin köyünün yoluna başını koymaktadır.

72

1. Şermsār itdi yüzüñ luṭfı gül-i nevrūzı
Ṭal'atuñ ḳıldı ḫacil şem' -i cihān-efrūzı

2. Ne ṣudur 'ârıżuñ ey bāde viren ḫākī mi kim
Oddan artuḳ irüşür cānuma anuñ sûzı

3. Baḳmadan yaşuma cān virmedi derd ile raḳīb
Görmeden ölmedügi gerçek imiş yılduzı

4. Keşf ola sırr-ı semāvāt ile ġayb-ı arzeyn
Ger ola gözlerüme sürme ayaġuñ tozı

5. Şehriyār olalı sen şehr-i maḥabbetde şehâ
Buldı ġam leşgeri cān kişverine pīrūzī

6. Gül-i nevrûza naẓar itmeyem ey dōst eger
Bāġ-ı ḥüsnüñde ola baña gül-i nevrūzī

7. Vaṣl-ı devlet günidür cānuñı vir şükrāne
Ger Niẓāmī saña Ḥaḳ rūzī ḳıla ol rūzı

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Senin yüzünün lütfu, yeni açan gülü utandırdı. Yüzünün güzelliği, dünyayı parlatan ışığı utandırdı.

2. Ey içkiye rengini veren! Senin yanağının suyu nasıl sudur ki artık onun ateşi canıma erişmektedir.

Su ateşi söndürdüğü halde sevgilinin yanağı aşığın ateşini arttırır.

3. Rakip, akıttığım gözyaşlarımı görmeden dert ile ölmedi. Yıldızı görmeden ölmediği gerçek imiş.

Bu beyitte ise halk arasında kullanılan "yılan, yıldızı görmeden ölmez" şeklindeki söz kullanılmış.

4. Ey sevgili! Senin ayağının tozu gözlerime sürme olsa; iki dünyanın bilinmeyenleriyle gökyüzünün sırları bana görünür.

5. Ey şah! Sen sevgi ülkesinde şah olalı gam askeri can ülkesinde uğur buldu.

6. Ey dost! Senin güzellik bahçende benim için açmış bir gül varsa; yeni açan çiçeğe bakmayayım.

7. Nizâmî, Hak sana o günü nasip kılarsa o devletliye kavuşma günüdür deyip şükrederek canını ver.

73

1. 'İşret ü 'ayş idenüñ yār ile kārı bārı

N'ider ol dünyede nâmus ile 'ārı bārī

2. Göz ki vuṣlat günini görmeyiser yumsa tek

Görmez ola idi aġyār ile yāri bārī

3. 'Işḳa ṣābr itmeyene çāre seferdür dirler

Terk idelüm yine bu dār u diyārı bārī

4. Bāġ ile dār ṭapuñsuz ūn olur baġ ile dar

Ben ṭapuñsuz n'iderem bâġ ile dārı bārī

5. İrdi çūn ṣaḥn-ı felek evcine feryād u fiġān

Ḳaçan irişdire ol yāre bu ārı Bārī

6. N'eylesün işidüp efġānını bu ḫaste-dilüñ

Bir gül-i ter ki he ār oldı he ārı bārı

7. Ṣanma Cehd ile Nizāmī bulasın yāre vuṣūl

Aya kim gördü ki irişdi ġubārı bārī

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. İçki içip eğlenmenin kârı hiç değilse yâr ile olmaktır. O dünyada namus ile ârı artık neylesin.

2. Gözüm vuslat gününü görmeden kapanacaksa hiç olmazsa yâri başkasıyla görmeseydi.

3. Aşka sabır etmeyene çare sefere çıkmaktır, derler. Yine terk edelim bu yurdu memleketi bari .

4. Bağ ve yurt, sensiz sanki bağ(engel)ve dar olur. Ben sen olmadan bağı, yurdu ne yapayım.

5. Ağlama ve inlemeler, semanın en yükseğine kadar ulaştı. Fakat Allah, o yâre bu ağlamaları ne zaman ulaştıracak?

6. Bin bülbülü olan o taze gül, bu hasta gönlün ağlama ve inlemelerini işitip artık ne yapsın.

7. Nizâmî, gayretinle yâre kavuşacağını sanma. Ay'a, tozun ulaştığını kim gördü?

74

1. Dilber, yüzünden peçesini kaldırınca gökyüzüne ay ve güneşi getirdi.

2. Güneş, senin yüzünün parlaklığını gördüğünden beri kapıdan kovsan bacadan girer.

3. Yudumunu rakibe sunma, çünkü kâfir senin gibi huri elinden Cennet şarabını içmeye lâyık değil.

4. Perilerin yerinin harabeler olduğunu söylerler. (Sevgili) Gönlümün harabını kendisine mesken olarak seçse uygundur.

5. Senin kan döken gözün, her hastayı helâk eylese ehl-i basiret, toprağını gözlerine sürme ederler.

6. Senin ayrılığında ciğerimin iltihabını görseler, Cehennemde kâfirlerin içi yanar.

7. Nizâmî'nin ömrü senin köyünde ayrılık acısı içinde geçti. Cennet içinde, Cehennem azabı çekti.

74

1. Dilber götürdi çünki yüzinden niḳābını
   Çarḫuñ getürdi çarḫa meh ü āfitābını

2. Yüzine ḳapu ḳapar iseñ bacadan düşer
   Göreli āfitāb yüzüñüñ māh-ı tābını

3. Cur'añ raḳībe ṣunma ki kāfir mahal degül
   Ḥūrī elinden içmege cennet şarābını

4. Dirler perīlerüñ yiri vīrāneler olur
   Mesken yiridür eylese göñlüm ḫarābını

5. Her ḫasteyi ki eylese ḫūnī gözüñ helāk
   Sürme iderler ehl-i baṣīret türābını

6. Kāfirlerüñ cehennem içinde yana içi
   Hecrüñde görseler cigerüm iltihābını

7. Küyuñda geçdi hecr ile 'ömri Niẓāmīnün
   Cennet içinde çekdi cehennem 'aẕābını

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

75

1. Olalı ḫulḳ ile sen ḥüsn ilinüñ pādişehi
Virdi yağmaya göñül mülkini ʻışḳuñ sipehi

2. Nisbet itdügüm içün laʻlüne ey ġonce-dehen
Sevinüp göge atar lāle-i nuʻmân külehi

3. Şöyle ġonc eyle ki dem-beste ola ġonce görüp
Yürü nāz ile ki ḥayrette ḳala serv-i sehī

4. Gözleri cevr ile cān ḫırmenini yaḳdugına
Uşda yüzinde nişān dāne-i ḫāl-i siyehi

5. Yā Rab ol ṭurre ne ṭāvūs-ı mükerremdür kim
Ravża-i gülşen-i Cennetdür anuñ cilve-gehi

6. Oḳ gibi kīşüñe çūn girmişem ey ḳaşı kemān
Küşe-i çeşmüñ ile ḥālüme baḳ gāh gehî

7. Siḥr eger bilsem işigüñde olurdum cārūb
Ayaġuñ tozuna yüz sürmek içün gāh gehī

8. Bülbüle ġussa vü ġam tūtīye derd ile elem
Şeker ü gül meges ü ḫāre zihī ḥayf zihī

9. Yandı ẓulm ile Niẓāmī ḳuluñ ey ḫusrev-i ḥüsn
Bir ṣor āhır ne durur iş bu ġarībüñ günehi

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Sen bu huyunla güzellik ülkesinin padişahı; olalı senin aşkının askerleri gönül mülkünü yağmaladı.

2. Ey gonca ağızlı! Senin yanağına benzettiğim için lâle sevinip başındaki külahı göğe atar.

3. (Ey sevgili) Öyle bir tomurcuk ol ki gonca seni görüp hayretten nefesini tutsun. Naz ve eda ile yürü ki serv-i sehi sana hayret etsin.

4. Gözlerinin cevr ile can harmanını yaktığının izi, yüzündeki siyah ben tanesidir.

5. Ya Rab! O saç lülesi ne saygıya değer bir tavus kuşudur ki onun cilve yeri Cennet bahçesinin çimenliğidir.

6. Ey keman kaşlı! Ok gibi ben de senin okluğuna girmişim. Göz ucuyla da olsa halime ara sıra bak.

7. Eğer sihir bilseydim, senin ayağının tozuna ara sıra yüz sürmek için eşiğinde süpürge olurdum.

8. Bülbüle tasa ve üzüntü, papağana dert ve elem, sineğe şeker, dikene gül ne kadar yazık ne kadar yazık!

9. Ey güzellik ülkesinin padişahı! Senin Nizâmî kulun, zulm ile yandı. Bu garibin günahı nedir diye bir kez sor.

76

1. Şermsār itdi ṣaçuñ nāfe-i müşk-i Ḫuteni
   Nitekim gözlerümün rengi 'aḳīḳ-i Yemeni

2. Nāvek-i tīr-i Ḳażādur gözüñüñ her müjesi
   Ḥalḳa-i dām-ı belādur ṣaçuñuñ her şikeni

3. Sen 'azīzüñ ḫaberüñ ilteli gülzāre ṣabā
   Çāk ider ḥasret ile Yūsuf-ı gül pīreheni

4. Seyr iderken boyuñuñ şīvesini gördi meger
   K'utanup geçdi ḥayādan yire serv-i çemenī

5. Ṭali'i kevkebi olmazdı muḳārin şerefe
   Saña ism ile ḳarīn olmasa Veyse'l- Ḳarānī

6. Didiler baña ki hercā'idür ol yār didüm
   Şem'dür rūşen iderse n'ola her encümeni

7. Luṭf uğurladı dişüñden dīv-i ṣarrāf-ı zamān
   Gezdirür ipe dizüp kūçede dürr-i 'Adeni

8. Gerçi ḥüsn ile Süleymānsın u Cemşīd-i zamān
   Ḫātem-i mülke emīn eyleme her Ehrimeni

9. Ḫār-ı hecr ile ölen bülbül-i şūrīde-dilüñ
   Yāraşur ger ola gülberg-i ṭarīden kefeni

10. Naẓm dāmına şeker ṣaçdı Niẓāmī dāne
    Ki meger ṣayd ide sen ṭūṭī-i şekker-şikeni

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

76

1. Göz yaşlarımın Yemen akikini utandırdığı gibi saçının kokusu da Huten miskinin kokusunu utandırdı.

2. Senin gözünün her kirpiği, kaza oku gibidir. Saçının her kıvrımı, bela tuzağının halkası gibidir.

3. Saba rüzgârı, sen sevgilinin haberini gül bahçesine götüreli; gül gibi güzel olanYûsuf bile hasretle gömleğini yırtar.

4. Çimendeki servi seyrederken boyunun edasını görüp utancından yere geçti.

5. Veysel Karani, sana ism ile yakın olmasa bu şerefe ulaşamaz ve yıldızı parlamazdı.

6. O sevgili hakkında bana kararsızdır, dediler. Ben: "Mumdur her cemiyeti aydınlatsa şaşılır mı?" dedim.

7. Zamanın sarrafi olan dev, senin dişinden çaldığı güzel Aden incilerini bir ipe dizip pazarda gezdirir.

8. Sen gerçi güzelliğin ile Süleyman'sın ve zamanın Cemşid'isin. Sultanlık mührünü her Ehrimen'e teslim etme.

9. Ayrılık dikeniyle (eziyetiyle) ölen gönlü perişan bülbülün kefeni, eğer taze gül yaprağından olsa yakışır.

10. Nizâmî, sen şeker çiğneyen güzeli avlamak için nazm ağına şeker tanesi saçtı.

1. Ġamzeñ ḫadengi zāḫm uralı cāne Muṣṭafā
Derd ü ġām ile döndi ciger ḳane Muṣṭafā

2.Ḫālüñ ḫadüñ yüzinde ne ẓālimdür āh kim
İslām içinde ḳaṣd ider īmāne Muṣṭafā

3.Olsan revān bu ḳāmet ile ḫaclet irişür
Ṣaḥn-ı çemende serv- i ḫırāmāne Muṣṭafā

4.Bülbül ġam ile lāl u ḥayādan gül āb olur
Gelsen bu ṭal'at ile gülistāne Muṣṭafā

5. Pervāne gibi şem'-i ruḫuñ şevḳı yādına
Hicrān odıyla dil nice bir yane Muṣṭafā

6. Bu derd-i telḫ-i hecr Niẓāmīyi öldürür
Şīrīn lebüñden irmese dermāne Muṣṭafā

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

77

1. Ey Mustafa! Senin gamzenin okuyla gönlüm yaralandığından beri dert ve üzüntüden ciğerim kana boyandı.

2. Ah, senin yüzündeki benin ve yanağının ne kadar zalimdir. Ey Mustafa! İslam içinde imana kasdeder.

3. Ey Mustafa! Bahçenin ortasında bu boyunla yürüsen salınarak yürüyen nazlı selvi utanır.

4. Ey Mustafa! Gül bahçesine bu güzelliğinle gelsen; bülbül, üzüntüyle lal (dilsiz) gül de utancından su olur.

5. Ey Mustafa! Pervanenin, senin yanağının mumu ışığında yandığını hatırlayıp gönül ayrılık acısıyla ne vakte kadar yansın.

6. Ey Mustafa! Senin tatlı dudağından derman bulmasa Nizâmî'yi bu ayrılık acısının derdi öldürür.

78

1. Gel ey derd ehlinüñ dermānı Luṭfī
Göñüller tāḫtınuñ sulṭānı Luṭfī

2. Serīr-i şehr-i ḥüsnüñ şehriyārı
Melāmet mülketinüñ ḫānı Luṭfī

3. Ṭarāvet gülşeninüñ gülsitānı
Leṭāfet gevherinüñ kānı Ḷutfī

4. Bizi luṭf eyle ḳahr odıyla yaḳma
Raḳībe gösterüp iḥsānı Luṭfī

5. Göñül yandı firāḳuñ miḥnetinden
Bu derdüñ yoḳ mıdur dermānı Luṭfī

6. Niẓāmīnüñ cemālüñ ḥasretinden
İrişdi göklere efġānı Luṭfī

Mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün

78

1. Ey dert ehlinin dermanı Lütfi, gel. Gönüller tahtının sultanı Lütfi, gel.

2. Güzellik şehrinin tahtının padişahı,melamet ülkesinin hanı Lütfi!

3. Taze gülün bahçesi, letafet hazinesinin ocağı Lütfi!

4. Lütfi, rakibe ihsanı gösterip bizi kahr ateşiyle yakma, lütfeyle!

5. Lütfi, gönül ayrılığının sıkıntısından yandı. Bu derdin dermanı yok mu?

6. Lütfi, Nizâmînin senin cemalinin hasretinden ağlamaları göklere erişti.

79

1. Ṣabā zülfüñ ḳoḫusından muʻaṭṭar kıldı āfāḳı
   Cemālüñ nusḫasın gördi yile virdi gül evrāḳı

2. Naẓīrüñ ṣūrete gelmek muḥāl-i ʻaḳldur zīrā
   Ki Ḫallāḳ-ı cihān ḫatm itdi sende ḥüsn ü aḫlāḳı

3. Ḳadīm-i lem-yezel ḥüsnüñ muḳîm-i lā-yezel ismüñ
   هو الأول هو الآخر هو الدائم هو الباقی

4. Dimişsin vaṣlum isterse cihān u cānı terk itsün
   Nedür cān u cihān tek sen bütün ḳıl ʻahd u mis̱āḳı

5. Niẓāmī lebleri şevḳiyile dir zāhid u rāhib
   Leb-ā-leb cāmdan mey ṣun الا یا أیها الساقی

Mefāʻīlün mefāʻīlün mefāʻīlün mefāʻīlün

1. Saba rüzgârı, ufukları senin saçının güzel kokusuyla doldurdu. Gül, senin güzelliğinin nüshasını gördü ve yapraklarını rüzgâra verdi.

2. Sana benzer birisinin gelmesi, akla ters düşer. Çünkü cihanı yaratan, güzel ahlakı sende bitirdi.

3. Senin güzelliğin ezelidir ve ismin sonsuza kadar kalıcıdır. "O ilktir, sondur; daim ve bakidir.

4. (Âşık) Kavuşmak isterse canı ve dünyayı terk etsin, demişsin. Can ve dünyayı senin uğrunda terk azdır yeter ki verdiğin sözü ve anlaşmamızı bozma.

5. Nizâmî, zahid ve rahib (sevgilinin) dudağının arzusuyla ey saki: "Ağzına kadar dolu kadehten şarap sun" derler.

80

1. Gözüñ ġamıyla ne cānuñ ki ḫaste oldı mizācı
Lebüñden özge ʻacebdür eger olursa ʻilācı

2. Feżāy-ı ʻālem-i maʻnī münevver olsa ʻaceb mi
Göñül serāçesinüñ çūn cemālüñ oldı sirācı

3. Göñülden istemez oldı ḫayāl-i zühd ile dīni
Ne şāh olur ki ilinden götürdi bāc u ḫarācu

4. Götürüp elini ṭutar yüzini göklere nergis
Yüzüni göreli meger ki oldı saña duʻācı

5. Raḳībe ṭatlu sözün beni bir gün öldüriserdür
Kişiyi şimdi mi başdan çıḳardı dünyede acı

6. Maḥabbet iline sulṭānlıġ itmek isteyenüñ
Gerek ki toz ile ṭopraḳdan ola taḫtı vü tācı

7. Niẓāmī küyuña vardı çū görmedi yüzüñ ayın
Didi ki Kaʻbeye vardı vü nūr görmedi ḥācı

Mefāʻilün feʻilātün mefāʻilün feʻilātün

80

1.Senin gözünün gamıyla mizacımın durumu değiştiyse; eğer onun ilacı dudağından başkası olursa şaşılır.

2. Mana aleminin fezası aydınlansa şaşılır mı? Çünkü gönül sarayının kandili, senin güzelliğin oldu.

3.(Âşık)Zühd hayaliyle dini gönülden istemez oldu. Kendi ilinden vergi ve haraç alan nasıl şahtır? .

4.Nergis, senin yüzünü göreli elini götürüp yüzünü göklere çevirerek sana dua etti.

5. Rakibe ettiğin tatlı sözün, bir gün beni öldürecek . Kişiyi acı dünyada şimdi mi baştan çıkardı.

6. Sevgi şehrine sultanlık etmek isteyenin kişinin tahtı ve tacı, toz ile topraktan olmalıdır.

7. Nizâmî, köyüne vardı fakat senin yüzünün parlaklığını görmedi. Zira"Hacı Kâbe'ye vardı, fakat nur görmedi"dedi.

SÖZLÜK

A

âbâd: mamur, şen
âb-ı dehen: ağız suyu(tükrük)
âb-ı hayât: ölümsüslük suyu, bengisu
âb-ı Kevser: Kevser suyu (Div. Şiirinde sevgilinin dudağı için benzeyen olur)
âbû: nilüfer çiçeği
âc: fildişi
acımak: eziyet görmek, canı yanmak
adem: yokluk
adû: düşman
âfâk: ufuklar
âgâh: bilgili, uyanık
ağyâr: başkalar, yabancılar
ahd: yemin,söz verme
âhır: son,en sonraki
âhu: ceylan
ahd u peyman: yemin, and
âheng: uygunluk, çalıp eğlenme
âhenin: demirden ; demir gibi sağlam
ahsen: en güzel
akîb: bir diğerinin arkasından gelen
akîk: kırmızı renkli kıymetki bir taştır
a'lâ: (daha, en, pek) yüksek
aldamak: aldatmak, kandırmak
alem: nişan, alamet, bayrak, sancak
âlem: Dünya, cihan
âli: yüce, ulu
amâc-ı gam: nişan tahtası, hedef
-amiz: ...le karışık, ...yı içine alan
anber-feşan: anber saçan
anber-i sara: hilesiz, katıksız anber
andelib: bülbül
andurmak: hatırlatmak
ar'ar: dağ selvisi, dikenli ardıç
a'raz:felaketler
arbede: kavga, patırtı
ârız: yanak
ârif: bilen,bilgili
artuk: başka, gayri, maada
âsan: kolay
assı: yarar,çıkar, kazanç
asitan: eşik
astane: eşik, payitaht
astin-efşan: yen silken, vaz geçen
âşina: bildik, tanıdık
âşiyân: kuş yuvası; mesken,ev
aşub: kargaşalık, karıştırıcı
aşüfte: çıldırırcasına seven, aşifte,iffetsiz kadın
atâ: bağışlama, bahşiş
âvâze: yüksek ses, şöhret
ayag: kadeh
âyet: alemet, nişan
aymak: ayılmak
ayruk: başka, bundan sonra
ayş: yeme, içme ,eğlence
azâb:işkence, keder
azâb-ı haşr: haşir azabı (öldükten sonra dirilme)
âzâd: hür, serbest, köle olmayan
âzâde: hür, serbest
azîz: muhterem,sevgili

B

bâc: vergi, harç
bâd: yel, rüzgar
bâdâm: badem
bâd-ı sabâ: Doğudan esen hoş rüzgar
bağ: (1)bağlam, demet
bağ:(2) bağ, bahçe
Bağ-ı irem: Ad kavmi zamanında Şeddad tarafından cennete benzetilerek yaptırılan bahçe
bahr: deniz
baht: talih, kısmet
bâlin: minder
bakam: has olmayan her türlü boya
bâr: (1)yük
bâr: (2)Tanrı, Allah.
bârân: yağmur

bâri: hiç olmazsa, bir kere
Bâri: yaratan, yaratıcı
bazar: pazar, çarşı
bed:kötü
Bedahşan: Bedahşan taşı(sevgilinin dudağını temsil eder)
bedr: Ayın ondördüncü gecesı, dolunay
be-gayet: çok aşırı, son derece
belî: evet
bend: bağ, rabıta, bağlama
benefşe: menekşe, mor
berkimek: sağlamlaşmak,pekiştirmek
bes: tamam, kafi, çok
beyân: açık söyleme
bî-akl: akılsız
bî-dâd: zulüm, işkence, zalim
bî-hod: kendinden geçme
bî-mâr: hasta, sayrı
bî-payan: sonsuz, tükenmez
Bostan: Şirazlı Şeyh Sadi'nin küçük
buhur: tütsü
bunca: bu denli, böylesi
burc: kale, yıldızlar kümesi
burc-ı abi: sulu burç,balıklar burcu
bûse: öpme, öpücük
bûy: kokuı
bülend: yüce, yüksek
bünyâd: asıl, esas, bina
bürhan: delil, isbat
bürka: peçe, tül, yüzörtüsü
büryan: kebap

C

câ: yer, mevki, mekan
câdû: büyücü
câm-ı Cem: Cemin kadehi
câm-ı mey: içki kadehi
câm-ı musaffa: parlak kadeh
cân: cin taifesi
cân: gönül;can,ruh
canâ: ey can, ey sevgili
cân-bahş: can veren, hayat veren
Cân- feza: cana can katıcı, can artırıcı
cân u dil: can ve gönül
cârûb: süpürge
cûş: coşma, kaynama
cefâ eylemek: eziyet etmek
cefâ-cu: cefa eden
cem-ara: topluluğu aydınlatan
Cemşid: Cemşasb'ın babası,İran mitolojisinde bir kahraaman.
ceres: çan, zindan
cev: arpa
cevher: değerli taş
cevr: eziyet, zulüm
cevşen: örme zırh
cihân: dünya, âlem
cihân- ârâ: cihanı, dünyayı süsleyen
cirm: cisim, hacim
cüda: ayrı, ayrı düşmüş
cümle: bütün, hep
cünbüş: eğlenme, bir çalgı çeşidi
cür'a: yudum, içim
cürm: suç
cüst: arama

Ç

çâh-ı zenahdân: çene çukuru, çene kuyusu
çâk eylemek: yırtmak
çâk-i girîbân: yaka yırtma
Çah-ı Babil: Babil kuyusu
çarh: felek
çehi: kuyu
çelipa: haç,put,çizgi
çeng: bir çeşit saz
çeşm: göz
Çeşme-i hayvân: ab-ı hayat
çeşm-i ter: ıslak göz
Çıngıs: Cengiz
çü: gibi
çün: mademki, çünkü, gibi

D

dâd: adalet, doğruluk
dâğ: yara
dahi: henüz, hala
dâm: tuzak, ağ

dâmen: etek
dâne: tane
dâr: ev, yurt
dâru'ş-şifâ: şifa yurdu
dârü'sselâm: Cennet, Bağdat'ın eski adı
dîvâne: deli, budala,alık
Dâvud: Kendisine Zebur inen İsrailoğullarının peygamberinden biri
dâye: dadı,süt nine
dakâyık: ince ve anlaşılması güç şeyler
dastan: destan, şöhret
degül: değil
dehr: dünya, zaman, devir
dem: soluk,nefes,içki,an, vakit, zaman
dem-be-dem: daima, vakit vakit
dem-beste: nefesi bağlanmış, susmuş
dendân: diş
dendan-ı tamah: aç gözlülük
deng: ahmak, aptal.
denlü: kadar, denli
depretmek: kımıldatmak, sarsmak
dermân: ilaç, çare
dest- res: kuvvet, zenginlik
deşne: hançer
devlet: devlet; talih, baht; rütbe
devrân: dünya, felek, zaman
devr: dönme, dönüp dolaşma
dîde: göz
dihkân: çiftçi,köylü
dil: gönül
dilâ: ey gönül
dil-ârâ: gönül olan, gönlü dinlendiren
dil-âviz: gönül çeken, güzel, cazip
dilber: güzel, sevgili
dil-cû: gönül çeken
dil-efruz: gönül aydınlatan
dil- güşâ: gönül açan, iç açan
dil-keş: gönül çeken
dimağ: beyin, akıl, şuur
div: dev
dîvâne: deli, budala,alık
diyar: memleket, ülke
dökülmek: Birden topluca inmek
duhan: tütün, duman
dûn: aşağı, alçak, soysuz
dûr: uzak
duşvâr: güç, zor
dûzah: cehennem
dücâ: Karanlık
dügün: düğüm
düm: kuyruk
dün ü gün: gece ve gündüz
dün: gece
dürr-dâne: inci tanesi
dürr-i Aden: Aden incisi
dürr-i hoşab: iyi inci
dütün: duman

E

ebrû: kaş
Ebu-leheb: Peygamberimizin amcası olup İslam dinine olan düşmanlığı ile ünlüdür
efsâr: yular
efser: tac
ehl-i dil: gönül ehli, aşıklar
ehl-i mana: mana sahipleri
ehrimen: dev, şeytan
el sunmak: el uzatmak
el vermek: yetmek, kafi gelmek
emîr: bir şehrin başı, lider
em: ilaç, çare
encüm: yıldızlar
encümen: cemiyet, meclis
endam: boy
enduh: gam, keder, tasa
envar: aydınlıklar, parlaklıklar
Erjeng: Meşhur ressam Mani'nin resimlerini topladığı koleksiyonun adı
eyvan: büyük salon, yüksek bina,köşk

F

fârig: vazgeçmiş, çekilmiş
fâsık: günahkâr, fesatçı
fâş eylemek: duyurmak
fahr eylemek: övünmek
fark:(f.i)baş, tepe
felek: gökyüzü,sema(Utarit Yıldızı)

ferah: gönül açıklığı, sevinç
ferdâ: yarın, gelecek zaman
Ferhâd: Ferhad ile Şîrîn adlı hikayede geçen kahramanlardan biri
ferhunde: mübarek, uğurlu
ferrâş: döşeyen, hizmetçi
ferruh: uğurlu, kutlu
fettân: fitneci
fıtrat: yaradılış,tabiat,huy
fi'l-cümle: nihayette, sonunda
figân: bağırıp, çağırma, inleme
firâk: ayrılık
firavan: çok, bol, fazla
Firdevs: Cennet kapılarından birinin adı
-firib: aldatan, aldatıcı
firkat: ayrılık, ayrılış
fitne: ayartma, fesat
füdade(fütade): düşkünler

G

gabgab: çene altı ,çene altında meydana gelen kıvrım
galiye-sâ: güzel koku terkipleyen kimse, attar, ıtır
gam: keder, tasa, dert
gammâz: münafık, herkesin ayıplarını çıkarmaya çalışan
gamze: süzgün bakış, yan bakış
gark: suya batma, batırma
garrâ: güzel, gösterişli
geda: dilenci, yoksul
gehi: bazan ara sıra
genc: hazine, define
gendüm- gun: .. buğday renkli
gendüm: buğday
ger: eğer
ger-dûn: dönücü, felek, sema
gerd: toz, toprak (gübar)
gevher: cevher
giriban: elbise yakası
giryân: ağlayıcı, ağlayan
gonce: açılmamış çiçek, tomurcuk
gonce-i şadan: gülen gonca
gögermek: morarmak, yeşermek
gulâm: kul, köle, bende
gurre: aklık, parlaklık
gussa: keder,tasa,gam
gûşe-nişin: köşeye çekilmiş
gübâr: toz
gül- bû: gül kokulu
gül-endam: gül boylu,nazik, güzel
gül-i handan: gülen gül (gülün açılması)
Gülistân: Şirazlı Şeyh Sadi'nin şiir-düzyazı karışık olarak yazdığı didaktik ahlaki hikayeler kitabı
gülistan: gül bahçesi, gül tarlası
gül-izâr: gül yanaklı, al yanaklı
gül-riz: gül döken
gülşen: gülbahçesi
güm etmek: kayıp etmek
güman eylemek: zan,sanma,sezme
gün: gündüz, güneş
güzer: geçme,geçiş,geçici

H

hâfız: saklayan, ezberleyen
hâki: toprak rengi, toprakla ilgili
hâl: ben, nokta
hâle: Ay ve güneşin etrafında görülen parlak daire.
habîb: sevgili , seven, dost
habâb: su üzerinde olan hava kabarcıkları
Habeş: Afrikanın doğusunda Habeşistan olarak bilinen ülke,Div. Şiirinde sevgilinin zülfü ve beni, Habeş olarak nitelenir
hacet: ihtiyaç, lüzüm
hâcib: perde, hail
hacil: utanmış, utancından yüzü kızarmış
haclet: utanma, şaşırma
hadd: yanak
hadeng: kayın ağacı, sert ağaçlardan yapılmış ok
hakîr: itibarsız,bayağı, değersiz
hak: toprak
hal: şimdiki zaman, durum
halk: yaratma,yaratılma
hamâme: güüvercin kumru
ham: eğri, bükülmüş, eğri boy

h^vân: sofra
hankâh: dergâh, zaviye, tekke
har: eşek
hâr: diken
hâr-ı mugaylan: çöllerde yetişen deve dikeni
har u has: çalı çırpı
harâb: yıkık,viran, geçkin sarhoş
harâc: gayri müslümlerden alınan vergi
harâmî: haram yiyen, yol kesen, eşkiya
harîm: başkasına kapalı olan yer
harc: vergi , gider
harem: herkesin girmesine müsade edilmeyen yer
hasud: hasetçi, kıskaç
Hatâ: Çin'in kuzeyinde Türkistan topraklarına verilen ad,misk ahuları bu bölgede çok olur
hatem: mühür, üstü mühürlü yüzük
hatıng: hatt
hâtır: gönül ; zihin, fikir
hatm: bitirme, hatim etme, mühürleme
hatt: çizgi, satır, yazı; ayva tüyü(sevgilinin yüzünde yeni çıkan tüyler)
hatt-ı reyhan: yazı çeşidi (Kalınlığı sülüs gibidir.Gözü kapalı harf yoktur)
hayfâ: yazık; haksızlık
hayran: aşırı tutkun olma hali
hazer: sakınma, kaçınma
hazık: işinin ehli, (doktorlar hakkında kullanılır)
hecr: ayrılma, ayrılık
helâk: mahvolma, ölme
hem-dem: sıkı fıkı, canciğer arkadaş
hemîşe: daima, her vakit
hem-nefes: arkadaş
hem-sâye: komşu
hem-ser: arkadaş, kafadar
hercai: kararsız, sebatsız
hevâ: heves,istek, sevgi
hevl-i kıyâmet: kıyamet korkusu
heyva: helva
hezar: bülbül; bin; pek çok
hibr: mürekkep, öğretmen
hicrân: ayrılık, iç acısı
hiçe: yok denecek kadar az olan; ehemmiyetsiz, değersiz
hıdmet: iş, vazife;birinin huzurunda iş görme
hikayelerden oluşan mesnevisi
hilâl: yeni ay
himmet: gayret etme, çalışma
Hindu: Hintli, Hint
hıred: akıl
hırmen: harman
hışm: kızgınlık, öfke
hod: kendi, bizzat
hod-ru: kendi kendine biten, yabani
hûb: Güzel, hoş, iyi
huffaş: yarasa
huld: sonu olmayan, sekiz cennet'ten biri
hulk: huy, tabiyat, mizaç
hûn- âlûd: kana bulanmış
hûnî: kanlı, kan dökmeye meyilli
hûn-rîz: kan döken, kan dökücü
Huri: Cennet kızı, huri
huri-veş: huri gibi
hurrem: şen, sevinçli, taze
hurşid: güneş
hurşid-i taban: parlak güneş*
Huşeng: Şehname'de geçen Siyam b. Keyûmers'in oğlu ve Cavidan Hurd'ün müellifidir
huşenk: akıl, idrak
Huten: Doğu Türkistan ,Hıta(bk. Hata)
hüdhüd: Süleyman Peygamber'e hizmet eden kuş
hürmet: saygı
hüsn: güzel, güzellik
Hüsrev: Hüsrev ü Şîrîn adlı mesnevilerdeki erkek kahraman
hüsreva: padişah, hükümdar
hüşyâr: aklı başında, akıllı, uslu

I-İ

ışk: aşk
içre: içinde, arasında
ihsân: iyilik,lütuf, bağış
ihtiyar: seçme, isteme
ikab: eza, cefa
iksir: tesirli şurup, şifa
ilac: çare, derde deva
ilteli: götürmek, götüreli
iltihab: irin
ınâk: boynuna sarılma, sarmaşma
ins: beşer
irmek (ermek): ulaşmak, yetişmek
İsi-i Meryem: (Hz. İsa) Kendisine İncil indirilen İsrailoğullarının son peygamberi
istiğnâ: aza kanaat etme, nazlanma, çekinme
işret: içki içme, eğlenme
itâb: azarlama, tersleme
ivâz: karşılık, bedel
ıyân: belli, açık
izâr: yanak
izzet: değer,kıymet,ikram

J

jeng: pas, küf, kir

K

kâbil: mümkün olan
kûçe: küçük sokak - çarşı, pazar
kâfir: Allah'a inanmayan, siyahlık. Rakip yerine de kullanılır.
kâfir-kiş: dinsiz, imansız, merhametsiz
kâfur: Uzak Doğuda yetişen keskin kokulu bir madde
Kârun: Beni İsrail'de zenginliğiyle meşhur olan insan
kâzib: yalan söyleyen
kaba: elbise,cübbe, kaftan
kaçan: ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman
kadd: boy
kadem: ayak; adım
kadîm: eski
kadr: değer, itibar, şeref
kahr: zorlama, batırma, üzüntü duyma
kallaş: kalleş, dönek, hilebaz.
kamer: Ay
kamu: hepsi, bütün, herkes
kand: şeker
kande'se: nerede olursa olsun
karîn: yakın, komşu
karanu: karanlık
karar: durma, süreklilik
karban: kervan
kasdetmek: kötülükte bulunmak, hedef seçmek
katı: çok, ağır, kırıcı
kavl: söz
kayurma : endişe etmek, korkmak
kemalî: olgunluk, mükemmellik
kemter: daha aşağı,hakir
kendüz: kendisi,özü.zatı
kendüzinden: kendiliğinden
kevkeb: yıldız
kıssa: hikaye
kiş: ok kutusu
kıyâm: ayağa kalkmak
koçmak: sarılmak,bağrına basmak
köp: çok
kuhl cilâsı: göze çekilen sürme, göz ilacı
kurban: bir gaye uğrunda fada olma
kut: yiyecek

L

lâle-i nu'man: bir çeşit lale, dal şakayığı
lahza: göz ucu ile bakış; bir an
la'l: dudak, değerli bir taş
la'l-i nâb: saf dudak, kıpkırmızı dudak
layık: yakışan, yaraşır
leb: dudak
ledünnî: Allah bilgisine ve sırlarına ait
leheb: alev
lem-yezel: zeval bulmaz, baki
levh: levha
lîk: lakin, fakat, ancak
lutf: iyilik, güzellik

M

mâh: ay

mahal: yer, yerler
mahallî: bir yere mahsus, yerli
mâhazar: hazır bulunan şey
mahbub: sevgili, sevilen
mâh-ı tâbân: parlayıcı, parlak ay
mahrem: haram,kendisinden kaçılan erkek
maksud: niyet, varılmak istenen yer
ma'mûr: bayındır, şenlikli
manend: benzer, eş
mâr: yılan
matar: yağmur
mâtem: üzüntü
medh: övme
meger: meğer, oysa ki
meges: sinek
meh: bkz. mâh
mehd: beşik
mehing: meh
mehlika: ay yüzlü,güzel
mekkâr: hileci, düzenbaz
melahet: güzellik, yüz güzelliği
melâmet: ayıplama, kınama, azarlama, çıkışma
me'lûf: alışmış,huy edilmiş
men: yasak etme,vermeme
merdüm: insan, adam- gözbebeği
mesken tutmak: yerleşmek
mesken: oturulacak yer, oturulan
mestâne: sarhoş
meşam: burun, güzel koku
mevhum:aslı olmayan,kuruntuya dayanan
mevzun: düzgün, ahenkli
mey-perest: sürekli şarap içen(ayyaş)
mezheb: gidilen yol
micmer: içinde tütsü yakılan kab
mihman: misafir, konuk
mihnet: sıkıntı
mihr: güneş; sevgi
mihrab: namaz kılınan yer (sevgilinin kaşları)
misâk: sözleşme, anlaşma
mıtrab: neşesi bol
muârız: karşı gelen, muhalif
mû: kıl
mu' teber: itibarlı,hatırı sayılır
muallem: talim görmüş, talimli
muanber: güzel kokan, güzel koku
muattar: ıtırlı, güzel koku
muhterem: saygı değer, saygın
mukadder: takdir olunmuş,kıymet biçilmiş
mukarin: ulaşmış, bir yere gelmiş
mukavves: bükülmek, kavisli
mukim: ikamet eden, oturan
mukle: gözbebeği
munis: alışılmış; cana yakın, sevimli
murâd: istek, dilek, maksat, meram
murçe: küçük karınca
murg: kuş
murg-ı çemen: bülbül
musahhar: fethedilmiş
mushaf: kitap
mu'tâd: adet edilen, alışılmış
mutrib: çalgı çalan, okuyan
mutrıba: saz çalan
muvâfık: uygun
mûy-i miyan: ince belli
mübtela: düşkün, tutulmuş;aşık
müdâvâ: deva arama, ilaç verme
mühr: mühür, imza
mühre: bir çeşit yuvarlakşey,cam boncuk
müje: kirpik
mülk: ev, bir devletin ülkesi
mülket: ülke
müneccim: falcı, yıldız ilmiyle uğraşan kişi
münevver: nurlandırılmış,aydınlatılmış
müseccel: tescil edilmiş, deftere geçirilmiş
müsellem: doğruluğu herkesçe kabul edilmiş, verilmiş
müstecâb: kabul olmak
müşabih: benzer, benziyen
müşevveş: karışık, düzensiz
müşk- feşan: misk kokusu saçan
müşk: misk kokusu

müyesser olmak: nasib olmak, kolay olan

N

nâfe: misk, koku
nağme: ezgi, güzel ses
nahl: hurma
nahs: uğursuzluk, talihsizlik
nakkaş: resim, duvarlara yapılan süsleme. Allhah'ın sıfatı yerine de kullanılır.
nakş: süsleme, nakış
na' l: nal(sevgilinin saçı)
nâlân: ağlayan, inleyen
nâle: inleyiş, inleme
nâ-mütenahi : sonsuz, uçsuz
nân: ekmek
nâvek: ok
nazar: bakma,göz etme; yan bakış
nazîr: benzer, eş
nazm: dizme, tertip etme, şiir
ne: hangi, nasıl
nedamet: pişmanlık
nedîm: meclis arkadaşı, sohbet arkadaşı
nem: hafif ıslaklık
nergis-i şehla: şehla göz, güzel ve baygın bakışlı göz
neseb: nnesil, soy
nesh: bir hükmü değiştirme, bir yazı çeşidi
nesim-i seheri: latif sabah rüzgarı
nesrin: yaban gülü
neşr etmek: yayma ,saçma; herkese duyrma
nev-rûz: yeni gün
nice: birçok, hayli
nigâr: (resim gibi güzel) sevgili
nihal: düzgün fidan, taze, sürgün
nihân: gizli,saklı ; görünmeyen
nijad: soy, nesil
nikâb: peçe,yüz örtüsü
nisâr: saçma, serpme
nişân: iz, belirti, alamet
nişâne: nişan,iz, belirti; yara izi
niteki: gibi,benzeri,nitekim
niyaz: yalvarma, yakarma
nizam: dizi, sıra, tertip
n'ola: şaşılır mı, ne olur?
nükhet: koku, ağız kokusu
nükte: incelik
nüsha: sûret, numûne

Ö

ömr-i dıraz: uzun ömür, uzun yaşama
öykünmek: taklit etmek, özenmek
öz: aslı,kendisi
özge: başka

P

pâre: parça
pay: ayak
pejmürde: eski,yırtık,dağınık
pend: nasihat, öğüt
-per: kanat
perçem: kakül, tepede bırakılan saç
perestar: hizmetçi, kul; tapan, tapıcı
perişan: dağınık
peri-zad: peri çoçuğu, çok güzel
pertev: ışık, parlaklık
pervane: kelebek(aşığı temsil eder)
Pervin: ülker yıldızı
pes: ard, geri ; öyle ise, şimdi
peymâne: şarap kadeği
pinhan: gizli, saklı

R

rağbet: istek, arzu
rah: yol
rahib: evlenmez, papaz
rahm eylemek: merhamet etme, acıma
raht: yol levazımı
rakîb: aşık ile yarışan ona ortak olan kişi
ranâ : güzel, latif
rast: doğru, bir makam adı
ravza: bahçe
ray: rey, fikir, oy
raz: sır, gizli şey
ref: yukarı kaldırma
reftâr: salınarak edalı yürüyüş
resen: ip, urgan, halat
reşk: kıskanma, hased
revân: yürüyen, giden, akan ; ruh, can
revzen: pencere

reyhan: fesleğen
rıdvan: Cennetin kapıcısı, Cennet
rind: dünya işlerini hoş gören kişi
rismân: ip, halat, urgan
rişte: iplik
rû: yüz, çevre
ruh: yanak, yüz, çehre
ruhsâr: yanak
Rûm: Rumalı, Anadolu. (sevgilinin yüzü için kullanılır.)
rusta: köy (dih-karye)
rûşen: aydın, parlak
rutab: hurma, olgun huurma
rûz uşeb: gece ve gündüz
rûzî: gündüze ait, gündüzle ilgili

S

saâdet: mutluluk
sagar-ı sahba: şarap kadehi
sagar-ı sahba: şarap kadehi
sâki: su veren, içki dağıtan
sakîm: yanlış, noksan, eksik
sakka: su dağıtan, saka
saklamak: muhafaza etmek, sakınmak, esirgemek
salınmag: sallanmak, sarkmak
salmak: göndermek, bırakmak
sanem: put
sanemâ: ey put
savb: yağmak, inmek
sa' y: gayret etme, çalışma
sayru: hasta
sayyâd: avcı
sâye: gölge
sâyebân: büyük çadır, gölgelik
sebûy-ımey: içki testisi, içki kabı
sehâb: bulut
seher -geh: seher vakti
semen: yasemin
semen-ber: göğsü yasemin gibi beyaz olan, yasemin göğüslü
semen-sâ: yasemin döşeyen, yaseminimsi
seng: taş
sengîn: taştan yapılmış
serâçe: saraycık, küçük konak
ser-gerdan: başı dönen, sersem
ser-gerde: başı dönen, şaşkın; perişan
serîr: yatacak yer, taht
sermest: sarhoş
ser-nâme: mektup başlığı
ser-nigun: ters dönmüş
ser-rişte: ipucu, tutamak
ser-tiz: ucu sivri olan, keskin
server: baş, başkan ; reis,ulu
serv-i hıraman: salınarak yürüyen sevgili
serv-i revan: yürüyen sevgili
serv-i sehi: doğru büyümüş servi
servi: servi, selvi (sevgilinin boyu)
sıdırılmak: kırılmak
sib: elma
sin: mezar
Sidre: Arabistan kirazı, Sidretü'l-münteha
sihr: büyü
sim: gümüş
simin: gümüşten, sırmadan
sine: ğöğüs, yürek, kalb
sipeh: asker
siper: arkasına saklanılacak şey
sirâc: ışık, kandil, mum
sitare: yıldız
sofi: tasavvuf ehli, sofu
subh: sabah vakti
sûret: biçim, görünüş, kılık
sûzen: iğne
sûziş: yanma, yakma
sücûd: secde etme
süçi: şarap, içki içme
Süleyman: Davud Peygamber'in oğlu olan Peygamber
sünbül: sünbül
süreyya: Ülker veya Pervin diye bilinen yıldızlar kümesi

Ş

şâd: sevinç, mutluluk
şâdî: sevinçlilik, gönül ferahlığı
şah: padişah
şahne: emniyet memuru
şâhid: tanık,güzel,sevgili
şâm: akşam
şâne: tarak

şeb: gece
şebih: benzeyen, benzeyici
şehriyâr: padişah, hükümdar
şeker: şeker,senli benli olan
şekker-şiken: tatlı söz söyleyen
şem': mum
şem'a: mum
şermsar: utangaç
şevk: arzu, keyif, ışık
şeydâ: aşktan aklını kaybetmiş, divane
şimşâd: şimşir ağacı, servi
şirin: tatlı
şişe: şişe, sırça
şive: naz, eda
şol: şu, ol
şuh: hareketlerinde serbest, neşeli,hayasız
şûr: tuzlu, şşamata, gürültü
şûrîde:aşık,tutkun

T

ta: kadar, değin
tâb: parlayan, aydınlatan
tağ: dağ
tahammül: dayanma,kaldırma
tahkik: araştırma
tahrir: yazma, yazılma
taht- gah: taht yeri, makamı
tal'at: yüz, surat, çehre; güzellik
talamak: ısırmak,yaralamak
tali' : kader,baht;tulu
ta'm:yeme; tad,lezzet,zevk
tamzırmak: damlatmak
tan: hayret etme, şaşma
ta'm: yeme; tad, lezzet
ta'n: sövme,ayıplama, yerme
ta'ne: kınama, sitem, kinayeli söz
tapanca: tabanca
tapmak: bulmak
tapu: makam, eşik, kat
târ: saç teli ,iplik
tarî: taze
tarab: sevinme, coşkunluk
tarab-engiz: sevindirici, coşturucu
tarâvet: tazelik, taze olma
târe: defa, kere
tavk: gerdanlık
tâvûs-ı sidre: Cebrail Aleyhisselam
tâvus-vâr: tavus kuşu gibi
tazallüm: sızlanma,yanıp yakılma
ta'zim: saygı gösterme, yüceltme
te'emmül: iyice, etraflıca düşünme
tecella: görünme, belirme, ilahi sırların ayan olması
tek: gibi
tekellüf: külfetsiz,sıkıntısız
telh: acı
tena'um etmek: nimet içinde bolluk içinde rahat etmek
teng: dar, sıkıntılı, küçük
teng-i şeker: sevgilinin dudağı
ter: ıslak, rutubetli, taze
terahhüm: merhamet etme,acıma
teşne: susamış, susuz
tıfl: küçük çocuk
tig: kılıç (husam, seyf)
tîr: ok
tîr-i gamze: gamze oku
tu'me: yiyinti, azık
Tuba: kökü yukarı da olan ağaç(sevgilinin boyu bu ağaca benzetilir)
tufeylâ: davetsiz ziyafetlere giden; dalkavuk
turgurmak: durdurmak,ayakta tutmak
turre: alın saçı, kıvırcık saç lülesi
turunc: renk
tûtî: dudu,papağan cinsinden bir kuş
tûtiyâ: göze çekilen sürme
tutmak: bir semte yönelmek
türab: toprak

U

ukde:düğüm
urmak: nişan alarak atmak, vurmak
urunmak:giyinmek, takınmak
uş: işte, şimdi
uşanmak: kırılmak, toz haline gelmek
uşşâk: aşıklar, makam adı
uştur: deve
uyhu: uyku

Ü

ûd: ağaç, odun (Hint'ten gelenkıymetli bir odun yakıldığında güzel bir koku verir.)
ün: ses, şöhret
Üns tutmak: alışmak, düşüp kalkmak

V

va'de: Süre
vây: eyvah
vasl: kavuşmak
vech: yüz,surat,çehre
vefâ: sözünde durma, dostluğu devam ettirme
vehm: kuruntu, yersizkorku
velî: velakin, amma
vey: ve ey, ey!
vezn: ölçü, tartma
viran: yıkık, yıkılmış

Y

ya: ohalde, öyleyse
yâd: hatırlama hatır, gönül
yad:yabancı
yağma: çapul, zorla alma
yâr: dost, sevgili, tanıdık
yakin olmak: sağlam bilgi,kesin olarak bilme
Yâkûb: Hazreti Yusuf'un babası, Hz. İshak'ın oğlu olan Yakub Peygamber
yâkut-ı revan: göz yaşı, kırmızı şarap
yandurmak: Yakmak, tutuşturmak
yaraşmak: yakışmak, uygun gelmek, böyle olmak
yarlığ: ferman, irade, buyrultu
yasdanmak: dayanmak, yaslanmak
yezdan: İlahi, Allah

Z

zâd: azık
zâğ: karga
zâhid: aşırı sofu, kaba sofu
zâr: ağlayan inleyen
zahm: yara
zarr: zarar
zebân: dil
Zeliha: Haz. Yusuf'un refikası
Zemzem: Kabe civarındaki meşhur kuyu
zenbil: hasırdan örülerek yapılan kulplu torba
zengî: zenci
zer: altın
zer ü sim: altın ve gümüş
zerre: parça,molekül
zeval: sona erme
zevk: tadma, tad
zibâ: süslü, güzel
zihî: ne hoş
zikr: anma,anılma
zillet: hakirlik, alçaklık, aşağılık
ziyân: zarar
zulm: karanlık
zülf: Saç
zünnâr: papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık kumaş

BİBLİYOGRAFYA

Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü, bkz. Pala

Banarlı, Nihad Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, *İstanbul, 1971.*

Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, *İstanbul, 1333.*

Cengiz, H. Erdoğan, Divan Şiiri Antolojisi,*Ankara,1983.*

Çavuşoğlu, Mehmet, Necati Bey Divânı'nın Tahlili,*İstanbul, 1971.*

Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, *Ankara, 1992.*

Divân Edebiyatı, bkz. Gölpınarlı

Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, bkz. Onay

Divan Şiiri Antolojisi , bkz. Cengiz

Gölpınarlı, Abdulbaki, Divân Edebiyatı,*İstanbul,1965.*

Hayali Bey Divânı'nın Tahlili, bkz. Kurnaz

Istılahat -ı Edebiyye , bkz. Muallim Naci

İpekten Halük, Karamanlı Nizâmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divânı,Ankara 1974.

İslâmî Türk Edebiyatı, bkz. Pekolcay

İzahlı Divân Şiiri Antolojisi , bkz. Onan

Kâmusu'l Alâm , bkz. Şemseddin Sami

Kâmus-ı Türki , bkz. Şemseddin Sami

Kanar, Mehmet, Büyük Farsça-Türkçe Sözlük,*İstanbul, 1993.*

Karamanlı Nizâmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divânı, bkz. İpekten

Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, TDV. Yayınları, *Ankara, 1993*

Kurnaz, Cemal, Hayali Bey Divânı'nın Tahlili, *Ankara,1984.*

Levend, Agah Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi,*Ankara,1973.*

Muallim Nâci, Istılahat -ı Edebiyye (Haz. Alemdar Yalçın, Abdülkadir Hayber*)* *İstanbul.*

Necati Bey Divânı'nın Tahlili , bkz. Çavuşoğlu

Onan, Necmeddin Halil, İzahlı Divân Şiiri Antolojisi,*Ankara,1941*

Onay, Ahmet Talat, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*(Diyanet Vakfı,*

Ankara1993)

Osmanlı Müellifleri , bkz. Bursalı Mehmed Tahir

Pala, İskender, Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü, *Ankara, 1989.*

Pekolcay, Necla, İslâmî Türk Edebiyatı,*İstanbul,1981.*

Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, bkz. Banarlı

Sefercioğlu, Nejat, Nev'î Divânı'nın Tahlili,*Kültür Bak 1990.*

Şemseddin Sami, Kâmusu'l- Alâm, *Ankara, 1996.*

Şemseddin Sami, Kâmus-ı Türkî, *İstanbul, 1992*

Türkçe Sözlük,*T.D.K,Ankara.1988.*

Türk Edebiyatı Tarihi, bkz. Levend

Yeni Tarama Sözlüğü, *T.D.K.* Yayınları, *Ankara,1988.*

İNDEKS

A

B

C

N